

Augustus | '11

‘We cannot wait for Karamoja to develop’

Women’s Groups in Duurzame Rurale Ontwikkeling

Een Casestudy naar Duurzame Rurale Ontwikkeling in Moroto, Oeganda.

Karina M. Zuiderveen

Women's Groups in Duurzame Rurale Ontwikkeling

Een Casestudy naar Duurzame Rurale Ontwikkeling in Moroto, Oeganda

Karina M. Zuiderveen

Studentnummer 1948172

De Karamoja United Group aan het werk op hun gezamenlijke akker. (Bron: Karina Zuiderveen)

*Masterthesis Culturele Geografie
Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen
Begeleidster: Dr. B. van Hoven
29 Augustus 2011*

Voorwoord

In december 2010 vond een gesprek plaats in het restaurant van de Hema in Groningen wat de start was voor dit onderzoek. Bettina van Hoven, mijn begeleidster, heeft mij in contact gebracht met Florence Naduk. Dit contact bleek de culturele uitdaging voor mijn afstudeeronderzoek op te leveren waar ik naar op zoek was: Oeganda!

Florence bracht een enthousiasme met zich mee voor haar geboorteregio Karamoja in Oeganda waar niemand tegen opgewassen is. Zelfs in een kille Hema zorgde ze voor een levendige omschrijving die mijn nieuwsgierigheid prikkelde. In Karamoja beoefent zij de functie 'Field Officer of the Office of the Prime Minister' en werkt ze met vele ontwikkelingsprogramma's. Een aantal onderzoeksprojecten bleken zowel voor de regio als voor de Master Culturele Geografie interessant te zijn. Mijn voorkeur ging direct uit naar het onderzoek over microkrediet en duurzame rurale ontwikkeling. Hierin zou ik mijn commerciële achtergrond en verworven kennis uit de Master Culturele Geografie perfect kunnen combineren.

Vijf maanden later ontmoette ik Florence nogmaals voor een kop koffie, dit keer in Moroto, een plaatsje in Noordoost Oeganda. Ze bracht me in contact met Priscilla Nakiru die vrouwengroepen met microkredieten coördineert. Priscilla stelde me voor aan Lomoto Opio, de voorzitter van de vrouwengroep die mijn casestudy zou worden voor mijn onderzoek naar de bijdrage van een vrouwengroep aan duurzame rurale ontwikkeling.

Oeganda was voor drie maanden mijn tijdelijke 'thuis' en in Moroto heb ik de kans gekregen een goede indruk te krijgen van de bijzondere Karimojong cultuur. De vriendschappen die ontstaan zijn met lokale jongeren, de vrouwengroep en de contacten met de lokale bevolking hebben niet alleen bijgedragen aan het onderzoek maar ook aan een prachtige ervaring. Gelukkige momenten als geboorte en goede oogsten zijn gedeeld, maar ook hartverscheurende verhalen over vermoorde familieleden, armoede en aids. In mijn vrije tijd heb ik kunnen genieten van de prachtige natuur van de 'Pearl of Africa'. Het was een bijzondere tijd in Oeganda, ik heb het land langzaam in mijn hart gesloten.

Ik hoop dat dit onderzoek een goed beeld geeft van de werking van vrouwengroepen in Karamoja, de bijdrage ervan in duurzame rurale ontwikkeling en met dat het met veel plezier en interesse gelezen wordt.

Dankwoord

Naast mijn eigen geploeter en gezweet in de Afrikaanse zon heb ik uiteraard hulp gekregen om dit onderzoek tot een goed resultaat te brengen. Hiervoor wil ik een aantal personen bedanken.

Bettina van Hoven heeft een belangrijke ondersteunende rol gespeeld. Zij was mijn begeleidster en zelfs op ruim 4000 kilometer afstand was ze in staat kritische en hulpvolle feedback op mijn tussentijdse onderzoeksconcepten te geven. Heel erg bedankt! Ook Florence Naduk heeft een essentiële rol gespeeld binnen dit onderzoek. Zonder haar had ik dit onderzoeksavontuur niet beleefd. Het vinden van een casestudy is met haar hulp soepel verlopen, ook het gebruik van haar kantoor kwam het onderzoek ten goede evenals de verdere contacten en informatie die zij (indirect) bood. Ze heeft mij een prachtige ervaring gegeven door mij uit te nodigen in 'haar' Karamoja. Florence, alakara nooi!

Zonder medewerking van alle vrouwen en mannen werkzaam in de Karamoja United Group had ik niet zulke bruikbare data kunnen verzamelen. Zo open en gastvrij als ze waren om me mee te nemen in hun privélevens heeft mij veel geleerd. Het bijzondere afscheid dat zij me gaven met zang, dans en traditionele Karimojong kledij vond ik fantastisch om mee te mogen maken. Ik wens deze groep meer dan goeds en hoop dat zij hun dromen kunnen waarmaken. Ook jullie: alakara nooi! En bedankt voor de mooie Karimojong naam die betekent dat ik regen breng: Nakiru.

Met de uitgebreide achtergrondinformatie van Patrick Ekomra, Priscilla Nakiru en Lometo Opio heb ik een goed beeld kunnen krijgen van de Karimojong geschiedenis en cultuur. Bedankt voor jullie tijd en informatie.

Alle lieve Karimojong en mzungu vrienden en vriendinnen in Moroto en Kampala, bedankt voor de fantastische tijd die jullie me hebben gegeven. Ik heb genoten van de vrije tijd die we op Oegandese wijze hebben ingevuld door fruit te zoeken in de bergen, te dansen onder de sterren en op zondag de geit geslacht te zien worden. Ook de mzungu movie nights waar we op Westerse wijze konden ontspannen na een dag thesissen schrijven heeft me enorm geholpen.

Alle lieve familie, vrienden, kennissen en het Fivelcollege Siddeburen wil ik graag bedanken. Zonder jullie bijdrage aan het sponsorgeld was ik niet in staat om de Karamoja United Group, Moroto Highschool en andere leuke projecten te kunnen helpen bij hun ontwikkeling.

Remco Brandenburg wil ik graag bedanken voor zijn (meestal) goede gezelschap in Oeganda waar hij ook als klankbord fungeerde tijdens frustraties. We hebben er samen een mooie tijd van gemaakt. Gelukkig hebben we de foto's nog! Tot slot bedank ik Henk en Margriet, Robbert en Bart Jan voor de feedback, steun en motivatie die zij me gaven om dit onderzoek te volbrengen. Iedereen bedankt, alakara nooi!

Karina 'Nakiru' Zuiderveen

Samenvatting

In dit onderzoek is in kaart gebracht wat de Karamoja United Group bijdraagt aan duurzame rurale ontwikkeling in Moroto. De Karamoja United Group is een *women's group* gevestigd in Moroto, Oeganda. Deze *women's group* werkt binnen het concept Village Savings & Loans Associations (VSLA). VSLA is een financieel concept in duurzame financiële services voor de armste bevolkingsgroep in ruraal Afrika. Het concept werkt vanuit de doelgroep zelf, namelijk de armen, om armoede te verlagen en duurzame ontwikkeling te verwezenlijken. VSLA werkt op kleine schaal en *bottom-up*. Het is een zelfstandig gevormde autonome groep mensen waarbinnen gezamenlijk geld wordt gespaard wat een bron vormt voor kleine individuele leningen binnen de *women's group*. De *women's group* deelt een gezamenlijke economische activiteit en de individuen starten daarnaast met de individuele lening een eigen activiteit. Door samen te werken wordt de *women's group* sterker en stabiel.

De bijdrage van de Karamoja United Group aan duurzame rurale ontwikkeling is in kaart gebracht aan de hand van materiële en immateriële basisbehoeften op gemeenschapsniveau en individueel niveau, de zogenaamde *livelihood*. Vrede, gender gelijkheid, werkgelegenheid, gezondheidszorg en onderwijs zijn op gemeenschapsniveau belangrijke immateriële basisbehoeften. Markten, wegen, elektriciteit en milieu bleken belangrijke materiële basisbehoeften te zijn voor de gemeenschap.

Gender gelijkheid en gelukgevoelens zijn de belangrijkste immateriële basisbehoeften op *livelihoodniveau*. Onderdak, inkomen en voedsel dragen bij aan de ontwikkeling van *livelihood* in materiële zin.

De Karamoja United Group zorgt door samenwerking tussen mannen en vrouwen dat het goede voorbeeld wordt gegeven over samenwerking en gender gelijkheid. Daarnaast creëren zij hun eigen werkgelegenheid waarmee inkomen wordt gegenereerd en in materiële basisbehoeften kunnen worden voorzien. De samenwerking brengt daarnaast de individuen positieve gevoelens waardoor in immateriële basisbehoeften wordt voorzien.

De kennis die de Karamoja United Group heeft verworven wat betreft VSLA dragen zij over aan anderen zodat ook zij een gezamenlijke economische activiteit kunnen starten en zo kunnen ontwikkelen.

Figuren, Tabellen & Afbeeldingen

Kaart van Oeganda.	Figuur 1.1	Pagina 9
Deprivation trap.	Figuur 2.1	Pagina 19
Sustainable rural livelihoods framework: a checklist.	Figuur 2.2	Pagina 21
Conceptueel Model.	Figuur 2.3	Pagina 26
VSLA training and supervision schedule.	Figuur 3.1	Pagina 27
Werking Karamoja United Group.	Figuur 3.2	Pagina 30
Toegepaste codes in analyse van transcripten.	Figuur 4.1	Pagina 40
Toegepaste codes in analyse van transcripten.	Figuur 4.2	Pagina 40
Voorbeeld primaire interviewvragen.	Tabel 4.1	Pagina 31
Overzicht respondenten.	Tabel 4.2	Pagina 38
Overzicht Key Informants.	Tabel 4.3	Pagina 38
Interviewen op locatie.	Afbeelding 4.1	Pagina 34
Lid van Karamoja United Group verderop aan het werk.	Afbeelding 4.2	Pagina 34
Sponsoring van de KUG door de onderzoeker.	Afbeelding 4.3	Pagina 35
De omgeving van Moroto waar veeroven plaatsvonden.	Afbeelding 4.4	Pagina 37
De barakken van de militairen.	Afbeelding 4.5	Pagina 37
Trots op de oogst en samen met 'Nakiru'.	Afbeelding 4.6	Pagina 42
De slecht bevoorradete markt van Moroto.	Afbeelding 5.1	Pagina 52
Slecht begaanbare wegen in Moroto, Karamoja.	Afbeelding 5.2	Pagina 53
Huurhuizen in Moroto.	Afbeelding 5.3	Pagina 56

Afkortingen

DDG	-	Danish Deming Group
KALIP	-	Karamoja Livelihood Programme
KUG	-	Karamoja United Group
KWUO	-	Karimojong Women Umbrella Organisation.
LRA	-	Lords Resistance Army
MFI	-	Microfinance Institutions
MFPED	-	Ministry of Finance, Planning and Economic Development
NGO	-	Non Governmental Organisation
NUREP	-	Northern Ugandan Rehabilitation Programme
PEAP	-	Poverty Eradication Action Plan
PRDP	-	Peace, Recovery and Development Plan for Northern Uganda
UNDP	-	United Nation Development Programme
UNFPA	-	United Nations Populations Fund
UNMD	-	United Nations Millennium Declaration
VSLA	-	Village Savings and Loans Associations

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Dankwoord	4
Samenvatting.....	5
Figuren, Tabellen & Afbeeldingen	6
Afkortingen.....	6
Inhoudsopgave	7
1. Inleiding	9
1.1 Introductie	9
1.2 Oeganda.....	9
1.2.1 Onderzoeksgebied Moroto	9
1.2.2 De ontwikkeling van Moroto	10
1.2.3 Patriarchale samenleving	10
1.2.4 Werkgelegenheid.....	11
1.2.5 Women’s Groups & Duurzame (rurale) ontwikkeling	12
1.3 Aanleiding	13
1.4 Achtergrond van het onderzoek	14
Regionale ongelijkheid	14
Gender	14
Beroep	14
Kansarme groepen	14
1.5 Onderzoeksvragen	15
1.6 Relevantie onderzoek	16
1.7 Opbouw onderzoek.....	16
2. Theoretisch kader	17
2.1 Introductie	17
2.2 Duurzame rurale ontwikkeling.....	17
2.3 Rurale armoede	18
2.4 Livelihood.....	20
2.5 Microkrediet in Oeganda	22
2.5.1 Financiële services	22
2.5.2 Village Savings & Loans Associations	23
2.6 Microkrediet & Gender	23
2.7 Empowerment	25
2.8 Conceptueel model.....	25
3. Casestudy: Karamoja United Group.....	27
3.1 Introductie	27
3.1.1 Karimojong Women Umbrella Organisation	27
3.1.2 VSLA in Moroto.....	27
3.1.3 Karamoja United Group.....	29
4. Methodologie	31
4.1 Introductie	31
4.2 Interviews	31
4.2.1 Interview guide.....	31
4.2.2 Taalbarrière	33
4.2.4 Locatie	33

4.2.4 Opnames	34
4.2.5 Afronding interviews	35
4.3 Groepsinterview	36
4.4 Go-along interview.....	37
4.5 Respondenten.....	38
4.5.1 Rekrutering respondenten.....	38
4.6 Dataverwerking.....	39
4.7 Positionality & Ethiek.....	40
4.7.1 Rokken & vuile voeten	41
4.7.2 Sociale identiteiten	43
4.7.3 'Ejoka' versus 'Hallo'.....	43
4.7.4 Reflexivity	44
5. Analyse van het onderzoek	46
5.1 Introductie	46
5.2 Immateriële duurzame rurale ontwikkeling in Moroto	46
5.2.1 Vrede in Moroto	46
5.2.2 Slapende mannen & werkende vrouwen	47
Scholing	47
Cultuur.....	47
Rechten.....	48
Gelijkheid in de Karamoja United Group	48
5.2.3 Educatie.....	49
5.2.4 Werkgelegenheid.....	50
5.2.5 Gezondheidszorg	51
5.3 Materiële duurzame rurale ontwikkeling in Moroto	51
5.3.1 Markt.....	51
5.3.2 Wegen & Elektra.....	52
5.3.3 Milieu.....	53
5.4 Emotionele ontwikkeling in livelihoods	54
5.4.1 Emoties.....	54
5.4.2 Gender gelijkheid.....	55
5.5 Materiële ontwikkeling in livelihoods	55
5.5.1 Van huis naar thuis.....	55
5.5.2 Drie maaltijden per dag.....	56
5.5.3 Inkomen.....	56
6. Conclusie.....	57
6.1 Introductie	57
6.2 Karamoja United Group & Duurzame rurale ontwikkeling	57
6.3 Aanbevelingen	59
Literatuur.....	60
Bijlagen.....	63

1. Inleiding

1.1 Introductie

In dit hoofdstuk wordt een inleiding gegeven op het onderzoek naar de rol van de *women's group* 'Karamoja United Group' binnen duurzame rurale ontwikkeling in Moroto. In paragraaf 1.2 wordt algemene achtergrondinformatie gegeven van het land waarin dit onderzoek plaats heeft gevonden. In paragraaf 1.3 wordt de aanleiding van het onderzoek toegelicht en paragraaf 1.4 omschrijft de achtergrond van het onderzoek. De onderzoeksvragen waar het onderzoek op gebaseerd is, zijn beschreven in paragraaf 1.5. In paragraaf 1.6 wordt ingegaan op de relevantie van dit onderzoek en het hoofdstuk sluit af met paragraaf 1.7 waarin een overzicht wordt gegeven van de opbouw van het onderzoek.

1.2 Oeganda

Oeganda is een land gelegen op de evenaar in het Oosten van Afrika. Oeganda ligt te midden van Kenia, Tanzania, Rwanda, Congo-Kinshasa en Soedan zoals in figuur 1.1 te zien is. Met een grootte van 240.000 vierkante kilometer, waarvan 40.000 vierkante kilometer watergebied, is Oeganda ongeveer zes keer zo groot als Nederland. Tot 1962 is Oeganda een Britse kolonie geweest. De voertaal is hierdoor Engels, daarnaast wordt er veelal Ganda of Luganda en lokale talen gesproken (CIA 2011).

Figuur 1.1. Kaart van Oeganda. (Bron: wikipedia 2008)

Vandaag de dag wonen er ongeveer 34,6 miljoen mensen in Oeganda en volgens het Uganda Human Development Report 2007 is de populatie sinds 1948 elke twintig jaar verdubbeld. Met een groei van 3% per jaar heeft Oeganda één van de hoogste groeipercentages ter wereld. De oorzaak ligt in het hoge geboortecijfer, lage geboortepreventie en een hoge toestroom van vluchtelingen. De hoge bevolkingscijfers zorgen voor druk op de voedselvoorraden. Er wordt een tekort aan voedsel verwacht.

Ruim 85% van de bevolking woont in rurale gebieden. De hoofdstad Kampala en omstreken zijn in feite het enige grote urbane gebied in Oeganda, hier wonen ruim 1,5 miljoen mensen. Zoals in veel ontwikkelingslanden gebeurt, vindt er in toenemende mate migratie plaats richting de steden.

Zeventig procent van de populatie werkt in de agrarische sector, dit hoge percentage kan gekoppeld worden aan de hoeveelheid mensen die in rurale gebieden wonen waar de agrarische sector de hoofdactiviteit is. De agrarische sector draagt 41% bij aan het Bruto Nationaal Product (Mpuga 2010). In de volgende paragrafen wordt specifiek ingegaan op het onderzoeksgebied Moroto.

1.2.1 Onderzoeksgebied Moroto

Het onderzoek vindt plaats in Moroto, gelegen in de regio Karamoja in het Noordoosten van Oeganda, zie figuur 1.1. Karamoja is één van de armste regio's in Oeganda waarin de geschiedenis een grote rol heeft gespeeld (Akureje *et al.* 2010). De regio wordt bewoond door ongeveer 1.1 miljoen mensen, waarvan ruim 12.000 in de stad Moroto wonen. Moroto is één van de grootste steden in Karamoja. De bevolking bestaat grotendeels uit twee stammen genaamd de Karimojong en de Tepeth.

Deze stammen zijn verschillend in taal en cultuur, maar delen eenzelfde pastorale levensstijl waarbij op seminomadische wijze vee wordt gehouden (Moroto District Local Government 2010). In de volgende paragrafen wordt dieper ingegaan op de levensstijl en cultuur van de Karimojong.

1.2.2 De ontwikkeling van Moroto

De recente geschiedenis speelt een belangrijke rol in het leven van de Karimojong. Van 1987 tot 2006 is het gebied grotendeels verwoest door wrede rebellen van de Lords Resistance Army (LRA). De LRA is een religieus leger gestationeerd in het Noorden van Oeganda dat zich tegen de overheid heeft gekeerd. De LRA heeft duizenden mensen vermoord en dwong 1.8 miljoen mensen om naar opvangkampen te gaan. Vele dorpen, wegen, scholen en gezondheidsklinieken zijn vergroeid met de natuur of totaal verwoest. Daarnaast vonden veeroven plaats tussen verschillende etnische stammen waarbij grof geweld werd gebruikt. De veeroven hebben er onder andere voor gezorgd dat Karamoja is achtergebleven in vergelijking tot de rest van Oeganda. Ook de president van Oeganda (Museveni) geloofde voorheen niet in ontwikkeling van de Karimojong en liet het gebied achter. Het merendeel van de bevolking was in het bezit van een wapen. Met behulp van een leger vrijwilligers is door overleg tussen verschillende districten langzaam de vrede teruggebracht. Het merendeel van de bevolking heeft vrijwillig zijn of haar wapen ingeleverd, wil ontwikkelen en de vrede bewaren. De burgeroorlogen hebben samen met de afnemende voedsel en veeproductie voor veel onzekerheid en armoede gezorgd onder de Karimojong (NUREP 2010).

Westerse missionarissen hebben op vele plekken voor educatie gezorgd vertelt meneer Opio, voorzitter van de Karamoja United Group, in een interview voor dit onderzoek. Binnen de Karimojong cultuur heerste echter de gedachte dat vee belangrijker is dan educatie. In Moroto werden weinig mensen opgeleid waardoor mensen van buitenaf de hoge functies bekleedden binnen de lokale overheid van Moroto. Er was lange tijd veel corruptie, waardoor geld niet terecht kwam op de juiste bestemming vertelt meneer Ekomra, burgemeester van Moroto, in een interview voor dit onderzoek. Een ander probleem was de veiligheid, er wilden weinig mensen in dit gebied werken vanwege de veeroven. Er werd hierdoor te vaak gedelegeerd waardoor ontwikkelingsplannen niet uitgevoerd werden of de financiën niet terecht kwamen. Ook de overheid heeft een rol gespeeld in de huidige situatie van Karamoja. Tot een aantal jaren geleden was er weinig aandacht voor de ontwikkeling van dit gebied door de onrust. Een veelgehoorde uitspraak is 'We cannot wait for Karamoja to develop' vertelt meneer Ekomra tijdens een interview voor dit onderzoek. Terwijl de rest van het land ontwikkelde, bleef Karamoja achter. Dit is terug te zien aan de slechte infrastructuur, educatie, gezondheid en *community services* (Ouma 2011). Sinds de komst van missionarissen zijn er meer opgeleide mensen en worden de functies van de lokale overheid grotendeels bezet door lokale mensen. Mede hierdoor is er sinds een aantal jaren meer aandacht voor de ontwikkeling van Karamoja.

Sinds 2005 zijn er steeds meer NGO's gevestigd in dit gebied. Samen met de Verenigde Naties, Europese Unie en de Government of Uganda wordt er gewerkt aan de wederopbouw en duurzame rurale ontwikkeling van het gebied door middel van verschillende projecten waarbij rekening wordt gehouden met de huidige en toekomstige generaties. Hierbij is ook aandacht voor de rolverdeling tussen mannen en vrouwen en er wordt getracht een einde te maken aan de grote ongelijkheid. Een begin hiervan is terug te zien binnen de zogenaamde *women's groups*. In de volgende paragraaf wordt de rolverdeling tussen mannen en vrouwen nader toegelicht. Het concept *women's groups* wordt beschreven in paragraaf 1.2.5.

1.2.3 Patriarchale samenleving

In Moroto heerst een patriarchale samenleving waarin mannen gezien worden als het hoofd van het huishouden en bepalend zijn op *community* niveau. Dit zorgt voor een dominantie van mannen welke de inspraak van vrouwen beperkt. Vrouwen worden als het zwakkere geslacht gezien wat vaak huiselijk geweld tot gevolg heeft, met name bij een man met meerdere vrouwen (Moroto District Local Government 2010). Door deze traditionele denkwijze zijn de rechten van de vrouw beperkt. Vrouwen worden beschouwd als minderwaardig en niet in staat om zelfstandig beslissingen te nemen. Volgens de geldende culturele normen is het geaccepteerd dat vrouwen, en ook kinderen, gedisciplineerd dienen te worden wanneer zij een misstap begaan in de ogen van de man.

Er heerst een dubbel gerechtssysteem waarbij het merendeel van de gewelddadigheden tegen vrouwen niet gerapporteerd wordt in het formele systeem. Het traditionele rechtssysteem dat doorgaans wordt nageleefd is een verwezenlijking van sterke culturele waarden waarin de man superieur is aan de vrouw (UNFPA Uganda 2009).

Het huwelijk is eveneens grotendeels gebaseerd op het traditionele systeem. De ouders van de bruid spelen een centrale rol bij het uitkiezen van een geschikte man voor hun dochter. Het huwelijk wordt gesloten door middel van betalingen, in geld dan wel in vee of voedsel. Volgens het District Development Plan (Moroto District Local Government 2010) trouwen veel meisjes op jonge leeftijd als uitvlucht van de armoede waarin zij leven. Meneer Ekomra, burgemeester van Moroto, voegt hier in een interview voor dit onderzoek aan toe dat veel jonge meisjes 's ochtends rondzwerven in het centrum van Moroto op zoek naar huishoudelijk werk om een beetje geld te verdienen. Meisjes zijn vaak verantwoordelijk voor het huishouden, omdat hun moeders naar eten moeten zoeken. Het merendeel van de meisjes gaat daardoor niet naar school. Jongens volgen hun vader op, die voorheen het vee drevan. Door veeroven en droogte is er weinig vee in en rondom Moroto en hebben veel veeboeren geen werk meer. Een deel van de veeboeren brengt tegenwoordig hun tijd slapend onder een boom door vertellen meneer Opio (voorzitter van de Karamoja United Group) en burgemeester Ekomra tijdens een interview voor dit onderzoek. Maar ook heeft een deel van de voormalige veeboeren ander werk gevonden voegen beide hieraan toe. De 'slapende veeboeren' worden door meneer Opio en meneer Ekomra omschreven als mannen die huiselijk geweld gebruiken, hun vrouw(en) moet(en) al het huishoudelijk werk doen, daarnaast buitenshuis werken en eten zoeken. De man eet vervolgens het voedsel op of geeft het verdiende geld van de vrouw uit aan de lokale drank.

'But their attitudes are changing, even men carry water' zegt meneer Ekomra. Hij geeft aan dat mannen langzaam ook 'vrouwenwerk' gaan doen om geld te verdienen en de verschillen langzaam minder worden.

De machtsverdeling binnen huishoudens zoals hierboven is omschreven, uit zich eveneens op financieel gebied. De mannen beheren het geld dat verdiend wordt en bepalen hoeveel de vrouw krijgt. De lokale overheid is zich bewust van deze verschillen en stimuleert werkprojecten waarbij vrouwen gelijkwaardig aan mannen behandeld worden. Een voorbeeld van deze werkprojecten zijn *women's groups* waar het in dit onderzoek om draait. Binnen deze projecten dient minimaal een derde vrouw te zijn. Uit observaties van de overheid en NGO's die de werkprojecten aansturen blijkt dat vrouwen beter presteren binnen deze projecten dan mannen, met name wanneer het om kredietkwesties gaat. Er wordt getracht meer vrouwen aan te trekken en hen te stimuleren meer verantwoordelijkheid te nemen binnen *community* kwesties. Verder zijn er projecten om respect voor vrouwen te stimuleren, vrouwenrechten te erkennen en hen gelijkwaardige kansen te bieden (Moroto District Local Government 2010).

De *women's group* waar het binnen dit onderzoek omdraait is als project actief in de landbouw. Deze sector is erg belangrijk in rurale gebieden, maar Karamoja heeft met moeilijkheden te kampen binnen de landbouw en veeteelt. In de volgende paragraaf worden deze moeilijkheden toegelicht waardoor een beeld wordt geschetst van de moeilijkheden waar ook de *women's group* van dit onderzoek mee te kampen heeft.

1.2.4 Werkgelegenheid

Landbouw wordt beperkt door de droge grond en het enige regenseizoen dat van april tot september duurt. De rest van het jaar wordt gedomineerd door extreme hitte (Gray 2000 in Akureje *et al.* 2010; Moroto District Report 2002). Naast veeteelt- en landbouwwerkzaamheden zijn er handelsmogelijkheden met de natuurlijke bronnen van Moroto. Metalen, non-metalen en zeldzame mineralen zijn te vinden in Moroto. Hieronder vallen onder andere goud, zilver, koper, ijzer, chroom en titanium. De natuurlijke bronnen zouden de economie kunnen versterken wanneer de bronnen verhandeld worden. De handel wordt echter beperkt door de slechte infrastructuur van Moroto District.

De wegen zijn onverhard en niet bestand tegen de verschillende seizoenen (Moroto District Local Government 2010). Hierdoor wordt handel met andere regio's en landen bemoeilijkt.

Karamoja heeft de afgelopen jaren te kampen gehad met verschillende tegenslagen. In 2006 en 2008-2009 waren er extreme droogtes en onverwachte regenval buiten het regenseizoen. Dit resulteerde in het mislukken van 70% van de oogst en beperkte toegang tot de watervoorraden voor de bevolking en hun vee. De extreme droogtes en onverwachte regenval worden gezien als een gevolg van de klimaatverandering (James 2010). Het kappen van vele bomen voor houtskool speelt eveneens een belangrijke rol in de klimaatverandering. Door de vermindering van bomen wordt minder regen vastgehouden (Moroto District Local Government 2010).

Door middel van samenwerking van individuen in de landbouw en veeteelt en werkzaamheden buiten de agrarische sector wordt er geprobeerd om in voedsel en levensonderhoud te kunnen voorzien. Toch zijn de risico's van hongersnood en watertekorten een grote bedreiging voor vele levens (Akureje *et al.* 2010). In de volgende paragraaf wordt omschreven hoe *women's groups* proberen zelfvoorzienend te zijn en daardoor een plaats innemen binnen duurzame rurale ontwikkeling.

1.2.5 Women's Groups & Duurzame (rurale) ontwikkeling

Duurzame ontwikkeling wordt door Shepherd (1998) als volgt omschreven: 'Sustainable development refers to improvement in livelihoods which does not undermine the livelihoods of future generations and which can be sustained over time' (p. 2-3). De ontwikkeling is niet alleen gericht op het heden maar ook op de toekomst en dient stand te houden. Onder *livelihoods* verstaat Shepherd (1998) meer dan inkomen, levensmiddelen en het niveau van welvaart van een persoon, ook de kwaliteit van het sociale leven, veiligheid en waardigheid zijn belangrijk voor het verbeteren van *livelihoods*. Duurzame ontwikkeling is gericht op zowel tastbare als emotionele ontwikkeling (Shepherd 1998).

In Afrika leven de arme bevolkingsgroepen grotendeels zelfvoorzienend door in de agrarische sector te werken. Duurzame landbouw is in arme landen zowel een economische als een milieukwestie (Shepherd 1998). Het kappen van vele bomen in Karamoja zoals is omschreven in de vorige paragraaf is hier een voorbeeld van. Door de vermindering in bomen wordt echter minder regen vastgehouden waardoor oogsten mislukken. Het is daarom van belang dat ontwikkeling op een duurzame manier verloopt zodat toekomstige generaties ook kunnen ontwikkelen. De ontwikkeling dient daarnaast op meerdere vlakken plaats te vinden, waaronder gelijkheid tussen vrouwen en mannen en ontwikkeling op emotioneel vlak.

Er hebben zich veranderingen in de denkwijze over programma's voor duurzame rurale ontwikkeling voorgedaan in de afgelopen decennia. De nieuwe denkwijze richt zich op de kennis van de lokale bevolking en respecteert hun ideeën en doelen. Er wordt rekening gehouden met het feit dat er veel vrouwen actief zijn in de agrarische sector in ontwikkelingslanden. Door vrouwen te betrekken in ontwikkelingsprogramma's wordt geprobeerd traditionele denkwijzen over de rolverdeling tussen mannen en vrouwen te veranderen. De machtsrelatie tussen een man en een vrouw dient gelijkwaardig te zijn. Indien gelijkheid tussen mannen en vrouwen wordt bereikt, wordt het taboe van ongelijkheid doorbroken stelt Shepherd (1998). Andere zogenaamde minderheidsgroepen, zoals gehandicapten, kunnen ook betrokken worden in de ontwikkelingsprogramma's (Shepherd 1998). In paragraaf 1.4 wordt toegelicht welke rol minderheidsgroepen spelen binnen duurzame rurale ontwikkeling.

Een *women's group* is een groep die samenwerkt binnen het ontwikkelingsprogramma Village Savings & Loan Association (VSLA). De naam *women's group* is aan de VSLA's in Moroto toegekend omdat het merendeel van de leden van een VSLA vrouw is. Een VSLA is een groep van minimaal tien tot maximaal dertig personen die samen werken, sparen en kleine leningen kunnen verkrijgen vanuit deze spaargelden. De groep bestaat veelal uit vrouwen en hun gezamenlijke activiteit is meestal in de agrarische sector. Binnen VSLA wordt zonder financiële hulp van buitenaf gespaard en geleend. Een *women's group* krijgt in het eerste jaar training, ondersteuning en monitoring van een *field officer* van de NGO die het programma aanbiedt. Het doel van een *women's group* is financieel zelfstandig en sterk te worden waardoor de individuen hun *livelihood* kunnen verbeteren en zo duurzame ontwikkeling *bottom-up* gerealiseerd wordt.

Door de samenwerking tussen mannen en vrouwen in een *women's group* wordt er gewerkt aan gelijkheid en wordt het goede voorbeeld gegeven aan kinderen. Ook gelijkheid creëren tussen mannen en vrouwen is onderdeel van duurzame rurale ontwikkeling (Allen, 2011).

De *women's group* van dit onderzoek, Karamoja United Group, is gezamenlijk actief in de landbouw en werkt samen met een aantal (gehandicapte) mannen. Samen werken ze aan verbeteringen van hun *livelihoods* en proberen zij op verschillende vlakken duurzaam te ontwikkelen in een ruraal gebied.

Zoals blijkt uit bovenstaande paragrafen heeft Oeganda, en met name Karamoja, te kampen met veel armoede en (ontwikkelings)problemen. *Women's groups* hebben als doel deze armoede en (ontwikkelings)problemen te verminderen. Het belang van de Karamoja United Group in Moroto wordt aan de hand van deze doelstelling in kaart gebracht in dit onderzoek. In de volgende paragraaf wordt de aanleiding van dit onderzoek nader toegelicht welke aansluit bij de moeilijkheden waar Oeganda mee te kampen heeft.

1.3 Aanleiding

'To halve, by the year 2015, the proportion of the world's people whose income is less than one dollar a day and the proportion of people who suffer from hunger and, by the same date, to halve the proportion of people who are unable to reach or to afford safe drinking water' (United Nations Millenium Declaration 2000, geen auteur en paginanummer bekend)

'To promote gender equality and the empowerment of women as effective ways to combat poverty, hunger and disease and to stimulate development that is truly sustainable' (United Nations Millenium Declaration 2000, geen auteur en paginanummer bekend)

Bovenstaande doelstellingen staan in de Millennium verklaring 2000 van de Verenigde Naties. In 2000 hebben regeringsleiders van 189 landen afgesproken om de belangrijkste wereldproblemen aan te pakken voor 2015. Op de eerste plaats staat het halveren van het aantal mensen dat leeft in extreme armoede en het verminderen van honger. Om dit te kunnen realiseren is het van groot belang dat er toegang komt tot financiële systemen voor deze mensen (UNMD 2007).

Uit de tweede doelstelling blijkt de rol van vrouwen van belang te zijn bij het bestrijden van armoede, honger en ziekte. Gelijkwaardigheid tussen vrouwen en mannen moet gestimuleerd worden. Daarnaast is het doel om ontwikkeling op een duurzame manier te laten verlopen zodat de ontwikkeling wordt gecontinueerd en er rekening wordt gehouden met toekomstige generaties. Beide doelstellingen zijn van belang voor Oeganda waar grote armoede heerst en ongelijkheid tussen mannen en vrouwen voor problemen zorgt. De President van Oeganda, Yoweri Museveni, heeft in 2010 een doel gesteld dat aansluit bij bovenstaande doelstellingen van de Verenigde Naties:

To transform Uganda from a predominantly peasant society to a middle income country by 2015. (Nandelenga 2011, p.31)

Getracht wordt om het armoedepercentage van 31% naar 25% terug te brengen (Nandelenga 2011). Zoals eerder genoemd is, is het doel van een *women's group* om financieel zelfstandig en sterk te worden. Zo kunnen de individuen hun *livelihood* verbeteren en wordt ontwikkeling *bottom-up* gerealiseerd doordat het armoedeprobleem van binnenuit wordt aangepakt. Een financieel zelfstandige *women's group* betekent in vele gevallen dat de groep ook op de langere termijn stabiel is waardoor de verbetering in *livelihood* zal blijven stijgen en stapsgewijs aan een gemiddeld inkomen gewerkt wordt. Door de verbetering in *livelihood* worden ook de kinderen van de leden van een *women's group* positief beïnvloedt. De ontwikkeling is van lange termijn en betreft toekomstige generaties in het proces waardoor het proces van ontwikkeling als duurzaam gezien kan worden. Daarnaast wordt getracht door de samenwerking tussen mannen en vrouwen in een *women's group* gender gelijkheid te stimuleren (Allen, 2011). In de volgende paragraaf wordt de achtergrond van het onderzoek omschreven.

1.4 Achtergrond van het onderzoek

Volgens het Poverty Eradication Action Plan (PEAP) (MFPED 2004) is de armoede in Oeganda in de jaren '90 gedaald van 56% naar 34%. Sinds 2000 is dit cijfer echter weer gestegen naar 38% in 2003. Oeganda blijft sterk afhankelijk van ontwikkelingshulp. De hoogte van de financiële hulp is vaak afhankelijk van de bereikte concrete resultaten. Het is van belang dat Oeganda vooruitgang blijft boeken bij het bestrijden van armoede om deze hulp te behouden. Bij het bestrijden van armoede in Oeganda gaat het PEAP (MFPED 2004) uit van vier aandachtspunten: regionale ongelijkheid, geslacht (gender), beroep en kansarme groepen. Hieronder worden deze aandachtspunten toegelicht.

Regionale ongelijkheid

Regionale ongelijkheid omvat de ongelijkheid in armoede tussen de verschillende regio's in Oeganda. Het armoedepercentage ligt hoger in het Noorden en het Oosten ten opzichte van de rest van het land (MFPED 2004; PRDP 2007). De hoofdoorzaak ligt in financiële onzekerheid. Huishoudens kunnen geen investeringen doen, omdat de waarde van de Ugandese Shilling sterk fluctueert. Hierdoor wordt doorgaans in Amerikaanse dollars gerekend. In het Westen en de centrale regio's van Oeganda steeg de waarde van de dollar eind 20^e eeuw, dit was niet terug te zien in het Noorden en Oosten. Daarnaast is er ongelijkheid tussen urbane en rurale gebieden. In de urbane gebieden zijn slechte sanitaire voorzieningen en is een tekort aan woningen. Maar deze gebieden zijn meer ontwikkeld en hebben meer te besteden in vergelijking met rurale gebieden. De armoede in rurale gebieden is hoger (MFPED 2004).

Gender

Gender speelt eveneens een belangrijke rol binnen armoede. De vrouw staat centraal in het huishouden; zij zorgt voor het gezin. Door biologische gevoeligheid en machtsverhoudingen die bepalen dat de vrouw gemeenschap dient te hebben, krijgen vrouwen vaker aids. Ook zijn het veelal vrouwen die zorgen voor de zieken. Hun rol in het huishouden komt hierdoor in het gedrang wat een negatieve impact kan hebben. Daarnaast is het landbezit van vrouwen beperkt door ongelijke rechten en traditionele gebruiken. Vrouwen hebben doorgaans minder land, maar lijken het inkomen dat ze hierdoor mislopen wel deels te kunnen compenseren door andere activiteiten (UNFPA Uganda 2009).

De formele arbeidsmarkt is overwegend bezet door mannen, daarnaast verdienen vrouwen minder op de arbeidsmarkt. Dit verschil kan liggen in de mate van scholing en/of is een reflectie van discriminatie van vrouwen. Tot slot wordt het geld in een huishouden onder leiding van een man anders besteed dan een huishouden onder leiding van een vrouw. In het algemeen geven mannen meer geld uit aan alcohol en vrouwen aan scholing (MFPED 2004).

Beroep

Het derde aandachtspunt binnen armoede is het beroep. Binnen de landbouwsector bevinden zich de meeste arme huishoudens. Met name wanneer het gaat om huishoudens die zich specialiseren in visserij, veeteelt en landbouw (MFPED 2004).

Kansarme groepen

Tot slot zijn weeskinderen, ouderen, gehandicapten en zieken groepen die als kansarm worden gerekend en extra vatbaar zijn voor armoede (MFPED 2004).

Met bovenstaande groepen moet rekening gehouden worden om van Oeganda een land te maken met een gemiddeld inkomen. Daarbij is het nodig om de structuur van de economie te veranderen. Momenteel verkrijgen de meeste huishoudens hun inkomen uit het verbouwen van eigen land. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden naar het verbouwen van land voor de productiemarkt. Een andere ontwikkeling is het zelfstandig ondernemen buiten de agrarische sector. De armoede is hierdoor weer gestegen. Daarentegen is de kans op een betere economische positie als zelfstandig ondernemer buiten de landbouw hoger dan van mensen die afhankelijk zijn van de landbouw (MFPED 2004).

Een zelfstandig ondernemer heeft toegang nodig tot financiële middelen. De armste bevolkingsgroep heeft hier geen reguliere toegang tot en is daardoor beperkt in ontwikkeling en afhankelijk van de landbouwsector. Om de armoede in deze bevolkingsgroep te kunnen verlagen is het concept 'microkrediet' ontwikkeld. Microkrediet is een dienst om op kleinschalig niveau financiële dienstverlening aan te bieden. Het is toegankelijk voor kleine ondernemers in ontwikkelingslanden die niet of beperkt beschikken over financiële middelen en daardoor geen toegang hebben tot reguliere financiële diensten. Het doel van microkredieten is het verbeteren van hun financiële positie (Bosman & Schrijvers 2007) en zo de armoede te verlagen. Het voordeel van microkredieten is de samenwerking met andere zelfstandig ondernemers en de organisatie die het krediet verleend. Zo is er meer toezicht en kans van slagen.

Voor de allerarmste bevolkingsgroep is zelfs microkrediet niet toegankelijk. Het concept *women's group* kan als voortraject van microkrediet worden gezien. Dit concept werkt binnen het in paragraaf 1.2.5 genoemde ontwikkelingsprogramma Village Savings & Loans Associations (VSLA). Wanneer de *women's group* stabiel is verklaard door de *field officer* die het project evalueert kan toegang worden verkregen tot microkredieten waarmee de *women's group* kan uitbreiden, versterken en meer winst kan genereren (Allen 2006).

Dit onderzoek richt zich op de werking van de *women's group* 'Karamoja United Group' in Moroto en brengt in kaart welke bijdrage de groep levert aan duurzame rurale ontwikkeling. Aan de hand van een aantal subvragen wordt de bijdrage in kaart gebracht. Hierbij wordt de rol van gender eveneens in acht genomen. In de volgende paragraaf zijn de onderzoeksvragen weergegeven.

1.5 Onderzoeksvragen

In dit onderzoek zal in kaart gebracht worden hoe een *women's group* deel uit maakt van duurzame rurale ontwikkeling in Moroto, Oeganda. Er wordt zowel op micro-, meso- als macroniveau gekeken naar de impact van de *women's group* op duurzame rurale ontwikkeling. Het microniveau betreft de ontwikkeling binnen de *livelihoods* van de leden van een *women's group*, zowel emotioneel als in tastbare vorm. Het mesoniveau is de ontwikkeling van de *women's group* zelf, eveneens in emotionele en tastbare vorm. De impact op macroniveau betreft de geografische locatie waar de *women's group* actief is, namelijk Moroto. In kaart wordt gebracht hoe Moroto zich ontwikkeld en welke plaats de *women's group* daarin heeft.

Het onderzoek heeft drie hoofdthema's; duurzame rurale ontwikkeling, *women's group* 'Karamoja United Group' en gender. De drie hoofdthema's hangen met elkaar samen en worden bestudeerd in een casestudy in Moroto. De onderzoeksvraag luidt als volgt:

Hoe draagt de Karamoja United Group bij aan duurzame rurale ontwikkeling?

Met onderstaande subvragen worden de verschillende vraagstukken belicht die als basis dienen binnen dit onderzoek.

- Wat betekent duurzame rurale ontwikkeling binnen deze casestudy?
- Welke tastbare veranderingen binnen de *livelihoods* van de leden van de Karamoja United Group hebben zich voorgedaan sinds de oprichting van de groep?
- Welke emotionele veranderingen brengt de Karamoja United Group de leden en wat is de impact van deze gevoelens?
- Hoe uit de traditionele Karimojong cultuur zich wat betreft genderverschillen binnen de Karamoja United Group en in de privélevens van de leden?
- Wat is het effect van de genderrelaties binnen de Karamoja United Group op duurzame rurale ontwikkeling?

1.6 Relevantie onderzoek

Oeganda is een interessant land om dit onderzoek te volbrengen door de invloedrijke geschiedenis van het land welke eerder is toegelicht. De armoede waar het land mee te kampen heeft - met name geconcentreerd in de rurale gebieden - en de heersende cultuur maakt het onderzoek naar een *women's group* aanvullend interessant. *Women's groups* dienen te helpen bij het verlagen van armoede in deze gebieden, maar er wordt geleefd binnen een traditioneel systeem waar onderscheid gemaakt wordt tussen mannen en vrouwen. Het is van belang om inzicht te krijgen in de rolverdeling tussen mannen en vrouwen in een huishouden en binnen de activiteiten van een *women's group*. Zo kan de invloed van de rolverdeling in kaart worden gebracht. De genderverschillen zorgen mogelijk voor problemen welke de duurzame rurale ontwikkeling belemmeren.

Van duurzame rurale ontwikkeling is sprake wanneer er evenwicht is tussen ecologische, sociale en economische belangen en toekomstige generaties niet worden geschaad (Shepherd 1998). Het aspect 'duurzaam' is opgenomen in de onderzoeksvraag omdat ontwikkeling op korte termijn veel schade kan aanrichten voor latere generaties. Ook dient ontwikkeling gehandhaafd te worden zodat het een verbetering op de lange termijn is. Nieuwe ontwikkelingen dienen zich daarom niet alleen op het heden maar ook op de toekomst te richten zodat er langdurig voordeel mee behaald kan worden.

Zoals in paragraaf 1.2.5 wordt toegelicht wordt er in Oeganda in de armste bevolkingsgroep met een ander systeem gewerkt voor het verlenen van microkredieten, namelijk binnen een zelfstandige *women's group*. Doordat het systeem enigszins afwijkt van het bekende 'microkrediet concept' is er beperkt wetenschappelijke literatuur over geschreven. Met name Allen (2006, 2011) is binnen dit onderzoek van toepassing wanneer het om informatie over *women's groups* en VSLA gaat, andere onderzoeken verdiepen zich in microkredieten in een hoger segment wat voor dit onderzoek maar deels van belang is.

Daarnaast is de beschikbare literatuur in mindere mate gericht op de genderverschillen en de invloed van deze verschillen op duurzame rurale ontwikkeling. In dit onderzoek wordt aandacht besteed aan deze verschillen wat het onderzoek relevant maakt en mogelijk een bijdrage levert aan de kennis omtrent *women's groups* en microkredieten in een ruraal gebied.

Binnen dit onderzoek wordt duurzame rurale ontwikkeling als een proces gezien waarin niet alleen tastbare veranderingen plaatsvinden maar ook emotionele vooruitgang. Ook hierover is in de literatuur over *women's groups* weinig bekend wat dit onderzoek mogelijk interessant maakt voor programma's die werken met *women's groups*.

1.7 Opbouw onderzoek

In hoofdstuk 2 wordt de relevante literatuur in kaart gebracht waarna wordt toegespitst op Oeganda en de regio Karamoja. Dit resulteert in het conceptueel model waar in dit onderzoek gebruik van gemaakt wordt. Hoofdstuk 3 bevat een omschrijving van de casestudy van dit onderzoek, namelijk de Karamoja United Group welke werkt binnen het VSLA programma. Hoofdstuk 4 beschrijft de methodologie die gebruikt is voor dit onderzoek. Er is gekozen voor een kwalitatieve dataverzameling en de wijze van invulling wordt in dit hoofdstuk nader toegelicht. De analyse van het onderzoek is verwerkt in hoofdstuk 5 en de conclusie en aanbevelingen zijn in hoofdstuk 6 te beschreven.

2. Theoretisch kader

2.1 Introductie

In dit hoofdstuk worden verschillende wetenschappelijke theorieën, benaderingen en concepten uiteengezet die van belang zijn voor dit onderzoek. Deze zijn gebaseerd op beschikbare literatuur over duurzame rurale ontwikkeling, rurale armoede, *livelihood*, microkrediet en de man/vrouw verdeling (gender) in ontwikkelingslanden.

2.2 Duurzame rurale ontwikkeling

De volgende paragrafen zijn verbonden met duurzame rurale ontwikkeling. In deze paragraaf wordt een inleiding gegeven op duurzame rurale ontwikkeling en de aanverwante concepten welke verder uitgediept worden in de volgende paragrafen.

Duurzame ontwikkeling wordt door Shepherd (1998) omschreven als verbetering van *livelihoods* en kwaliteitsgroei waarbij rekening wordt gehouden met het milieu, mensenrechten en economische belangen die bijdragen aan vrede, zowel voor de huidige als toekomstige generaties. Zogenaamde buitengesloten minderheidsgroepen zoals vrouwen en gehandicapten dienen betrokken te worden bij besluiten zodat gelijkheid gecreëerd wordt. In paragraaf 2.6 wordt ongelijkheid in gender nader toegelicht.

Livelihood is volgens Scoones (2009): 'a combination of the resources used and the activities undertaken in order to live' (p. 172). *Livelihood* wordt door Shepherd (1998) omschreven als meer dan enkel inkomen, levensmiddelen en het niveau van welvaart van een persoon, ook de kwaliteit van het sociale leven, veiligheid en waardigheid zijn belangrijk voor het verbeteren van *livelihoods*. Duurzame ontwikkeling is gericht op zowel tastbare als emotionele ontwikkeling (Shepherd 1998). Van Nederpelt (1993) omschrijft ontwikkeling op *livelihoodniveau* in de vorm van materiële en immateriële basisbehoeften. Materiële basisbehoeften hebben betrekking op 'behoorlijk' inkomen, voedsel, kleding, onderdak en huisraad. De immateriële basisbehoeften betreffen vrijheid van meningsuiting, politieke participatie, veiligheid en rechtszekerheid.

Aan de immateriële behoeften voegt Scoones (1998) het volgende toe: vrijheid, autonomie en respect. Scoones' (1998) omschrijving van welzijn binnen *livelihood* sluit hierop aan. Naast materiële aspecten als voedsel en inkomen zijn ook gevoelens als zelfvertrouwen, veiligheid, geluk, stress, macht en uitsluiting van belang. Duurzame rurale ontwikkeling betreft vooruitgang op alle fronten. Shepherd (1998) noemt duurzame ontwikkeling kortweg 'improvement in livelihoods' (p.2). Binnen dit onderzoek betreft *livelihoodniveau* de duurzame ontwikkeling op microniveau. In paragraaf 2.4 wordt het concept *livelihood* verder toegelicht.

Volgens van Nederpelt (1993) werken armoedebestrijding en ontwikkelingsprogramma's het beste op kleine schaal en *bottom-up*. Het ontwikkelingsprogramma VSLA werkt op kleine schaal en *bottom-up* door de *women's groups* uit de arme bevolkingsgroep zelfstandig te laten werken en leren te ontwikkelen (Allen 2006). Dit wordt in paragraaf 2.5.2 nader toegelicht.

De basis van duurzame ontwikkeling ligt in duurzame ontwikkeling van *livelihoods*. Duurzame *livelihoods* kunnen omgaan met onvoorziene invloeden en hier effectief op reageren. De *livelihoods* dienen stabiel, duurzaam, veerkrachtig en robuust te zijn zodat niet alleen op de korte, maar ook op de lange termijn effectief gereageerd kan worden op onvoorziene invloeden (Scoones 2009).

Van Nederpelt (1993) benadert ontwikkeling niet alleen op het niveau van *livelihood*, maar ook op een hoger niveau, namelijk de gemeenschap waarin geleefd wordt. Op gemeenschapsniveau wordt ook onderscheid gemaakt tussen materiële en immateriële basisbehoeften. Materiële basisbehoeften betreffen op dit niveau openbare voorzieningen zoals goed drinkwater, sanitair, vuilafvoer, riolering, elektra, bestrating en transport. Immateriële basisbehoeften hebben te maken met gemeenschapsvoorzieningen en betreffen toegankelijkheid van gezondheidszorg en onderwijs. De ontwikkeling op gemeenschapsniveau is de duurzame ontwikkeling van Moroto, wat het macroniveau is binnen dit onderzoek. Paragraaf 2.3 gaat dieper in op de basisbehoeften op gemeenschapsniveau.

In de volgende paragraaf wordt rurale armoede toegelicht zodat duidelijk wordt op welke punten ontwikkeling van belang is. Paragraaf 2.4 betreft *livelihood* en breidt duurzame rurale ontwikkeling uit met vijf kernelementen op basis van Scoones (1998) die nodig zijn om *livelihood* te realiseren. Toegang tot financiële diensten als onderdeel van duurzame rurale ontwikkeling wordt toegelicht in paragraaf 2.5. Paragraaf 2.6 omschrijft het verschil in gender waarbij vrouwen ondergeschikt zijn aan mannen. Het concept *empowerment* sluit bij dit verschil aan en wordt in paragraaf 2.7 toegelicht. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een conceptueel model in paragraaf 2.8. Dit model dient als leidraad voor het onderzoek om de gebruikte theorie te koppelen aan de analyse van dit onderzoek.

2.3 Rurale armoede

Ruim 85% van de Oegandese bevolking woont in rurale gebieden (CIA 2011). Rurale gebieden in ontwikkelingslanden zijn veelal gebieden waar veel armoede heerst. Van de bevolking in rurale gebieden is 39% arm, wat 95% van het totale armoedepercentage van Oeganda is. In het onderzoeksgebied Karamoja ligt het rurale armoedepercentage op 67%. Het merendeel van deze populatie is werkzaam in de agrarische sector (Fan & Zhang 2008; James 2010).

De economie van Oeganda is grotendeels gebaseerd op de agrarische sector. De transportkosten zijn echter hoog, omdat Oeganda te midden van andere landen ligt en overzees transport niet mogelijk is. Dit hindert de internationale handel. Ondanks nieuwe wet- en regelgeving wat betreft vrije handel blijft de export laag. De oorzaak ligt in het tekort aan input om de productie te verhogen. De landbouwproductie stijgt gestaag met 1.35% per jaar wat het verlagen van rurale armoede belemmert (Fan & Zhang 2008).

Rurale armoede kan op verschillende manieren gemeten worden. De World Bank maakt gebruik van een systeem waarbij wordt gekeken naar het niveau van verbruik en inkomen om armoede te meten (Sundaresan 2008). Volgens Chambers (1983) kan er met een vijftal karakteristieken een vollediger beeld van rurale armoede in kaart gebracht worden. Chambers geeft dit weer in de *deprivation trap*. Deze bevat vijf clusters en twintig mogelijke oorzakelijke relaties. Deze twintig relaties zorgen voor een web waar lastig uit te komen is. In figuur 2.1 is de *deprivation trap* weergegeven.

De relaties hebben in verschillende mate invloed op elkaar. Echter is *poverty* zeer bepalend voor de overige clusters. Zo heeft armoede invloed op de fysieke gesteldheid door onder andere een tekort aan voedsel en gezondheidszorg. *Isolation* kan plaatsvinden wanneer er geen middelen zijn om onderwijs te volgen of door beperkte scholing geen werk te vinden. Onvoorziene lasten kunnen niet betaald worden door beperkte financiële middelen wat de armen *vulnerable* maakt. Tot slot maakt het gebrek aan rijkdom de armen *powerless* door hun lage status waarmee zij geen inspraak hebben bij belangrijke besluiten.

Figuur 2.1. Deprivation trap.

Volgens Fan & Zhang (2008) wordt armoede door rurale populaties omschreven in mate van toegang tot infrastructuur. Vier aspecten wat betreft de toegang tot infrastructuur hebben verrekend invloed op de algemene ontwikkeling en landbouwproductie: scholen, gezondheidszorg, markten en kredietfaciliteiten.

Binnen infrastructuur zijn wegen het belangrijkste voor rurale ontwikkeling. Echter, het heuvel- en bergachtige landschap van Oeganda belemmert de ontwikkeling van wegen. De regionale ongelijkheid in infrastructuur is aanzienlijk. De wegen in noordelijke regio's (waaronder Karamoja) zijn zeer slecht, terwijl wegen de connecties zijn naar de bovengenoemde faciliteiten. Daarnaast woont de bevolking van Karamoja gemiddeld verder weg van de faciliteiten. Wegen zijn daarom van groot belang voor de *livelihood* van rurale gemeenschappen stellen Fan & Zhang (2008). Het concept *livelihood* wordt in de volgende paragraaf verder uitgediept.

De krediet faciliteiten in ontwikkelingslanden zijn veelal onderontwikkeld en geconcentreerd in urbane gebieden. Dit geldt eveneens voor Oeganda, waardoor formele financiële services onbereikbaar zijn voor het merendeel van de rurale populatie (Mpuga 2010). Naast toegang tot financiële services zijn basis onderwijs en primaire gezondheidszorg veelal niet toegankelijk voor de armste bevolkingsgroep, dit belemmert de ontwikkeling. In paragraaf 2.2 is reeds aangegeven dat toegang tot gezondheidszorg en onderwijs immateriële basisbehoeften zijn die nodig zijn om armoede te bestrijden en duurzame ontwikkeling te bevorderen (van Nederpelt 1993). Ook wordt in de arme(re) huishoudens op relatief simpele wijze geleefd en zijn nieuwe technologieën zoals internet vaak onbekend. Er is een duidelijke link tussen het ontbreken van financiële services en het ontbreken van onderwijs, gezondheidszorg en de simpele levenswijze (Sundaresan 2008b). Het gevolg hiervan kan een vicieuze cirkel zijn waarin de armen terechtkomen: door geen of beperkte financiële middelen kan het onderwijs niet betaald worden waardoor de scholing van velen beperkt is. Ook kan de beperking in financiële middelen invloed hebben op de gezondheid indien er geen voedsel of geneesmiddelen gekocht kunnen worden. Zonder onderwijs en/of goede gezondheid is het moeilijk om werk te vinden in de formele sector. Daardoor werken vele armen in de agrarische sector waar de productie gering is door slechte benutting van de productiefactoren land en arbeid en geringe inzet van kapitaal (van Nederpelt 1993). Het gevolg is geen of beperkte financiële middelen. Het is voor armen lastig deze vicieuze cirkel te doorbreken zonder hulp van buitenaf. Dit sluit aan bij de *deprivation trap* van Chambers (1983) waarbij financiële middelen invloed kunnen uitoefenen op de vijf clusters.

2.4 Livelihood

'A livelihood comprises the capabilities, assets (including both material and social resources) and activities for a means of living. A livelihood is sustainable when it can cope with and recover from stresses and shocks, maintain or enhance its capabilities and assets, while not undermining the natural resource base' (Chambers & Conway 1992 in Scoones 2008 p. 175)

Uit het bovenstaande citaat blijkt dat een *livelihood* duurzaam is indien deze de ontwikkeling die het doormaakt kan handhaven of verbeteren. Het concept *livelihood* omschrijft letterlijk een manier (om geld te verdienen) om van te kunnen leven. Volgens Chambers (1983) omvat het meer dan alleen geld, namelijk voedsel, gezondheid en familie. *Livelihood* kan gezien worden als een niveau van rijkdom en voorraden van voedsel en geld. Dit niveau bepaalt de fysieke en sociale gesteldheid van een mens en biedt bescherming tegen verarming.

'Livelihoods perspectives start with how different people in different places live' zegt Scoones (1998). Scoones omschrijft *livelihood* door vijf kernelementen:

I. *Werk en werkgelegenheid.*

Het creëren van werkgelegenheid voor een bepaald deel van het jaar. Dit kan zowel binnen als buiten de agrarische sector zijn, in dienst of als zelfvoorziening in levensmiddelen. De kernelementen volgens Sen (1975 in Scoones 1998) zijn: inkomen genereren, productie van middelen en erkenning voor de bijdrage die geleverd wordt. 200 dagen per jaar werken wordt gezien als het minimum om een leefbare *livelihood* te creëren (Lipton 1991; 1993 in Scoones 1998)

II. *Verlaging van armoede.*

Zoals in paragraaf 2.3 reeds omschreven is gaat het bij armoede niet alleen om geld. Armoede kan op verschillende wijzen gemeten worden. Naast de financiële inkomsten en het consumptie niveau zijn ook kwalitatieve indicatoren zoals gevoelens binnen *livelihoods* van belang zoals in het volgende punt genoemd wordt.

III. *Welzijn en mogelijkheden.*

Dit reikt verder dan materiële aspecten als voedsel en inkomen. Ook gevoelens als zelfvertrouwen, veiligheid, geluk, stress, macht en uitsluiting dragen bij aan *livelihood*. Mogelijkheden om dingen te doen hebben een intrinsieke waarde voor mensen wat bijdraagt aan het welzijn van de mens. Dit aspect geeft ruimte voor verschillen in criteria die door individuen worden toegekend aan *livelihood* zegt Chambers (1989 in Scoones (1998).

IV. *Omgaan met en herstellen van onvoorziene invloeden.*

Dit aspect is van belang om een duurzame *livelihood* te creëren. Niet kunnen omgaan met onverwachte gebeurtenissen doet de mate van kwetsbaarheid stijgen, dit heeft invloed op het creëren van een duurzame *livelihood*. Hoe in het verleden met verschillende invloeden is omgegaan kan resulteren in verschillende reacties zodat geleerd wordt wat de beste reactie is.

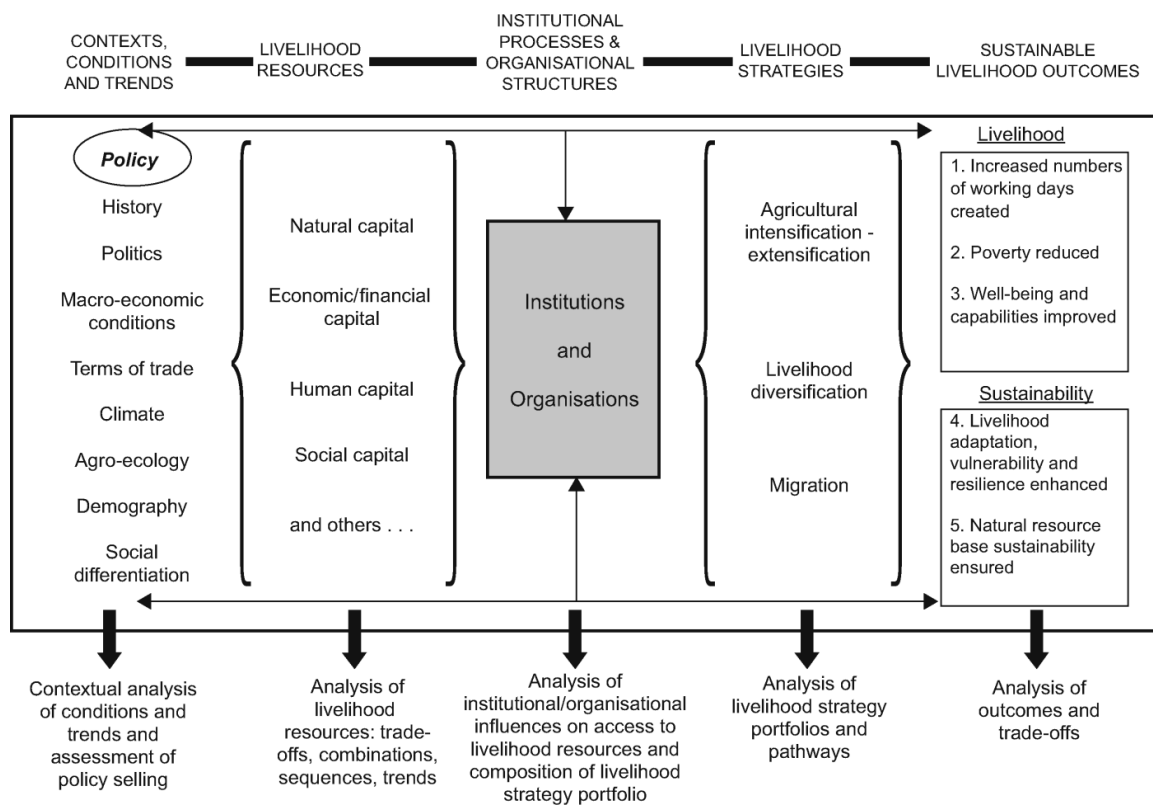
V. *Natuurlijke hulpbronnen.*

De rurale *livelihoods* zijn veelal afhankelijk van de natuurlijke hulpbronnen. Om duurzame rurale *livelihoods* na te streven is het van belang dat er een systeem is waarbij de voorraad op peil blijft en bestand is tegen verwachte en onverwachte tegenslagen. Rurale gebieden hebben veelal te kampen met droogtes, overstromingen en andere natuurlijke tegenslagen waar rekening mee gehouden dient te worden.

Chambers (1997 in Scoones 1998) voegt hieraan toe dat het kernelement 'welzijn' ruimte biedt om zelf te bepalen welke criteria belangrijk wordt gevonden om te kunnen leven. De criteria van *livelihood* kunnen verschillen per persoon, huishouden, regio of land. De gevoelens die omschreven worden bij punt III worden ondersteund door Chambers' (1983) standpunt waaruit blijkt dat *livelihoods* en basis behoeften zoals onderdak, voedsel en inkomen (zie paragraaf 2.2) niet altijd van belang zijn. Ook de kwaliteit van het leven, ervaringen, liefde en religie zijn van belang om te kunnen leven.

Armoede is niet alleen in geld uit te drukken, ook bepaalde gevoelens zijn van belang en verschillend per persoon. Op welke wijze en met welke middelen geleefd wordt verschilt per persoon, huishouden, regio of land. *Livelihood* is een ingewikkeld web van activiteiten en interacties. Het geeft de diversiteit weer van de manieren waarop mensen hun leven inrichten. Wanneer *livelihood* onderzocht wordt is het van belang om bewust te zijn van het schaalniveau waarnaar gekeken wordt. Een individu kan een andere strategie volgen dan een huishouden. Daarnaast kunnen de gekozen strategieën elkaar positief en negatief beïnvloeden (Scoones 1998).

Het is van belang om de regionale context te begrijpen om *livelihood* in het juiste perspectief te plaatsen. Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van het raamwerk voor *sustainable rural livelihoods* (zie figuur 2.2) van Scoones (1998). Het raamwerk geeft weer hoe duurzame rurale *livelihoods* bereikt kunnen worden in verscheidene contexten. Toegang tot verschillende middelen (natuurlijke, economische, menselijk en sociaal kapitaal) vormen tezamen een *livelihood* strategie. De input (kapitaal en activa) wordt gekoppeld met de output (overlevingsstrategieën) waarbij de uitkomst niet alleen draait om armoede en werkgelegenheid, maar ook om welzijn en duurzaamheid. Het raamwerk geeft de mogelijke uitkomsten weer die afhankelijk zijn van de context, de middelen en de strategie die gevolgd wordt. Centraal in het raamwerk staan de invloed van formele en informele organisaties op duurzame *livelihoods*. Deze organisaties bepalen de restricties en mogelijkheden tot duurzame *livelihoods* (Davies 1997 in Scoones 1998). Het raamwerk kan op verschillende niveaus worden toegepast; van individu, huishouden, dorp of regio, tot landelijk niveau.

Figuur 2.2. Sustainable rural livelihoods framework: a checklist.

In het raamwerk zijn globaal drie *livelihood* strategieën weergegeven. Dit zijn doorgaans de mogelijkheden voor de rurale populaties. De eerste houdt het intensifiëren of uitbreiden van agrarische activiteiten in. De tweede mogelijkheid is inkomen vergaren uit sectoren buiten de agrarische sector, zodat er geanticipeerd kan worden op verschillende onverwachte invloeden. Diversificatie wordt door Berry (1980 in Bernstein *et al.* 1992) als een goede mogelijkheid gezien om een stabiele *livelihood* te creëren doordat agrarische activiteiten in Afrika doorgaans zeer risicovol zijn door onzekerheden als regenval, input en inkomsten door fluturerende prijzen en rendementen.

Voor arme boeren is diversificatie onmisbaar voor hun *livelihood* strategie, hieraan wordt invulling gegeven door ambacht productie, loonarbeid en kleine handel zoals het brouwen van de lokale drank door vrouwen (Bernstein 1992).

Tot slot is er de mogelijkheid van migratie, tijdelijk of permanent, om een bestaan ergens anders op te bouwen. Een combinatie van de bovenstaande strategieën komt veel voor (Scoones 1998).

De diversificatie strategie wordt door de Karamoja United Group toegepast in combinatie met de eerste strategie. Naast de gezamenlijke agrarische activiteit brouwen de vrouwen de lokale drank. De agrarische activiteit probeert de *women's group* stapsgewijs uit te breiden met andere producten.

Door werkzaam te zijn binnen een *women's group* zijn individuen in staat om aan een duurzame *livelihood* te werken. De leningen vanuit de *women's group* kunnen gebruikt worden in de bovengenoemde eerste en tweede strategie. Indien de *women's group* stabiel is en zich kan registreren (zie voor verdere uitleg paragraaf 3.1.2) kan microkrediet verkregen worden. In de volgende paragraaf wordt toegelicht wat microkrediet inhoudt en hoe invulling wordt gegeven aan microkredieten in Oeganda.

2.5 Microkrediet in Oeganda

Microfinanciering betreft verschillende diensten en producten om op kleinschalig niveau financiële dienstverlening aan te bieden. Bij deze diensten en producten valt te denken aan sparen, onderlinge verzekeringen, georganiseerd betalingsverkeer of kredietverlening. De bedragen bestaan met name uit kleine leningen, variërend van 50 tot 1000 dollar (Bosman & Schrijvers 2007). Microfinanciering wordt gezien als een middel om armoede te verlagen in ontwikkelde en ontwikkelingslanden. De producten en diensten zijn bedoeld voor mensen met een zwakke economische positie waardoor zij slecht toegang hebben tot (formele) financiële diensten (Crijsns *et al.* 2006). De uitsluiting van de formele financiële services maakt de arme huishoudens sterk afhankelijk van informele financiële markten. Ongeveer 48% van de bevolking in Oeganda maakt gebruik van financiële hulp van vrienden en familie (Mpuga 2010). Het toezicht vanuit de overheid op de rechten en plichten van de leners en verleners ontbreekt hier. Dit kan nadelige gevolgen hebben omdat zij niet onder de formele regelgeving vallen. Financiële services toegankelijk maken voor armen is daarom van belang.

2.5.1 Financiële services

De financiële services in Oeganda zijn in drie categorieën onder te verdelen (Bruett *et al.* 2004). Bovenin het financiële segment staan de formele instellingen, commerciële banken en 'Microfinance Deposit-taking Institutions' (MDI's). Afgezien van de MDI's zijn deze financiële services veelal geconcentreerd in urbane gebieden. Onder dit segment staan de semi-formele instellingen; 'Savings and Credit Cooperatives' en 'Microfinance Institutions' (SACCO'S en MFI's). De semi-formele sector is het kleinst en maakt de hoogste kosten. Onderin het segment staat een grote hoeveelheid informele instellingen gevestigd in de rurale gebieden. Met onder andere 'Rotating Savings and Credit Associations' (ROSCA's) en 'Accumulating Savings and Credit Associations' (ASCA's) (Bruett *et al.* 2004). In deze categorie gaat het om zeer kleine bedragen. De informele structuren hebben lage kosten als voordeel, maar brengen een mate van onzekerheid met zich mee (Bruett *et al.* 2004). Het hoogste en middensegment zijn niet van toepassing binnen dit onderzoek.

'Village Savings and Loans Associations' is eveneens een informele instelling gericht op rurale gebieden, maar werkt zonder financiële hulp van buitenaf waardoor onzekerheid beperkt wordt voor de ondersteunende organisatie. In het studiegebied van dit onderzoek wordt met name gebruik gemaakt van het VSLA concept, omdat op deze wijze vanaf de basis aan ontwikkeling wordt gewerkt. Daarnaast wordt duurzaamheid nagestreefd wat met VSLA te realiseren is. De casestudy van dit onderzoek werkt ook volgens de basis van het VSLA concept en dit wordt nader toegelicht in de volgende paragraaf.

2.5.2 Village Savings & Loans Associations

Village Savings and Loans Associations (VSLA) is een vernieuwd financieel concept in duurzame financiële services voor de armste bevolkingsgroep in ruraal Afrika. Het concept werkt vanuit de doelgroep zelf, namelijk de armen, om armoede te verlagen en duurzame ontwikkeling te verwezenlijken. VSLA sluit daardoor aan bij de ideeën van Nederpelt (1993) dat duurzame ontwikkeling het best gerealiseerd kan worden op kleine schaal en *bottom-up*.

Het concept VSLA is ontwikkeld omdat MFI's en banken het moeilijk vinden en doorgaans falen om afgelegen en rurale gebieden te bereiken met hun diensten. Het gevolg hiervan is dat het merendeel van de rurale bevolking geen financiële services kan krijgen. De banken en MFI's vinden het te kostbaar om diensten te leveren in deze gebieden door de slechte infrastructuur, lage bevolkingsdichtheid en kleine transactie bedragen. Bovendien maken de hoge risico's die deze kritische klantengroep met zich meebrengt wat betreft terugbetalen, de financiële duurzaamheid niet aantrekkelijk voor de instellingen. Daarnaast is er een kloof tussen de producten die formele instellingen aanbieden en de producten die de armen nodig hebben. Doorgaans wordt gedacht dat krediet het belangrijkste product is van een financiële instelling, omdat armen hiermee een uitweg uit de armoede zouden vinden. Echter wordt steeds vaker geconstateerd dat armen liever hun activa opbouwen door te sparen in plaats van het verhogen van hun schuld (Allen 2006).

Allen (2006) omschrijft een VSLA gesitueerd in Afrika als een zelfstandig gevormde autonome groep mensen bestaande uit minimaal tien tot maximaal dertig leden. De leden zijn doorgaans volwassenen en de groep dient vrouwelijke en mannelijke leden te hebben zodat er balans gevormd wordt in gender en gelijkheid wordt gestimuleerd.

VSLA is een alternatief model gebaseerd op microkrediet. De services zijn laagdrempelig doordat er geen hoge rentes verbonden zijn aan de leningen en de leden dus geen hoge risico's aangaan. De leningen worden gegeven uit een gezamenlijk gespaard bedrag van de groep, waardoor de groep zelf verantwoordelijk is en er geen externe partij nodig is voor financiële hulp. De services zijn makkelijk te begrijpen en worden ondersteund door een organisatie die werkt met dit ontwikkelingsprogramma. De uitvoering is transparant doordat de leden zelf de financiën en boekhouding doen, waardoor zij eveneens leren om te gaan met geld en te plannen op de lange termijn (Allen 2006).

Daarnaast zijn de opstartkosten van een VSLA laag en wordt er vanuit de bevolkingsgroep zelf gehandeld (Anyango *et al.* 2006). De hulp van buitenaf is beperkt zodat de groep zelfstandig kan ontwikkelen waardoor duurzame ontwikkeling wordt nagestreefd. Het doel van een VSLA is het bieden van eenvoudige spaar- en kredietfaciliteiten binnen een gemeenschap met slechte toegang tot formele financiële diensten (Allen 2006). Het gevolg van deze toegang is volgens het onderzoek van Anyango in Tanzania: 'improved standards of living (22%), improved housing (21%) and increased incomes (20%) as the major changes resulting from the VSLAs. Most of the changes seem to be either related to business growth or household improvements. Notable uses of the money are for paying school fees and for local community or family celebrations' (p.71).

Binnen VSLA's wordt gewerkt met mannen en vrouwen zoals eerder is genoemd. In de volgende paragraaf wordt toegelicht hoe verschil in gender zich uit wat betreft financiën binnen een huishouden. De daaropvolgende paragraaf gaat dieper in op de verschillen in macht tussen mannen en vrouwen.

2.6 Microkrediet & Gender

Khandker en Pitt (1998) hebben gekeken naar het effect van microkrediet op het huishouden in Bangladesh. Hun onderzoek liet zien dat bij een man 11% van het geleende krediet terecht kwam in het huishouden. Terwijl van een verleend krediet aan een vrouw 18% terecht kwam in het huishouden. Ook uit onderzoek van Thomas (1990) in Brazilië blijkt dat wanneer vrouwen de financiële zaken regelen, dit het huishouden ten goede komt en het gezin meer geld heeft voor educatie en gezondheidszorg.

Volgens Armendáriz en Roome (2008) blijkt in de praktijk dat er vier redenen zijn waarom de voorkeur uitgaat naar vrouwen binnen microkredieten:

- I. De hoogte van de terugbetalingen zijn hoger bij vrouwen, omdat zij minder risico nemen.
- II. Vrouwen zijn gevoeliger voor groepsdruk en publieke vernedering wanneer zij niet terug zouden kunnen betalen.
- III. Vrouwen gaan minder vaak de discussie aan en zijn als groep meer punctueel in het terugbetalen dan mannen.
- IV. Vrouwen kosten minder dan mannen doordat zij efficiënter werken en beter terugbetalingen verzamelen.

Bovengenoemde punten zijn redenen waarom de voorkeur van organisaties uitgaat naar vrouwen in microkredietprogramma's en waarom mannen vaak buitengesloten worden in dergelijke programma's. Armendáriz en Roome (2008) betwisten echter of het uitsluiten van mannen een positief effect heeft. Mannen overschatten vaak de hoeveelheid geld die vrouwen verdienen met de microkredieten en dragen vervolgens minder bij aan het huishouden. Vaak heeft dit tot gevolg dat vrouwen hun lening niet meer gebruiken als investering, maar het geld rechtstreeks voor huishoudelijke uitgaven als voedsel, gezondheidszorg en educatie gebruiken. Daarnaast komt de werklast voor vrouwen hoger te liggen, omdat zij eveneens de huishoudelijke taken dienen te volbrengen binnen de traditionele rolverdeling. Dit kan ten koste gaan van het huishouden en invloed hebben op het succes van het microkrediet. De derde reden is de plaats van bewaring van het verdiende geld. Het moet verstopt worden op verschillende plekken, omdat de mannen het zouden gebruiken voor drank of tabak (Armendáriz en Roome 2008). Bovenstaande situaties kunnen effect hebben op de machtsverdeling in een huishouden. De vrouw zorgt voor een groot deel van het inkomen. Hierdoor kan de man zich bedreigd voelen in zijn rol als kostwinner.

Zeker in de overheersend traditionele samenleving in Karamoja heeft deze verandering in rolverdeling impact. Daarnaast signaleert Mamdani (1992) dat vele mannen in Noord Oeganda weinig tot geen vee meer hebben om te hoeden waardoor 'husbands drunk on cheap but strong country brew would come home at night to find an empty sauce pan and would beat up their wives for lack of food' (p.204). Door mannen te betrekken bij een microkrediet zullen zij hun vrouwen mogelijk helpen met het bedrijf en in het huishouden stellen Armendáriz en Roome (2008) en is er minder tijd om dronken te worden en wordt aan gelijkheid gewerkt. Dit zorgt voor minder ruzie en frictie. De betalingen kunnen op tijd gedaan worden, omdat de mannen nu een soort business partner zijn van de vrouwen en zien hoe het microkrediet werkt. De mannen voelen zich verantwoordelijk voor het geld en dienen zich te verantwoorden naar de andere leden van de groepslening stellen Armendáriz en Roome (2008). Het betrekken van mannen bij de activiteit een *women's group* zou hetzelfde positieve effect kunnen hebben op de thuissituatie als hierboven is omschreven.

Indien mannen wel worden buitengesloten zijn er twee mogelijke effecten die hieronder worden toegelicht. De eerste is het zogenaamde *women-empowerment effect*: een hoger inkomen voor het huishouden dat in handen is van de vrouw zorgt mogelijk voor verhoogde gezondheid en educatie van de vrouw en haar gezin. De tweede is het *women-disempowering effect*: er ontstaat frictie en de vrouw kan minder ondersteuning bieden aan haar gezin wat betreft gezondheid en educatie. De man per definitie buitensluiten wordt daarom afgeraden door Armendáriz & Roome (2008).

Empowerment speelt een belangrijke rol binnen duurzame rurale ontwikkeling. Osmani (1998) benadrukt dat de samenleving in Afrika een klassieke patriarchie is, waardoor de vrouw over een tekort aan *empowerment* beschikt. Zoals eerder genoemd is er een traditionele samenleving in Karamoja waarin de vrouw ondergeschikt is aan de man. In de volgende paragraaf wordt *empowerment* binnen ontwikkeling verder toegelicht en gekoppeld aan het concept gender.

2.7 Empowerment

In paragraaf 2.6 is beschreven dat de rol van vrouwen binnen microkrediet van groot belang is, maar een verschuiving van de machtsverdeling in een huishouden kan veroorzaken. De basis van deze machtsverdeling zit in de traditionele cultuur van vele landen en regio's waarin microkrediet verleend wordt, waaronder ook in Karamoja. Rowlands (1998) beschrijft dat een bevolkingsgroep die systematisch gedomineerd en afgewezen wordt in hun machtspositie, in deze rolverdeling gaat geloven en zichzelf als onderdanig ziet aan de andere bevolkingsgroep. Deze groepen kunnen onder andere op basis van 'klassen', 'ethniciteit' of 'gender' onderscheiden worden. In dit onderzoek betreft het de verdeling in gender, waarbij de vrouwen veelal onderdanig zijn aan de mannen.

Een vrouw die door microkrediet een grotere rol gaat spelen in het huishouden zorgt voor een nieuwe situatie. Mannen voelen zich bedreigd in hun huidige machtspositie en zijn bang voor de macht van de vrouw. De angst van mannen om hun machtspositie kwijt te raken staat de macht van vrouwen in de weg en daarmee ook de ontwikkeling (Rowlands 1998) zoals beschreven is in de vorige paragraaf. Genderrelaties staan centraal in sociale processen en organisatie en zijn daardoor de basis voor ontwikkeling (Rowlands 1998). Youngs (1988 in Rowlands 1998) omschrijving van ontwikkeling sluit hierop aan: 'A complex process involving the social, economic, political and cultural betterment of individual and of society itself'.

De verschillen in gender die worden geuit in macht kunnen omschreven worden door het concept *empowerment*. Dit concept wordt als volgt omschreven in de Oxford advanced learners dictionary (2005):

Empower: to give somebody more control over their own life or situation they are in.

Empowerment is volgens Foucault (in Parpart *et al.* 2002) niet simpelweg het vermogen om macht uit te oefenen op mensen en middelen. Het gaat om de uitoefening van deze macht in plaats van het bezit van de macht. Naast verlaging van armoede en verhoging in welvaart wordt gelijkheid tussen mannen en vrouwen nagestreefd in duurzame ontwikkeling. Om *empowerment* te bereiken zijn de volgende aspecten van belang op individueel niveau: zelfvertrouwen, zelfrespect, waardigheid en bewust zijn van de eigen persoon in een bredere context.

Door ongelijkheid worden vrouwen veelal niet toegelaten tot economische activiteiten met opbrengsten. Toegang tot deze activiteiten kan bijdragen aan *women empowerment* (Osmani 1998). Microkrediet biedt toegang tot economische activiteiten voor vrouwen en kan daarmee bijdragen aan hun *empowerment*. Daarnaast kan het verschil in gender worden veranderd door de standaardsituatie te doorbreken zegt Rowlands (1998). Een vrouw toegang verlenen tot economische activiteiten en hiermee opbrengsten te vergaren doorbreekt de huidige situatie en kan bijdragen aan gelijkheid tussen man en vrouw. In de volgende paragraaf worden bovenstaande concepten samengevoegd in een conceptueel model.

2.8 Conceptueel model

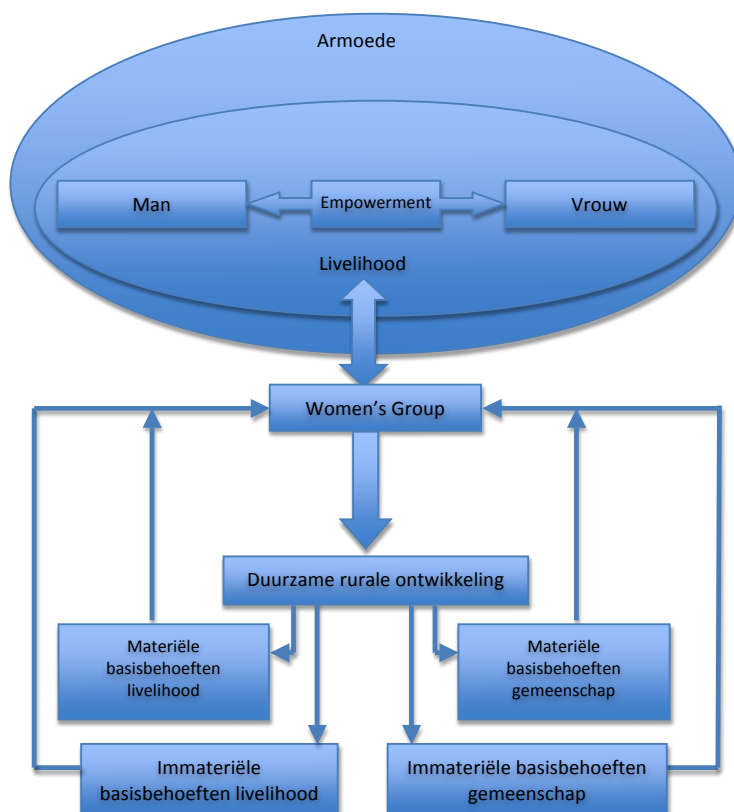
Onderstaand model komt voort uit de theorie en de hoofdvraag: 'Hoe draagt de Karamoja United Group bij aan duurzame rurale ontwikkeling? De volgende thema's staan in dit onderzoek centraal: duurzame rurale ontwikkeling, rurale armoede, *livelihood*, microkrediet en de man/vrouw verdeling (gender) in ontwikkelingslanden.

Het model heeft als centraal punt de *women's group* en is als volgt opgebouwd: vrouwen en mannen vormen een gezamenlijke activiteit binnen een *women's group*. Binnen deze groep wordt gezamenlijk getracht winst te genereren met de activiteit. Individueel kan met de lening uit het groepsfonds een eigen activiteit gestart worden.

Het merendeel van de groep is vrouw en kan als lid een eigen inkomen creëren. Dit kan invloed hebben op de relatie tussen man en vrouw binnen een gezin. De relatie tussen mannen en vrouwen in Karamoja is gebaseerd op een traditionele denkwijze waarbij de man superieur is aan de vrouw. Macht speelt binnen deze relatie een grote rol. De uitoefening van deze macht wordt omschreven als *empowerment*. Als de machtsrelatie voor spanning zorgt heeft dit invloed op de *livelihood*. Deze omschrijft de kwaliteit van het leven. Niet alleen basisbehoeften en fysieke middelen zijn van belang voor een prettig leven, ook gevoelens van geluk of ervaringen zijn van belang. Aan de *livelihood* van de man en de vrouw wordt invulling gegeven binnen een armoedig leven. De armoede die een grote rol speelt in de levens van de man en vrouw is het overkoepelende begrip binnen dit onderzoek.

Women's groups hebben als doel armoede te verlagen en bij te dragen aan duurzame rurale ontwikkeling. Als een *women's group* een succes is, heeft dit invloed op duurzame rurale ontwikkeling. Deze is opgebouwd uit vier aspecten namelijk materiële en immateriële basisbehoeften binnen *livelihood* en materiële en immateriële basisbehoeften op gemeenschapsniveau. De materiële basisbehoeften op *livelihoodniveau* zijn door de financiële middelen die de *women's group* oplevert te realiseren. Aan de immateriële basisbehoeften kan mogelijk invulling gegeven worden door de *women's group* en zijn eventueel verwant met de materiële basisbehoeften. Of een *women's group* invloed heeft op de immateriële en materiële basisbehoeften op gemeenschapsniveau wordt in dit onderzoek in kaart gebracht.

Een goedlopende *women's group* en individuele activiteit draagt in tastbare (en mogelijk emotionele) behoeften bij aan de *livelihood* van een gezin, maar kan een negatieve invloed hebben op de *empowerment*. Mannen kunnen zich aangetast voelen in hun rol als gezinshoofd wat voor frictie kan zorgen binnen het huishouden. Het is van belang dat het succes van een *women's group* geen negatieve invloed heeft op het gezin. *Women's groups* als onderdeel van duurzame rurale ontwikkeling zijn een succes als het niet alleen financiële inkomsten genereert. Ook geluk binnen het huishouden en succes op de lange termijn zijn van belang. Op deze wijze kan rurale ontwikkeling op een duurzame manier verlopen en is het zowel zakelijk als privé een succes. Een huishouden en *women's group* zijn direct met elkaar verbonden en hebben invloed op elkaar. Beide dienen goed te lopen om verdere duurzame rurale ontwikkeling te realiseren.

Figuur 2.3.
Conceptueel
Model.
(Bron:
Eigen
werk)

3. Casestudy: Karamoja United Group

3.1 Introductie

De casestudy van dit onderzoek is de Karamoja United Group. In deze paragraaf wordt de achtergrond toegelicht, uitgelegd hoe de basis van de groep gelegd is en hoe de werking van de groep eruit ziet. De informatie is gebaseerd op interviews met de volgende key informants:

- Priscilla Nakiru: vrijwilligster bij de KWUO.
- Lometo Joseph Opio: voorzitter KUG, trainer van KWUO.
- Patrick Ekomra: Burgemeester Moroto District
- Florence Naduk: contactpersoon voor dit onderzoek, werkzaam voor The Office of the Prime Minister.

In Moroto District zijn rond 2005 een aantal NGO's gevestigd om samen met de Karimojong te zorgen voor ontwikkeling. Ook de overheid biedt de laatste jaren gerichte hulp aan in deze regio door verschillende projecten te financieren. Microkrediet is daardoor een nieuw begrip in Moroto. Sinds drie jaar zijn er verschillende microkredietprojecten die aangestuurd worden vanuit verschillende hoeken. De Karamoja United Group is ontstaan vanuit de Karimojong Women Umbrella Organisation (KWUO).

3.1.1 Karimojong Women Umbrella Organisation

KWUO is opgezet door de Deense organisatie Danish Demining Group (DDG) aan het einde van de burgeroorlog in Karamoja. KWUO bestaat door fondsen en donaties van buitenaf. De Deense organisatie speelt hierin een grote rol, maar sinds kort wordt de KWUO ook gesteund vanuit de overheid. Het doel van de KWUO bestond uit het stabiliseren en mobiliseren van het gebied en richt zich heden ten dage op duurzame rurale ontwikkeling. De KWUO probeert *bottom-up* voor ontwikkeling te zorgen, waarbij de rol van de lokale bevolking erg belangrijk is. De lokale bevolking dient zelf te werken aan ontwikkeling voor de korte en lange termijn met minimale ondersteuning en hulp van buitenaf zodat de bevolking zelfstandig en onafhankelijk wordt van hulporganisaties. De wijze waarop het KWUO werkt valt binnen het VSLA concept en wordt hieronder toegelicht.

3.1.2 VSLA in Moroto

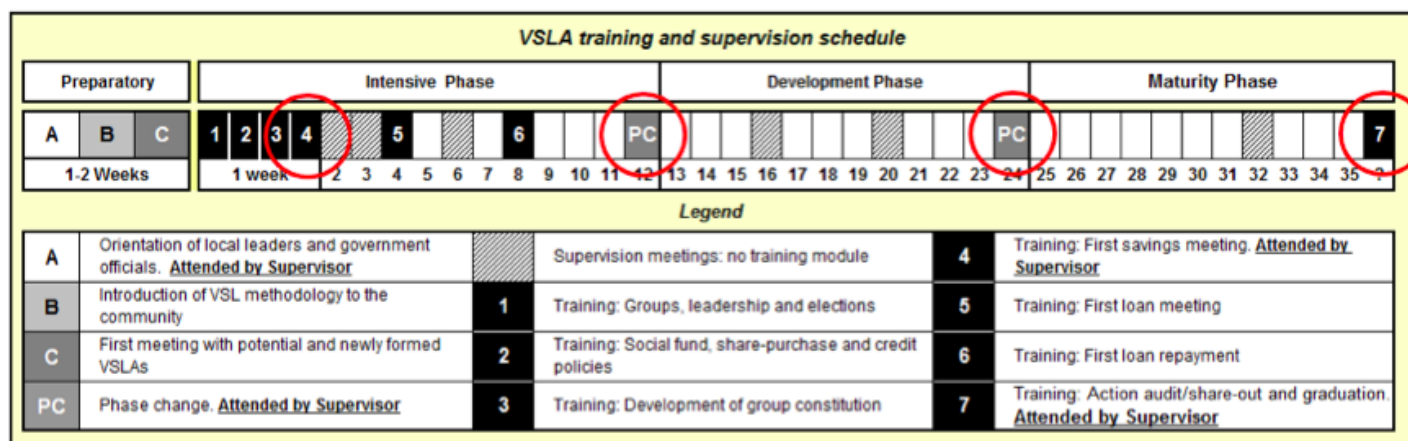
Het programma van een VSLA project duurt ongeveer 36 weken en bestaat uit vier fasen: voorbereiding, een intensieve fase, ontwikkelingsfase en 'volwassenheidsfase' waarin de VSLA ondersteund en geëvalueerd wordt door een vrijwilliger, de zogenaamde *field officer*. In figuur 3.1 wordt het gehele programma weergegeven, de rode cirkels geven de overgang aan naar een volgende fase.

De DDG zendt in de eerste fase vrijwilligers van de KWUO naar verscheidene plekken waar veel armoede heerst. Hier geven de vrijwilligers een introductie op de VSLA methode aan de *community*. In diezelfde week vindt er een bijeenkomst plaats met mogelijke en nieuwgevormde VSLA's. Het vormen van een VSLA gaat op eigen initiatief van geïnteresseerden, er is geen officiële selectieprocedure waardoor het toegankelijk is voor iedereen.

Na het vormen van de groepen vinden vier trainingen plaats in de eerste week. Onder andere wordt kennis over geld sparen, investeren, lange termijn denken en samenwerken aan een gezamenlijke activiteit overgedragen. Ondertussen wordt gezamenlijk geld gespaard en beheerd door de gekozen leiders van de groep en wordt een start gemaakt met de gezamenlijke activiteit. In week vier en week 8 worden bijeenkomsten georganiseerd waarbij leningen worden uitgegeven en terugbetaald onder begeleiding van de *field officer*. Tijdens de eerste drie maanden van het project bezoekt de *field officer* de VSLA wekelijks om de voortgang te evalueren en de leden bij te leren over groepsdynamiek, sparen en krediet management.

In de volgende fase van drie maanden wordt de groep zelfstandiger. De *field officer* bezoekt om de week de groep en vervult de rol van observator. Na het eerste half jaar van het project bezoekt de *field officer* de groep maandelijks zodat de groep zelfstandiger moet functioneren.

Het project eindigt met een bijeenkomst waarbij de eindevaluatie wordt gedaan door de *field officer*. Deze evaluatie kan in het positieve geval leiden tot *graduation* van de VSLA waarmee de VSLA stabiel is verklaard en zich kan laten registreren om in aanmerking te komen voor microkredieten. Dit is het uiteindelijke doel van een VSLA, aangezien een microkrediet voor meer financiële input zorgt en de individuele leden van de VSLA de mogelijkheid biedt om hun eigen activiteit uit te breiden en te versterken.

Figuur 3.1 VSLA training and supervision schedule. (Bron: VSL Programme Guide for Field Officers 2011)

Allen (2006) legt de werking van een VSLA als volgt uit: de VSLA spaart gezamenlijk geld wat een bron vormt voor kleine individuele leningen binnen de groep, het zogenaamde groepsfonds. De leners dienen het geleende bedrag terug te betalen met de afgesproken rente binnen een termijn van normaliter één tot drie maanden. De leden van de VSLA komen met regelmaat bijeen om bij te dragen aan het groepsfonds met een minimum bedrag. De bijdrage is vooraf bepaald zodat ook de armste leden in staat zijn om hun aandeel bij te dragen. In de praktijk blijkt dat vrijwel alle leden binnen het project een keer moeite hebben de minimum bijdrage te leveren. Flexibiliteit wat betreft de bijdrage is daarom van belang.

Binnen een VSLA worden vijf verschillende managementfuncties verdeeld: de voorzitter, secretaris, penningmeester en twee geldtellers. De functies worden democratisch verdeeld volgens een verkiezing, tenminste twee functies dienen door vrouwen bezet te worden. Het spaargeld van het groepsfonds wordt bewaard in een geldbox met drie sloten erop waar drie verschillende managementleden de sleutel van hebben om oplichting te voorkomen. In het bijzijn van alle leden worden de transacties volbracht zodat iedereen kan getuigen van de nieuwe spaargelden en leningen. Alle transacties en boekhouding worden door de managementleden gedaan, zonder hulp van de *field officer*, zodat financiële kennis wordt overgedragen. Voor het verkrijgen van een lening is goedkeuring nodig vanuit de gehele groep wat betreft het doeleinde van de lening. Een lening wordt doorgaans gebruikt voor het opstarten van een eigen handel waar winst mee gemaakt kan worden. De maximale hoogte van de lening is afhankelijk van de hoogte van de individuele inbreng in het groepsfonds. Zo wordt gewaarborgd dat de leden niet worden overweldigd door het hoge bedrag en in de problemen komen en kunnen zoveel mogelijk leningen uitgegeven worden (Allen 2006).

Naast individuele leningen en activiteiten is het eveneens mogelijk dat de groep tezamen een economische activiteit start met gezamenlijk geleend geld uit het groepsfonds stelt Allen (2006). De spaar- en leenactiviteiten van de groep duren een jaar waarna de opgebouwde spaargelden en winsten via een formule evenredig aan de inbreng verdeeld worden onder de leden. Hierna vindt een hervorming in de groep plaats waarbij leden kunnen stoppen of opnieuw deel uitmaken van een jaar groepsactiviteiten met sparen en lenen. De minimum bijdrage kan in dit nieuwe project verhoogd worden. Ook is het mogelijk dat de groep besluit een sociaal fonds op te richten.

Overeenstemming wat betreft een regelmatige en vaste bijdrage per individu is nodig. Het sociale fonds kan verschillende doeleinden hebben zoals noodhulp, schoolkosten voor weeskinderen of begrafenisuitgaven (Allen 2006).

Volgens Allen (2006) is VSLA een effectief alternatief van microkrediet omdat dit project arme bevolkingsgroepen goed kan bereiken in de gebieden waar MFI's moeite hebben om duurzaamheid te bereiken zonder hoge subsidies. De opstartkosten van VSLA's zijn laag, de succespercentages hoog, de leden zijn gemotiveerd en enthousiast en het brengt hen simpele, veilige en snelle toegang tot een financiële service. Ook uit het onderzoek van Anyango *et al.* (2006) in Tanzania blijkt dat VSLA's succesvol zijn; de financiële positie van de leden van een VSLA wordt met 25% verbeterd. Verder blijkt dat 95% van de groepen na twee jaar nog actief zijn en zelfstandig functioneren (Allen 2006). Hieruit blijkt dat het doel om aan duurzame ontwikkeling te werken wordt bereikt, aangezien de groep op de langere termijn nog steeds actief is en op zelfstandige wijze vooruitgang boekt.

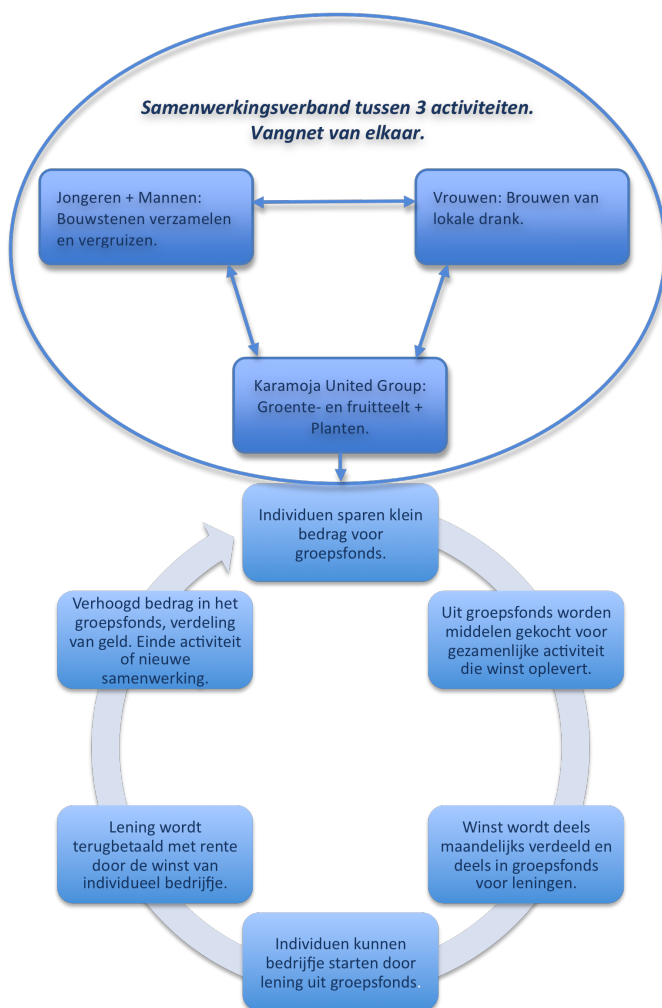
3.1.3 Karamoja United Group

In figuur 3.2 is de werking van de Karamoja United Group weergegeven en het samenwerkingsverband met twee andere actieve groepen. De KUG bestaat uit acht vrouwen en vier mannen. Het merendeel van de vrouwen wordt als kwetsbaar gezien omdat zij wees en/of weduwe zijn. Van de mannen hebben drie een handicap wat ook hen kwetsbaar maakt. De groep is opgericht onder leiding van Lometo Opio, de voorzitter van de KUG. Hij is werkzaam geweest binnen andere ontwikkelingsprogramma's en heeft een training gevolgd bij de DDG om een groep te kunnen starten. Naast de kennis van Lometo Opio wordt de groep ondersteund en geëvalueerd door een *field officer* van de KWUO, zoals het reguliere VSLA programma werkt.

De vorming van de KUG is anders verlopen dan hoe dit in het reguliere programma gebeurt. Lometo Opio heeft verscheidene vrouwen en mannen om zich heen verzameld die positief tegenover het idee van samenwerken stonden. Iedereen is geïnterviewd door hem zodat hij een goed beeld heeft kunnen vormen van de verschillende personen en hun achtergrond. Door zijn ervaring met ontwikkelingsprogramma's stond Lometo Opio open voor samenwerking tussen mannen en vrouwen en het betrekken van mensen met een lichamelijke beperking in het project.

De KUG leden hebben geleerd een beetje geld te sparen (500 shilling, ongeveer 15 eurocent) en door samen te werken geld te verdienen. Het kleine bedrag dat de leden zelf gespaard hebben wordt gebruikt voor de KUG die zelfstandig gevormd is. De activiteit van de KUG bestaat uit het planten van groenten, fruit en planten. De gehele *women's group* is verantwoordelijk voor de akker. De oogst wordt verkocht op de markt en de winst gaat in het algemene potje. Aan het einde van de maand wordt het geld gelijk verdeeld. Een deel gaat naar de individuele leden van de groep, een deel gaat in de gezamenlijke pot. Uit deze pot kan geleend worden om te investeren in een eigen activiteit zoals het brouwen van de lokale drank, het slachten van dieren of het maken en verkopen van lokale gerechten zoals pocho of matoke. Op deze wijze kunnen de leden van de vrouwengroepen zichzelf (financieel) ontwikkelen naast de groepsactiviteit.

De groepsactiviteit is een lange termijn activiteit, aangezien het een aantal maanden duurt voordat er geoogst en winst gemaakt kan worden. Daarom werkt de KUG samen met twee andere groepen die een andere activiteit delen. Een groep bestaat uit jongeren en mannen die stenen verzamelen en vergruizen voor het bouwen van huizen. Deze groep is in staat om op de korte termijn winst te maken met de bouwstenen die verkocht worden. De andere groep bestaat uit vrouwen die de lokale drank brouwen. Ook zij kunnen winst maken op de korte termijn. De groepen fungeren als vangnet voor elkaar; als een groep in geld- of voedselnood is kunnen de andere groepen helpen door geld te lenen uit hun groepsfonds. Zodra er weer winst gemaakt is wordt de lening terugbetaald. In figuur 3.1 is de samenwerking schematisch weergegeven.

Figuur 3.2. Werking Karamoja United Group.

De KUG bestaat sinds juni 2010 en heeft in juni 2011 een positieve evaluatie gekregen wat tot *graduation* heeft geleid waarmee de KUG zich heeft kunnen registreren. Per december 2011 zal de KUG sponsoring krijgen en in staat zijn om microkredieten te krijgen bij een externe partij om zo verder uit te breiden en versterken als groep, maar ook met de individuele activiteiten. Dit betekent dat de leden van de KUG een stabielere tijd tegemoet gaan wat betreft financiën en hierdoor mogelijk verder kunnen ontwikkelen op verscheidene vlakken.

Zoals reeds genoemd, is bovenstaande informatie geworven door interviews met key informants. In het volgende hoofdstuk worden alle gebruikte methoden van dataverzameling omschreven.

4. Methodologie

4.1 Introductie

De data voor dit onderzoek zijn op een kwalitatieve wijze verzameld door een casestudy. Aan de casestudy is invulling gegeven door diepte-interviews met twaalf personen, een groepsinterview met drie mannen en een *go-along* interview met de voorzitter van de Karamoja United Group. De keuze voor deze wijze van data verzamelen is genomen, omdat het onderzoek draait om de persoonlijke ervaringen van de vrouwen en mannen binnen de Karamoja United Group. Deze persoonlijke ervaring betreft niet alleen hoe de respondenten de groep beleven, maar ook wat de invloed van de groep op hun *livelihood* is, de rol die gender speelt binnen en buiten de groep en de bijdrage van de groep aan duurzame rurale ontwikkeling. De verschillende methodes vullen elkaar aan; door de diepte-interviews kunnen persoonlijke ervaringen en meningen belicht worden, het groepsinterview zorgt voor meer verschillende ervaringen en meningen. Het *go-along* interview voegt aanvullende informatie toe aan beide methoden. Door verschillende methoden te gebruiken is gestreefd naar zogenaamde *triangulation* waarbij meerdere kanten worden belicht. In de volgende paragrafen worden de toegepaste methoden en de respondenten uitgebreider toegelicht.

4.2 Interviews

Interviews zijn een geschikte methode om toegang te krijgen tot informatie over de meningen en belevingen van de respondent. Daarnaast maken interviews het mogelijk om de relevante mening van de respondent te ontdekken. In interviews zijn de respondenten niet gebonden aan antwoordmogelijkheden en kunnen zij een eigen antwoord formuleren wat de data ten goede komt (Dunn 2010). Binnen dit onderzoek zijn acht interviews afgenomen met leden van de KUG en vier met key informants waarbij het interview met meneer Opio is uitgebreid met een tweede interview. De interviews zijn op semigestructureerde wijze afgenomen. Dit houdt in dat de volgorde van de interviewvragen vooraf bepaald is maar er ruimte is voor flexibiliteit binnen het interview. De respondent kan zelf onderwerpen aansnijden die van belang zijn en de onderzoeker kan inhaken op onverwachte relevante informatie. Als de respondent de vraag niet goed begrijpt, is er ruimte voor uitleg en ook de onderzoeker kan om bevestiging vragen zodat er zekerheid gesteld kan worden (Dunn 2010).

4.2.1 Interview guide

Als hulpmiddel voor de semigestructureerde interviews is een interview guide gebruikt. De interview guide bevat onderwerpen of vragen die tijdens het interview aan bod dienen te komen. De lijst fungeert als geheugensteuntje voor de onderzoeker. De interview guide draagt bij aan de flexibiliteit van het interview. De onderzoeker is in staat om het interview zo natuurlijk mogelijk te laten verlopen, maar kan het interview sturen indien belangrijke onderwerpen nog niet besproken zijn. Volgens Dunn (2010) bestaat een goede interview guide uit een combinatie van verschillende soorten primaire en secundaire vragen. De primaire vragen zijn openingsvragen en worden gebruikt om een nieuw onderwerp te bespreken. De secundaire vragen zijn bedoeld als aanmoediging van de respondent om meer te vertellen (Dunn 2010). De primaire vragen binnen dit onderzoek zijn beschrijvende vragen, *storytelling* vragen en opinie vragen. Deze vragen zijn verder uitgediept door het gebruik van secundaire vragen waarbij om verduidelijking, toelichting of bevestiging gevraagd werd. In onderstaande tabel 4.1 zijn voorbeelden gegeven van de primaire vragen.

Soort vraag	Gebruikte vraag
Beschrijvend	- What did the region look like ten years ago? - What is your role in the women's group?
Storytelling	- Can you tell me the happiest moment in the women's group? - Can you tell me about your side activity?
Opinie	- In what way do you think the group is part of sustainable development? - What do you think sustainable development is/includes?

Tabel 4.1 Voorbeeld primaire interviewvragen

De vragen in de eerste interview guide zijn aan de hand van de theorie en onwetendheid van de onderzoeker tot stand gekomen. De vernieuwde interview guides zijn aangepast aan de onderwerpen die naar voren kwamen tijdens eerdere interviews, maar waar geen vragen voor opgesteld waren. Ook heeft het leven in Moroto en het beleven van de Karimojong cultuur door de onderzoeker extra vragen opgeleverd die in de vernieuwde interview guides zijn toegevoegd. Met de interviewvragen is geprobeerd de data te verzamelen die nodig zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

Er zijn verschillende interview guides gebruikt voor de respondenten van de KUG en de key informants. Deze interview guides zijn terug te vinden in de bijlage. De interview guide voor key informants Nakiru Priscilla en Lomoto Joseph Opio is gericht op macro niveau waar Moroto en omgeving onder vallen, de geschiedenis, de veranderingen die zich hebben voorgedaan en de toekomst. *Women's groups* zijn besproken in het algemeen, niet specifiek de KUG. Hetzelfde geldt voor de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in Karamoja en duurzame rurale ontwikkeling. Een toevoeging op de interview guide is gemaakt voor een tweede interview met meneer Opio. Eerdere onduidelijkheden zijn tijdens dit interview nogmaals besproken ter controle en bevestiging van de dataverzameling.

De interview guide voor interviews met de respondenten van de KUG is gericht op micro en meso niveau, toegespitst op de persoonlijke ervaring met het verleden, gender ongelijkheid en duurzame rurale ontwikkeling binnen hun *livelihood* wat betreft tastbare en emotionele veranderingen. De interview guide voor de KUG is na het groepsinterview, die halverwege de dataverzameling plaatsvond, aangepast en aangevuld met een aantal interessante onderwerpen die ter sprake werden gebracht tijdens het groepsinterview. Met de vernieuwde interview guide is getracht een vollediger beeld te krijgen van de KUG en haar rol in duurzame rurale ontwikkeling.

Met meneer Ekomra en mevrouw Naduk zijn interviews gehouden waarbij geen gebruik is gemaakt van een interview guide. Tijdens de interviews is getracht alle nodige onderwerpen aan bod te laten komen. De interviews zijn achteraf aangevuld met overige vragen die op een later moment gesteld zijn ter verdieping. Er is geen gebruik gemaakt van een interview guide, omdat deze interviews ongepland en onvoorbereid plaatsvonden op informele wijze.

Naast het gebruik van interview guides is eveneens op een andere wijze getracht de interviews zo soepel mogelijk te laten verlopen. Namelijk door een ontspannen sfeer en relatie tussen de respondent en de onderzoeker te creëren. De relatie tussen respondent en onderzoeker heeft doorgaans invloed op de dataverzameling van meningen stelt Dunn (2010). Als er een ontspannen relatie is tussen beide zal de respondent makkelijker vertellen. Er is een zekere mate van professionaliteit van belang omdat interviews een formeel proces van dataverzameling is (Dunn 2010). Binnen dit onderzoek is gestreefd naar de juiste balans tussen een formeel interview en een ontspannen gesprek. Voorafgaand aan de interviews vond een zogenaamd opwarmingsmoment plaats waarbij over koetjes en kalfjes gesproken werd. Douglas meent dat (1985 in Dunn 2010) 'small talk and chit-chat [which] are vital first steps' (p.115). Om de taalbarrière tussen de Karimojong sprekende respondenten en de onderzoeker enigszins te beperken heeft de onderzoeker een aantal basiswoorden en zinnen in het Karimojong geleerd. Met de leden van de KUG werd in het Karimojong een kort gesprek gehouden tussen de respondent en de onderzoeker zonder hulp van een vertaler. Tijdens dit gesprek werd ook non-verbale communicatie gebruikt wat werd doorgezet tijdens de interviews. Oogcontact, objecten aanwijzen en handgebaren bleken van positieve invloed op de communicatie tussen de respondent en de onderzoeker.

Daarnaast konden de interviews getest worden op duidelijk- en geschiktheid door *pilot* interviews af te nemen met de key informants. De key informants hebben regelmatig contact met zogenaamde westerlingen vanuit NGO's of andere organisaties. Hierdoor zijn zij enigszins gewend aan de cultuurverschillen. De key informants legden veel uit over onderwerpen die voor de lokale bevolking als 'gewoon' en 'onbelangrijk' wordt beschouwen, maar voor dit onderzoek en de Nederlandse onderzoeker meer duidelijkheid bracht. Daarnaast spreken de key informants uitstekend Engels wat de eerste interviews makkelijker maakten.

4.2.2 Taalbarrière

Taal is van essentieel belang binnen interviews, daarom is gebruik gemaakt van een vertaler bij de interviews met de respondenten die de Engelse taal niet of beperkt beheersen. De vertaler, meneer Opio, is eveneens de voorzitter van de KUG. Met meneer Opio is een uitgebreid interview gehouden, alvorens te starten met de interviews met de leden van de KUG, waardoor meneer Opio een goed beeld kreeg van de vragen die de onderzoeker de respondenten zou stellen.

Naast taal is het belangrijk om bewust te zijn van de culturele context van de respondenten voor de interviews (Dunn 2010). Kearns (1991a in Dunn 2010) voegt hier het volgende aan toe 'If we are to engage someone in conversation and sustain the interaction, we need to use the right words. Without the right words our speech is empty. Language matters' (p.115). Hierop is geanticipeerd door de eerste twee interviews met key informants (waaronder meneer Opio) te houden.

Meneer Opio fungeerde deels als vertaler in woorden en deels als vertaler in cultuurverschillen. Na de interviews lichtte meneer Opio vaak uitspraken van de respondent toe door achtergrondinformatie te geven over de culturele context waarbinnen het onderzoek plaatsvond. Naast een verdieping in de culturele context is het van belang om belangrijke lokale woorden of afkortingen te kennen (Dunn 2010). Tijdens de interviews werden vele afkortingen van NGO's gebruikt alsmede lokale benamingen voor onder andere plaatsen, gevoelens en ziekten. Meneer Opio heeft deze afkortingen en benamingen toegelicht.

De keuze voor meneer Opio als vertaler is niet bewust gemaakt, maar bracht veel organisatievoordelen met zich mee. Deze persoon had er de tijd voor, was altijd beschikbaar en beheerst de talen die gesproken worden in de KUG. Echter kan zijn rol als voorzitter de antwoorden van de respondenten hebben beperkt. Mogelijk voelden zij zich niet vrij in meningsuiting omtrent onderwerpen die met de KUG te maken hadden.

De vertaling die over en weer werd gegeven door de vertaler is mogelijk niet letterlijk geweest, wat de vragen en de antwoorden misschien heeft beïnvloed. Deze invloed kan betrekking hebben gehad op de diepgang van de interviews, de interpretatie van de vragen en antwoorden of zelfs miscommunicatie tussen onderzoeker en respondent.

4.2.4 Locatie

Om de culturele context van de interviews beter te begrijpen en de taalbarrière enigszins in te perken is voor een bijzondere plek gekozen om de interviews af te nemen. Volgens van Hoven & Trell (2010) worden interviews doorgaans niet afgenomen 'op locatie' waardoor de respondent geen contact heeft met de plek of objecten waarover gepraat wordt. Het verzamelen van data over een plek en de beleving ervan kan beperkt worden door de locatie waar het interview plaatsvindt. Mogelijk komen details van de plek en beleving hierdoor niet aan bod. Van Hoven & Trell (2010) stellen daarom het volgende: 'Sometimes, it is necessary to see, hear, smell or feel a place in order to make sense of it and to communicate it to outsiders' (p.92). In dit onderzoek speelt de beleving van verschillende plekken een relevante rol, namelijk de plaats waar de KUG actief is, het persoonlijke huishouden en Moroto en omgeving als overkoepelende plek. Om de respondenten van de KUG zo goed mogelijk te kunnen begrijpen is ervoor gekozen om de interviews af te nemen op de plek waar de KUG actief is, zittend op een bankje onder een boom (zie afbeeldingen 4.1 en 4.2). Op deze wijze is getracht de zintuigen van zowel de respondenten als de onderzoeker te prikkelen zodat de beleving van de plek zo goed mogelijk in woorden overgebracht konden worden. Ook het bespreken van de gevoelens van de respondenten werden door deze setting gestimuleerd.

Afbeelding 4.1. Interviewen op locatie.
(Bron: Remco Brandenburg)

Rechts: Afbeelding 4.2. Lid van Karamoja United Group verderop hard aan het werk. (Bron: Karina Zuiderveen)

Door op locatie te interviewen had de onderzoeker direct een beeld bij de gezamenlijke activiteit. De onderzoeker kon zien waar de KUG actief is, hoe groot de akker is en waar de akker ligt waardoor er *feeling* werd gecreëerd met één van de belangrijkste plekken van dit onderzoek.

De respondenten waren tijdens de interviews in staat om hun verhaal kracht bij te zetten of te verduidelijken doordat zij dingen konden aanwijzen en laten zien. Zo werd verteld dat het hard werken is op de akker en liet een respondent zien hoe de akker bewerkt wordt, zie ook afbeelding 4.2. Ook kon de sfeer geproefd worden die binnen de KUG hangt. Iedere respondent omschreef het samenzijn met de andere leden positief. De onderzoeker heeft de leden samen zien lachen en amuseren, het beeld van de KUG werd completer door deze sfeer te proeven.

Het interviewen op locatie bracht voor- en nadelen met zich mee. Enerzijds had het een positief effect op de interviews omdat er zo een ontspannen sfeer ontstond en de respondenten hun verhaal konden versterken met het aanwijzen van bepaalde dingen in de omgeving. De locatie en omgeving heeft de respondenten mogelijk geprikkeld bij het vertellen van hun ervaringen binnen de groep en over de ontwikkeling in de omgeving. Anderzijds heeft de locatie gezorgd voor wat kleine obstakels. Tijdens de interviews waren de overige leden verderop aan het werk wat soms voor enige afleiding heeft gezorgd voor zowel de respondent als de onderzoeker. Ook kwamen wel eens kinderen van de leden langs om gedag te zeggen tijdens het interview. Eenmaal is voorgekomen dat een vrouw van buitenaf zich met een interview begon te bemoeien en door de respondent heen ging praten.

4.2.4 Opnames

Om volledig te kunnen concentreren op het interview is gebruik gemaakt van een Philips Voice Recorder die de interviews heeft opgenomen. De opnames variëren in lengte van 26 minuten tot 1 uur en 43 minuten. Een voicerecorder stelt de onderzoeker in staat om een interview op natuurlijke gesprekswijze af te nemen (Dunn 2010) omdat het gehele interview opgenomen wordt en achteraf terug te luisteren is. De onderzoeker kan tijdens het interview kritischer en actiever luisteren naar de respondent.

De voicerecorder zorgt eveneens voor meer tijd om de volgende vraag te formuleren en zo het interview soepel te laten verlopen (Dunn 2010). Daarentegen kan een voicerecorder het interview wel een formeler karakter geven (Douglas 1985 in Dunn 2010).

Tijdens de interviews is de voicerecorder op een onopvallende plek tussen respondent en onderzoeker geplaatst zodat de voicerecorder niet te veel zou afleiden. Naast het gebruik van de voicerecorder zijn bondige aantekeningen gemaakt tijdens de interviews die fungeren als back-up en aanvulling op de opnames. Doordat er regelmatig naar iets gewezen werd zijn de aantekeningen essentieel om het interview achteraf te begrijpen.

Voorafgaand aan de interviews is toestemming aan de respondenten gevraagd om het interview op te nemen met de voicerecorder. Geen van allen had hier bezwaar tegen. Eveneens is door alle respondenten toestemming gegeven voor het gebruik van hun namen in dit onderzoek.

4.2.5 Afronding interviews

Om een interview goed af te sluiten is het bedanken van de respondent voor zijn/haar tijd en informatie belangrijk (Dunn 2010). Om de blij van waardering te benadrukken werd de respondent door de onderzoeker in de lokale Karimojong taal hartelijk bedankt: 'Alakara nooi'.

Om de respondenten te bedanken voor hun tijd en informatie is in Nederland geld ingezameld¹ om de respondenten iets bruikbaar te kunnen geven. Na afloop van de eerste helft interviews heeft de onderzoeker de KUG gesponsord met gereedschap en zaden voor de gezamenlijke activiteit. Afbeelding 4.3 geeft de eerste sponsoring van de Karamoja United Group weer. Mogelijk heeft deze sponsoring het verdere onderzoek beïnvloedt. Echter was het ook interessant voor het onderzoek om te observeren hoe de groep met de sponsoring omging en hoe dit de ontwikkeling van de groep beïnvloedde. De KUG is enthousiast uit gaan breiden met behulp van de nieuwe gereedschappen en binnen een week was de akker twee maal zo groot en werden nieuwe zaden geplant.

Na afloop van alle dataverzameling zijn alle respondenten individueel bedankt met een matras en heeft verder sponsoring van de groep plaatsgevonden zodat de groep kan nastreven waar de respondenten het tijdens de interviews over hadden: uitbreiden, ontwikkelen en financieel onafhankelijk zijn.

Afbeelding 4.3. Sponsoring van de KUG door de onderzoeker. (Bron: Karina Zuiderveen)

In overleg met meneer Opio en mevrouw Naduk is gekozen voor deze invulling van de sponsoring. Deze werd geschikt geacht aangezien het spullen betreffen waar langere tijd plezier aan wordt beleefd en de respondenten hadden specifiek belang bij deze spullen.

¹ Met hulp van vrienden, familie en het Fivelcollege Siddeburen is een groot geldbedrag ingezameld in Nederland. Door dit bedrag was de onderzoeker in staat om de betrokken personen en partijen van dit onderzoek als blijk van dank enige sponsoring te verlenen. Dit is gebeurd in de vorm van gereedschap voor de Karamoja United Group, schoolspullen voor de kinderen en matrassen voor alle individuen.

4.3 Groepsinterview

Als aanvulling op de interviews is een groepsinterview gehouden waarmee getracht is vernieuwde inzichten te verkrijgen door een andere vorm van interactie toe te passen. Binnen groepsinterviews wordt de interactie tussen de verschillende respondenten gebruikt als methode van dataverzameling in plaats van de interactie tussen de respondent en de onderzoeker. De respondenten krijgen niet als individu een vraag, maar worden aangemoedigd om een onderwerp met elkaar te bespreken, elkaar vragen te stellen, ervaringen uit te wisselen en te reageren op elkaar. Het groepsinterview kan de respondenten helpen hun ideeën te verdiepen en verduidelijken. De dynamiek van een groepsinterview kan een onderzoek vernieuwde en onverwachte data opleveren (Kitzinger 1994).

Na de eerste helft van het totaal aantal interviews heeft daarom een groepsinterview plaatsgevonden. De interviews leken meer verdieping te kunnen gebruiken en dekken mogelijk niet alle essentiële onderwerpen binnen dit onderzoek. Door de reacties op elkaar binnen het groepsinterview werden onderwerpen diepgaander besproken of van een geheel nieuw punt bekeken. De aanvullingen op elkaar binnen het groepsinterview zorgden eveneens voor een completer beeld van de besproken onderwerpen en de meningen daarover. Binnen de eerste serie reguliere interviews werden vaak voor de hand liggende antwoorden gegeven, terwijl de onderzoeker het gevoel had dat er meer over verteld kon worden. Door het groepsinterview wilde de onderzoeker proberen deze reguliere antwoorden te doorbreken en achter het 'grotere verhaal' te komen. De prikkeling tussen de respondenten in het groepsinterview zorgde ervoor dat de reguliere antwoorden werden uitgediept met ervaringen waar de onderzoeker naar op zoek was.

Het feit dat vier van de vijf mannen het Engels goed beheersen leende zich voor een groepsinterview met deze vier. Een groepsinterview is lastig te realiseren indien de respondenten geen Engels beheersen en alles vertaald moet worden door een tolk. Dit vertraagt de discussie wat de interactie binnen een groepsinterview beïnvloedt. Daarom is het groepsinterview alleen met deze mannen gehouden. Doordat met meneer Opio reeds een uitgebreid interview had plaatsgevonden is er gekozen voor een discussie met de overige drie mannen.

Evenals de interviews vond het groepsinterview plaats op het terrein van de KUG activiteit. Op het moment van het interview was er geen activiteit op het terrein waardoor er geen afleiding van buitenaf was en dus volledige aandacht voor elkaars meningen. De informele setting sloot goed aan bij het groepsinterview doordat de setting bij het dagelijks leven van de respondenten hoort.

Een groepsinterview biedt ruimte voor dagelijkse interactie tussen de respondenten, waarbij grapjes, anekdotes en meningsverschillen horen. De verscheidenheid aan interactie biedt inzicht in de kennis en ervaring van de respondenten (Kitzinger 1994). Groepsinterviews kunnen daarnaast bijdragen aan het bespreken van taboeonderwerpen stelt Kitzinger (1994) omdat ongeremde respondenten het ijs kunnen breken voor de schuwere respondenten. Gemeenschappelijke ideeën kunnen voor ondersteuning zorgen bij het uiten van hun gevoelens die mogelijk afwijken van de heersende cultuur. Dit laatste is met name belangrijk wanneer het onderzoek taboe-ervaringen zoals sterfgevallen of seksueel geweld betreft (Kitzinger 1994).

Tijdens de interviews werd regelmatig oppervlakkig verteld over vermoorde of overleden familieleden, binnen het groepsinterview leken de respondenten het makkelijker te vinden om hier over te praten. Hetzelfde geldt voor de (machts)verschillen tussen mannen en vrouwen en huiselijk geweld. Met name tijdens de eerste interviews werd dit onderwerp enigszins kort en bondig toegelicht. Het groepsinterview bracht nieuwe inzichten welke bruikbaar waren voor de tweede serie interviews. De nieuwe inzichten zijn verwerkt in toegevoegde vragen in de interview guide waardoor de tweede serie interviews meer diepgang had en een uitgebreider beeld schetste van de besproken onderwerpen.

Naast de interviews en het groepsinterview is een *go-along* interview afgenomen met key informant Lomoto Opio om een duidelijker beeld van Moroto en de omgeving te krijgen. In de volgende paragraaf wordt deze methode van dataverzameling toegelicht alsmede de wandeling zelf.

4.4 Go-along interview

De omgeving van Moroto is van belang binnen dit onderzoek omdat het om duurzame rurale ontwikkeling van dit gebied gaat en de bijdrage van de Karamoja United Group daaraan. Dataverzameling over plekken wordt enigszins beperkt in interviews (van Hoven & Trell 2010). Als toevoeging op de interviews is daarom gekozen voor een *go-along* interview waarbij gewandeld werd door de omgeving van Moroto met de voorzitter van de Karamoja United Group, Lometo Opio. Voor het *go-along* interview heeft een regulier interview met hem plaatsgevonden. Een interview combineren met een *go-along* interview draagt bij aan de waarde van de data. De combinatie zorgt voor een gedetailleerd beeld van de plekken die van belang zijn, stellen van Hoven & Trell (2010). Door te wandelen en de plekken te beleven waarover verteld wordt kan het soort kennis worden vergaard die door respondenten als vanzelfsprekend wordt gezien. Door het zien, horen, voelen en ruiken van de plek kunnen gesprekken ontstaan die anders niet ontstaan zouden zijn (Cele 2006 in van Hoven & Trell 2010).

Een *go-along* interview zorgt voor een andere rolverdeling tussen de respondent en de onderzoeker. De respondent kan de leiding nemen tijdens een wandeling en de onderzoeker volgt. Binnen deze methode is de onderzoeker in staat om de binding tussen de plaats en de respondent te bestuderen: 'how place matters to people, and how people use and are influenced by places' (van Hoven & Trell 2010, p.95) .

De plekken die essentieel bleken tijdens het voorafgaande interview zijn grotendeels tijdens de wandeling bezocht. Deze plekken lieten de veranderingen in Moroto in de afgelopen jaren zien en riepen herinneringen op over de veeroven. Afbeeldingen 4.4 en 4.5 geven een idee van de omgeving van Moroto waar onder andere de veeroven plaatsvonden. *Mount Moroto* op afbeelding 4.4 geeft de berg weer waar de leden van de KUG onder andere naar zaden en mest zoeken, maar waar voorheen veel veeroven hebben plaatsgevonden waardoor deze plek nare herinneringen met zich meebrengt. Veel familieleden van leden van de KUG zijn namelijk vermoord tijdens de veeroven. Op afbeelding 4.5 zijn de barakken te zien waar de militairen in verblijven die de vrede proberen te bewaren in Moroto en omgeving. Door de militairen voelen de leden van de KUG zich veel veiliger en durven zij ook 's avonds over straat. Ook is een aantal huizen van leden van de KUG bezocht, wat de onderzoeker een beter beeld gaf over de achtergrond van de respondenten.

Afbeelding 4.4: Mount Moroto en omgeving waar veeroven plaatsvonden.
(Bron: Karina Zuiderveen)

Afbeelding 4.5 De barakken van militairen die de vrede trachten te bewaren in Moroto en omgeving.
(Bron: Karina Zuiderveen)

Lometo Opio laat tijdens de wandeling ook zien dat de vegetatie in en om Moroto is veranderd in de afgelopen twintig jaar door klimaatverandering. Hij wijst de onderzoeker aan hoe groot de bomen voorheen waren en waar de rivier liep die nu droog staat. Ook neemt hij de onderzoeker mee naar plekken waar te zien is dat er burgeroorlogen zijn geweest in Karamoja. Reststukken van gebouwen die vernietigd zijn onderstrepen het verhaal dat Lometo Opio vertelt over deze oorlogen. De verschillende plekken die tijdens de wandeling bezocht zijn, brengen merkbaar afschuwelijke herinneringen met zich mee welke mogelijk niet besproken zouden zijn in een andere vorm van interviewen.

4.5 Respondenten

De respondenten bestaan uit vier key informants en de leden van de Karamoja United Group. In tabel 4.2 zijn de twaalf respondenten van de KUG weergegeven. De respondenten met een * achter hun naam zijn de mannen die geparticipeerd hebben in het groepsinterview. De overige leden zijn individueel geïnterviewd. Er is enige achtergrondinformatie in de tabel verwerkt die van belang is binnen dit onderzoek. Alle leden van de KUG zijn volwassenen uit een groot huishouden met (veel) kinderen om voor te zorgen. Een aantal leden heeft een aanvullende functie binnen de KUG die is terug te vinden in de tabel. Het hoogst bereikte educatieniveau is in de vierde kolom af te lezen. *Primary* is vergelijkbaar met het niveau van een basisschool, *secondary* is vergelijkbaar met de middelbare school. De hoogst behaalde groep van de respondent is erachter weergegeven. Met name de educatie van de vrouwen is beperkt tot basisonderwijs waardoor zij alleen de lokale taal beheersen of slechts beperkt Engels spreken. Daarentegen spreken vier van de vijf mannen goed Engels.

Naam respondent	Geslacht	Leef-tijd	Educatie	Functie binnen de KUG	Taal (gesproken tijdens interview)
Lometo Opio	Man	35	Senior 3	Voorzitter KUG	Engels
Longok Mary	Vrouw	25	Senior 1	Lid KUG	Engels
Loroto Lucy	Vrouw	50	Primary 4	Lid KUG / mobilisator	Karimojong
Talep Lucy	Vrouw	24	Primary 4	Lid / trainer / penningmeester	Karimojong
Aleper Santana	Vrouw	40	-	Lid KUG	Engels/Karimojong
Abdallait Mazoa*	Man	41	Senior 4	Lid KUG / vice voorzitter	Engels
Lorokude Simon*	Man	24	Primary 5	Lid KUG	Engels
Lopoiroon Philip*	Man	38	Senior 4	Lid KUG / secretaris	Engels
Esinyon Joseph	Man	36	Primary 5	Lid KUG	Swahili
Angella Cici	Vrouw	30	Primary 5	Lid KUG	Karimojong
Nakut Madeleinde	Vrouw	50	Primary 5	Lid KUG	Karimojong
Teko Asha	Vrouw	30	Primary 3	Lid KUG	Karimojong

Tabel 4.2. Overzicht respondenten casestudy.

Een overzicht van de key informants is in tabel 4.3 weergegeven. In beide tabellen is Lometo Opio opgenomen. Met Lometo Opio hebben twee zeer uitgebreide interviews plaatsgevonden en is het *go-along* interview afgenomen waarin zowel de vragen voor de key informants als de vragen voor de KUG leden aan bod zijn gekomen.

Naam	Functie
Nakiru Priscilla	Coördinator women's groups werkzaam voor Karimojong Women Umbrella Organisation.
Patrick Ekomra	Burgemeester van Moroto District
Florence Naduk	Field Officer: Office of the Prime Minister / Research Assistant
Lometo Opio	Trainer Karimojong Women Umbrella Organisation / Voorzitter KUG

Tabel 4.3. Overzicht Key Informants.

4.5.1 Rekrutering respondenten

Het onderzoek is gestart door het contact met Florence Naduk. Met haar hulp is de werving van deze casestudy verlopen. Via haar is de onderzoeker in contact gebracht met Nakiru Priscilla. Nakiru Priscilla heeft de onderzoeker vervolgens voorgesteld aan de KUG. Naast het feit dat de contacten met de KUG gemakkelijk gelegd werden, was de bereikbaarheid van de casestudy ook van belang. De onderzoeker was beperkt in transportmogelijkheden waardoor de keuze voor een *women's group* buiten Moroto praktisch gezien onmogelijk was. De KUG is gestationeerd op een plek binnen Moroto, op loopafstand van het kantoor waar de onderzoeker werkzaam was. Ook uit praktische overwegingen is daarom gekozen voor de KUG als casestudy.

Indien de onderzoeker zelf een *women's group* diende te werven was het onderzoek mogelijk langzamer op gang gekomen. Naast key informant Nakiru Priscilla heeft Florence Naduk de onderzoeker ook in contact gebracht met key informant Patrick Ekomra, de burgemeester van Moroto. De interviews met de key informants zijn van grote toegevoegde waarde geweest voor de achtergrondinformatie van dit onderzoek. De invloed van de contacten die Florence Naduk heeft, is dus van groot belang geweest voor dit onderzoek.

4.6 Dataverwerking

Na het interview is de opname steeds zo snel mogelijk getranscribeerd in een Word document. De onderzoeker en de respondent zijn met de eerste letter van hun naam aangeduid in de transcripten om overzicht te scheppen. Hetzelfde is gedaan binnen het transcript van de groepsdiscussie. De opnames waren van goede kwaliteit en vrij duidelijk te verstaan via het afspeelprogramma VLC. Onduidelijke momenten op de opnames zijn in de transcripten aangeduid met (...) of (??). De eerste geeft aan dat de respondent niet te verstaan is en de tweede dat de respondent lokale woorden gebruikt. De lokale woorden zijn indien bekend tussen haakjes toegelicht in het Nederlands. Ook zijn verschillende opmerkelijke uitspraken of lokale woorden genoteerd in een notitieblok ter verduidelijking van de transcripten.

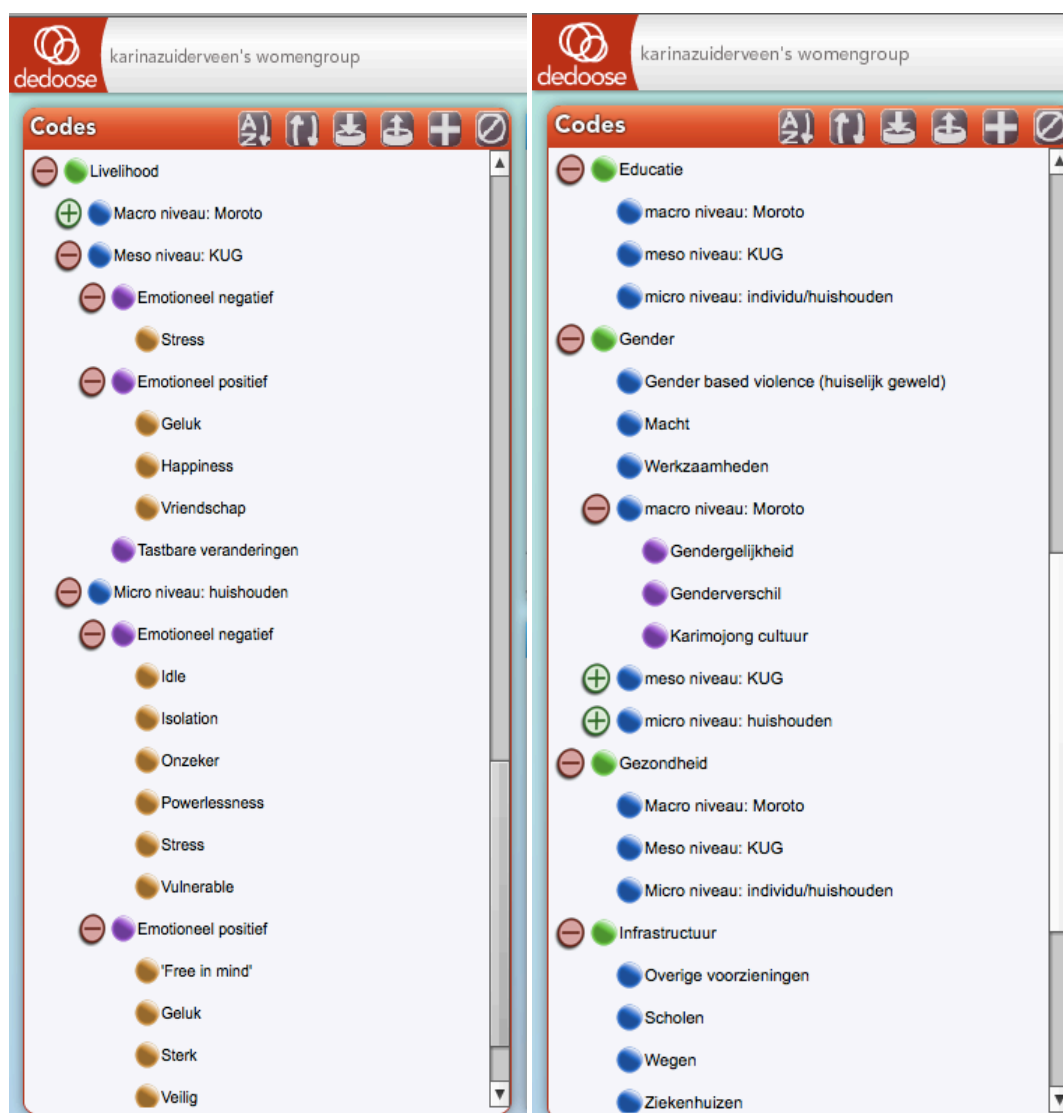
Het transcriberen van de opnames duurde met name in het begin langer doordat de onderzoeker moest wennen aan de manier waarop Engels gesproken werd. Delen moesten meerdere malen teruggeluid worden om te achterhalen wat de respondent zei. De klemtoon werd door de respondenten vaak anders gelegd waardoor woorden niet direct herkend werden door de onderzoeker. Ook moest de onderzoeker wennen aan het transcriberen in het Engels waardoor een opname van een half uur gemiddeld drie uren transcriberen in beslag nam.

Na het transcriberen is aan de hand van het theoretisch kader een lijst met hoofdcodes, subcodes en sub-subcodes opgesteld. Deze lijst is gericht op duurzame rurale ontwikkeling op drie niveaus: macro-, meso- en microniveau. Zo zijn codes aan de hand van de *deprivation trap* van Chambers (1983) opgesteld. De vier aspecten van infrastructuur die armoede omschrijven volgens Fan & Zhang (2008) zijn eveneens opgenomen in de codes. En zowel de tastbare als emotionele kernelementen van *livelihood* volgens Scoones (1998) en de immateriële en materiële basisbehoeften van ontwikkeling volgens van Nederpelt (1993) zijn terug te vinden in de codes.

De transcripten zijn in het online analyse programma Dedoose verwerkt. Dedoose is een online service waarmee kwalitatieve input geanalyseerd en geïnterpreteerd kan worden. Met behulp van dit programma zijn de codes toegekend per transcript om op gestructureerde wijze de data te kunnen analyseren. Tijdens het coderen is de lijst met codes continu uitgebreid met nieuwe codes. Hieronder in figuur 4.1 en 4.2 zijn twee voorbeelden weergegeven van de toegekende hoofdcodes, subcodes en sub-subcodes. De hoofdcodes zijn toegekend aan de stukken tekst wanneer het dat onderwerp betrof. Indien van toepassing is het stuk tekst specifieker gecodeerd door gebruik te maken van de subcodes. De sub-subcodes zijn gebruikt wanneer het stuk tekst daadwerkelijk die code betrof.

Het programma Dedoose geeft de onderzoeker de mogelijkheid om per code alle gecodeerde tekst van de transcripten weer te geven waardoor de onderzoeker per onderwerp een overzicht heeft van de aanverwante data. Daarnaast heeft Dedoose de mogelijkheid om van alle toegekende codes een overzicht te verkrijgen waarin te zien is hoe vaak welke code is toegekend. Ondanks dat het bij kwalitatieve data-analyse doorgaans niet om aantallen gaat, bracht deze functie bij een aantal codes de mate van belangrijk in kaart.

De overzichten van de aantallen en onderwerpen zorgden ervoor dat de onderzoeker in grote lijnen de analyse kon starten. Tijdens het analyseren van de verschillende onderwerpen is per onderwerp de aanverwante gecodeerde data uitvoerig doorgenomen en gekoppeld aan de bijbehorende theorie.

Figuren 4.1 en 4.2. Toegepaste codes in analyse van transcripten (Bron: Karina Zuiderveen in Dedoose)

4.7 Positionality & Ethiek

'Mzungu! Mzungu! How are you? Give me one thousand [Ugandan Shilling]!'

Bovenstaande zin geeft simpelweg het verschil tussen de onderzoeker en de respondenten weer. Het is een veelgehoorde uitspraak in Moroto die door arme mensen wordt geroepen naar blanken. Met name door arme Karimojong worden blanken gezien als hele rijke personen. Dit is één van de vele verschillen tussen de onderzoeker en de respondenten van de KUG. Naast verschil in financiële middelen is er een groot verschil in educatie en achtergrond. Dit alles valt onder *positionality* waar in de volgende subparagrafen dieper op in wordt gegaan.

Studenten wordt veelal geleerd om objectief te zijn binnen hun onderzoek (van Hoven & Meijering 2011). Echter speelt de onderzoeker, binnen dit onderzoek een student, een belangrijke rol welke invloed kan hebben op het onderzoek. Erkenning voor invloed van de zogenaamde *positionality* en subjectiviteit van de onderzoeker kan een onderzoek juist versterken stellen Peake & Trotz (1999 in Sultana 2007).

Sultana (2007) omschrijft *positionality* als een reflectie op de machtsverschillen binnen een onderzoek en de wijze waarop deze machtsverschillen de onderzoeksmethoden, interpretatie en kennisproductie kunnen beïnvloeden.

Ook de relaties tussen de respondenten en de onderzoeker, wat wel en niet gepast is binnen de sociale, institutionele en politieke context zijn aspecten om rekening mee te houden binnen een onderzoek. Het is essentieel om aandacht te besteden aan *positionality*, *reflexivity* (zie volgende paragraaf), de productie van kennis en de machtsrelaties binnen een onderzoek, met name in een internationaal onderzoek (Sultana 2007).

Naast *positionality* is ethiek van belang binnen onderzoek. Alle onderzoeksmethoden hebben te maken met ethische overwegingen. Hoe een onderzoeker zich dient te gedragen, de plek van onderzoek in sociale veranderingen en of de onderzoeksmethoden gepast zijn (Dowling 2010) zijn vragen die onder ethiek vallen. O'Connell-Davidson & Layder (1994 in Dowling 2010, p. 28) leggen ethiek binnen onderzoek als volgt uit: 'the conduct of researchers and their responsibilities and obligations to those involved in the research, including sponsors, the general public and most important, the subject of the research'. Ethische overwegingen die genomen zijn binnen dit onderzoek worden eveneens toegelicht. In de volgende subparagrafen wordt ingegaan op de verschillen in uiterlijke kenmerken tussen de onderzoeker en de respondenten en hoe hiermee om werd gegaan.

4.7.1 Rokken & vuile voeten

'The researcher-respondent relation (...) provides the most tangible illustration of how knowledge is produced on the ground' (van Hoven & Meijering 2011, p. 5). De invloed van het lichaam van de onderzoeker, zijn/haar sociale identiteit en onzichtbare en onuitgesproken elementen kunnen invloed hebben op de relatie tussen onderzoeker en respondent en de onderwerpen die besproken worden (van Hoven & Meijering 2011). Van Hoven & Meijering (2011) specificeren deze invloed als volgt: 'such bodily markers, e.g. gender, race, age, affiliation with cultural subgroups (through clothing, tattoos, piercings etc), or economic status, can work to the benefit of an interview situation or not' (p. 5).

Het merendeel van de respondenten binnen dit onderzoek is net als de onderzoeker vrouw wat het verschil tussen beide enigszins beperkt. Er zijn echter ook vijf mannen geïnterviewd waarbij het verschil in gender mogelijk invloed heeft gehad op de relatie tussen onderzoeker en respondent. Zeker wanneer beladen onderwerpen als huiselijk geweld of machtsrelaties werden besproken, kan het zijn dat de mannen geen volledig antwoord hebben gegeven door dit verschil. Het leeftijdsverschil tussen beide is daarnaast ook een mogelijke invloedsfactor. Het merendeel van de respondenten is ouder en eveneens beperkt geschoold. Een jonge universitaire vrouwelijke onderzoeker brengt extra contrast aan tussen beide partijen waardoor de respondenten zich mogelijk geïntimideerd voelden of terughoudend zijn geweest tijdens de interviews. Dit was soms te merken aan de zachte toon waarop gesproken werd en de korte antwoorden die gegeven werden. Naast gender en leeftijd speelden ook andere uiterlijke kenmerken een rol die mogelijk invloed hebben gehad op de dataverzameling.

De huidskleur is een ander uiterlijk kenmerk die mogelijk invloed heeft gehad op de dataverzameling. De respondenten hebben allemaal een zeer donkere huidskleur en de onderzoeker is blank. Door lokale Karimojong vrienden is de onderzoeker verteld dat blanken gezien worden als mensen die verheven zijn boven henzelf. Zij omschreven een vriendschap met een 'mzungu' (blanke) als een voorrecht en zeer bijzonder. Voor de onderzoeker voelde dit misplaatst, zij draagt de mening dat iedereen gelijk is. De eerste ontmoeting met de KUG voelde hierdoor ongewoon en de onderzoeker was zich ineens erg bewust van haar blanke huid. Door bepaalde kleding te dragen probeerde de onderzoeker de verschillen te verkleinen zoals hieronder wordt beschreven. Het ongewone gevoel ebde echter al gauw weg.

De onderzoeker heeft bewust bepaalde kleding gedragen tijdens de bijeenkomsten met de KUG en de interviews. Het merendeel van de Karimojong draagt knielange rokken, een T-shirt en slippers. De onderzoeker kwam aan deze kledij zoveel mogelijk tegemoet door eveneens slippers, een rok en T-shirt of een vergelijkbare jurk te dragen. Doordat de kleren van de Karimojong doorgaans vuil zijn, waren de vieze voeten van de 'mzungu' onderzoeker een humoristische manier om de interviews te beginnen met een ontspannen 'chit-chat' zoals Douglas (1985 in Dunn 2010) dit noemde in paragraaf 4.2.1.

Hetzelfde gold voor de sieraden die de Karimojong vrouwen dragen. Door te wijzen en goedkeurend te kijken naar de sieraden probeerde de onderzoeker met deze gebaren een compliment te maken wat zorgde voor een ontspannen begin, met name wanneer de onderzoeker zelf ook lokale sieraden droeg. Door iets gemeen te hebben leek de respondent de onderzoeker meer als gelijke te zien, ondanks de grote verschillen tussen beide. Door van Hoven & Meijering (2011) wordt genoemd dat gelijkenissen voor vertrouwen zorgt tussen beide partijen: 'for many respondents finding some kind of common ground leads to more trust' (p. 6). Een overeenkomst tussen de vrouwelijke respondenten en de onderzoeker was mogelijk extra belangrijk aangezien de vrouwen veelal geen Engels beheersen en de taalbarrière voor een verschil zorgde. Met de mannelijke respondenten was het lastiger om een overeenkomst te vinden, maar was de taal geen groot obstakel waardoor een informeel gesprekje voorafgaand aan het interview gemakkelijker ging. Veelal vertelden de mannen over de vooruitgang van de KUG en lieten de verbeteringen van de gezamenlijke tuin zien.

Zoals Sultana (2007) noemt is het naïef om te denken dat de onderzoeker een *insider* wordt door zich zo goed mogelijk aan te passen. Relaties tussen de respondenten en de onderzoeker zullen nooit gelijkwaardig zijn. In het begin van de casestudy werd regelmatig door de respondenten om dure westerse producten gevraagd. Zoals Abdallait (41, vice voorzitter KUG) tijdens het groepsinterview het volgende vroeg:

'That is why I am saying, madam, when you go back to the Netherlands, so you send us laptop or computers. We can get a small room and you send us also a camera so we can e-mail you some pictures of the project how it is going on' (Abdallait, 41 jaar, vice voorzitter KUG)

De relatie tussen de respondenten en de onderzoeker is positief beïnvloedt door een stapje te zetten in de Karimojong cultuur en hiermee het verschil tussen beide culturen enigszins te verkleinen. Uit een laatste interview blijkt dat de onderzoeker niet alleen meer als rijke 'mzungu' gezien wordt:

'Then the women said if there is possibility for Karina to do [give money]. And I said no, Karina is just like us, she sweat to get money from her friends and family to support. You say I want this and a sheet and that. (...) We are also the same. So we thank you Karina for bringing this [help]. We thank God very much' (Lometo Opio, 35 jaar, voorzitter KUG)

Aan het einde van alle dataverzameling vond er een afscheidsceremonie plaats georganiseerd door de KUG. Er werd gezongen en gedanst voor en met de onderzoeker en zij kreeg als afscheidscadeau een traditionele Karimojong rok met bijpassende hoofddoek. Ze heeft de Karimojong naam 'Nakiru' gekregen welke 'regen' betekent. De KUG wilde hiermee aangeven dat de onderzoeker deel is geworden van de groep. Afbeelding 4.6 geeft een moment van de afscheidsceremonie weer.

Afbeelding 4.6. Trots op de oogst en samen met 'Nakiru' tijdens het afscheid. (Bron: Remco Brandenburg)

De interviews met key informants Priscilla Nakiru, Florence Naduk en Patrick Ekomra hadden een formeler karakter. Alle drie leken geen moeite te hebben met het spreken van de Engelse taal en ervaring te hebben in contacten met buitenlanders. De cultuurverschillen leken van minder belang te zijn door de achtergrond van de personen.

4.7.2 Sociale identiteiten

Naast *bodily markers* kunnen sociale identiteiten de relatie tussen de onderzoeker en respondent beïnvloeden: ‘they can serve as boundaries or bridges’ (van Hoven & Meijering 2011, p. 6). Identiteiten zijn niet altijd zichtbaar en mensen nemen verschillende posities aan waardoor verstandhoudingen tussen mensen continu veranderen. Voor veel respondenten is het van belang om de sociale identiteit van de onderzoeker te leren kennen alvorens akkoord te gaan met medewerking aan het onderzoek. Binnen dit onderzoek bleek geloof van belang te zijn. Religie speelt een belangrijke rol in het dagelijks leven van Oegandesen. Alle leden van de KUG gaven aan Katholiek te zijn en veel hoop en kracht te putten uit hun geloof in God. De onderzoeker werd gezien als een Samaritaan, gestuurd door God, om te luisteren naar het leed van de KUG en hen te helpen bij hun ontwikkeling. Daardoor waren de leden van de KUG zeer geïnteresseerd in het geloof van de onderzoeker. Uit eerdere persoonlijke gesprekken over het geloof in Oeganda was reeds gebleken dat het voor Oegandesen lastig te begrijpen is dat sommige mensen niet religieus zijn en dat zij hier moeite mee hebben. Volgens van Hoven & Meijering (2011) moeten onderzoekers soms strategische gebruik maken van hun identiteit om wetenschappelijke kennis te produceren en kunnen daardoor besluiten om delen van hun identiteit niet te tonen. Hierdoor is door de onderzoeker besloten om te zeggen dat zij Protestant is in plaats van Atheïst.

In paragraaf 4.7.1 is kort genoemd dat het verschil in opleidingsniveau zorgt voor een groot contrast tussen de respondenten en de onderzoeker. Zoals in tabel 4.1 is weergegeven hebben de respondenten beperkte opleiding, waarvan het merendeel enkel basisonderwijs heeft gevolgd. Hierdoor kunnen de respondenten zich geïntimideerd voelen, maar ook was soms te merken dat de respondenten zich belangrijk voelden door de interesse die getoond werd in hun en hun activiteit. Verschillend per respondent is door het opleidingsverschil terughoudend of openhartig gereageerd.

4.7.3 ‘Ejoka’ versus ‘Hallo’

Een volgend verschil tussen de onderzoeker en de respondenten is de moedertaal. Interviews zijn gehouden in het Engels, Karimojong en Swahili. In het geval van de laatste twee talen is er gebruik gemaakt van een Engelse vertaler. Tijdens de Engelse interviews hebben onderzoeker en respondent niet in hun moedertaal kunnen spreken. Zoals ook in van Hoven & Meijering (2011) wordt omschreven beïnvloedt dit de interactie tussen de onderzoeker en de respondent omdat vragen niet direct begrepen werden en geherformuleerd of versimpeld moesten worden waardoor enige diepgang verloren ging.

De interviews in het Swahili en Karimojong brachten een extra moeilijkheid met zich mee aangezien de vragen eerst in het Engels werden gesteld door de onderzoeker, de vertaler vervolgens de vraag moest vertalen naar het Swahili of Karimojong waarna de respondent in zijn of haar moedertaal kon antwoorden. De antwoorden werden vervolgens weer vertaald naar het Engels voor de onderzoeker. Waarschijnlijk is enige diepgang hierbij verloren gegaan. Daarnaast speelt de interpretatie van vragen en antwoorden een belangrijke rol, deze kunnen veranderen, kwijtraken of verkeerd begrepen worden stelt Müller (2007 in van Hoven & Meijering 2011). Non-verbale communicatie is daarom erg belangrijk ter ondersteuning. De non-verbale communicatie van de respondenten is als toevoeging op de opnames genoteerd tijdens de interviews. Bijvoorbeeld het schudden of knikken van het hoofd, vrolijke of verdrietige gezichtsuitdrukkingen of wanneer de respondent iets aanwees. Tijdens de interviews is eveneens getracht goed oogcontact te hebben met de respondent en de onderzoeker probeerde haar vragen te ondersteunen met handgebaren.

Tijdens de interviews met de key informants en het groepsinterview leek taal een minder groot obstakel te zijn. Alle partijen beheersten het Engels vrij goed waardoor er op vrij gemakkelijke wijze met elkaar gecommuniceerd kon worden. Het feit blijft dat voor alle partijen het Engels niet de moedertaal is en er daardoor misopvattingen waren en niet alles geïnterpreteerd is zoals bedoeld werd.

4.7.4 Reflexivity

Het is van belang om bewust te zijn van de invloed van de onderzoeker op het onderzoek, dit valt onder *reflexivity*. Dowling (2010) omschrijft *reflexivity* als volgt: 'Critical reflexivity means acknowledging rather than denying your own social position and asking how your research interactions and the information you collect are socially conditioned' (p.37). De sociale positie van de onderzoeker heeft mogelijk het onderzoek op de volgende punten beïnvloed:

De onderzoeker is een blanke westerse studente aan de universiteit. De respondenten van de KUG waren Karimojong vrouwen en mannen zonder hogere opleiding met een armoedige achtergrond. Aangezien het onderzoek gericht is op duurzame rurale ontwikkeling kwam de armoede van de verschillende respondenten regelmatig ter sprake tijdens de interviews. Het overwegende beeld dat de respondenten van de onderzoeker leken te hebben was dat zij een rijke vrouw was die hen kon helpen uit de armoede te komen. Vaak werd door de respondenten genoemd dat de onderzoeker hen moest helpen door geld, eten en spullen te geven. Het idee dat de onderzoeker hen mogelijk zou kunnen helpen leek zich te uiten in de antwoorden die ze gaven. Met name in de beginfase van de dataverzameling leken de respondenten alleen te kunnen vertellen wat zij nodig hadden van de onderzoeker voor hun privéhuishouden en de KUG als geheel om beter te functioneren. De antwoorden waren daarnaast niet altijd realistisch omdat er over luxe artikelen gesproken werd als noodzakelijk onderdeel van hun huishouden of de KUG. Het zien van de moderne mobiele telefoon en digitale camera van de onderzoeker hebben aan het idee bijgedragen dat de onderzoeker rijk is.

De antwoorden over de verschillen tussen mannen en vrouwen en de rolverdeling tussen beide zijn mogelijk genuanceerder verwoord. De respondenten leken te weten dat in westerse landen gelijkheid tussen mannen en vrouwen zeer belangrijk is. Sommige antwoorden leken meer politiek correct geformuleerd te worden voor de onderzoeker dan dat deze op waarheid berustte.

Hetzelfde geldt voor de antwoorden over huiselijk geweld. De vrouwelijke respondenten vertelden vrij openlijk dat het bij hen thuis voorkwam en eveneens in vele andere huishoudens. De mannen vertelden echter dat zij modern waren en zo niet omgaan met vrouwen. Enerzijds kan dit waar zijn, anderzijds kan dit een politiek correct antwoord zijn om de onderzoeker bijvoorbeeld gerust te stellen. De key informants vertelden eveneens verschillende verhalen. Zo vertelde meneer Ekomra dat huiselijk geweld steeds minder voorkomt, maar zei Nakiru Priscilla dat het nog veel gebeurt. Mogelijk verschilt het tussen stad (Moroto) en platteland en ook in 'sociale klasse' waarbij het onder armere gezinnen meer voorkomt door geldproblemen.

Tijdens de eerste twee interviews bleken de respondenten te denken dat de onderzoeker werkzaam was voor Karamoja Livelihood Program (Kalip). Kalip is een lokale overheidsinstantie welke verschillende ontwikkelingsprogramma's uitvoert. De onderzoeker werkte vanuit het kantoor 'Office of the Prime Minister' welke achter het kantoor van Kalip gevestigd is. Op dit kantoor vond de eerste ontmoeting plaats tussen Lomoto Opio en de onderzoeker, hierdoor is mogelijk dat idee ontstaan. De functie van de onderzoeker werd hierdoor als officieel gezien en mogelijk zijn de respondenten tijdens de eerste interviews terughoudender geweest in hun antwoorden. Zodra duidelijk werd dat de onderzoeker een studente was die zelfstandig en onafhankelijk onderzoek deed leek het of de respondenten eerder durfden te zijn over de moeilijkheden die zij ervoeren met de verschillende ontwikkelingsprogramma's van NGO's en overheidsinstellingen. De respondenten vertelden met welke ontwikkelingsprogramma's zij het niet eens zijn, terwijl eerder dezelfde programma's in positieve zin genoemd werden. Ook werd ontevredenheid over de huidige regering geuit.

Naast de invloed van de onderzoeker door haar sociale positie brengt onderzoek vrijwel altijd beperkingen en moeilijkheden met zich mee. Mogelijk spelen beperkingen en moeilijkheden een grotere rol in een internationaal onderzoek dan in een onderzoek in eigen land. Tijdens dit onderzoek is er tegen een aantal lastige aspecten aangelopen waardoor het onderzoek soms beperkt werd of moeizaam verliep. Hieronder worden de verschillende obstakels kort toegelicht.

Moroto heeft geen centrale elektriciteitsvoorziening 24 uur per dag. De onderzoeker was daardoor afhankelijk van de elektriciteitsgenerator die het kantoor waar gebruik van werd gemaakt voorzag van elektriciteit. De elektriciteit viel regelmatig uit waardoor de onderzoeker afhankelijk was van de accu van haar laptop. Dit beperkte de onderzoeker in de tijd die ze kon werken aan haar onderzoek.

De internetverbinding was beperkt tot het kantoor, buiten kantooruren was er geen toegang tot het internet. Daarnaast was de internetverbinding niet altijd aanwezig waardoor het zoeken en downloaden van wetenschappelijke artikelen beperkt werd. Indien er internetverbinding was, was de verbinding doorgaans niet snel genoeg om artikelen te kunnen downloaden. Dit bracht, naast frustraties, vertraging met zich mee door niet verder te kunnen met bepaalde onderdelen van het onderzoek.

Waar in Nederland overal informatie te vinden is over de kleinste dorpen bleek dit in Oeganda niet het geval te zijn. Algemene informatie en cijfers over Moroto zijn vrijwel niet te vinden. De informatie gebruikt in dit onderzoek is veelal gebaseerd op rapporten van NGO's of een nationaal rapport. Relevante en gedetailleerde informatie over Moroto mist mogelijk op sommige punten.

5. Analyse van het onderzoek

5.1 Introductie

De belangrijke data voor dit onderzoek is in dit hoofdstuk geanalyseerd. Het overkoepelende thema binnen dit onderzoek is duurzame rurale ontwikkeling. Er is onderzocht wat deze term betekent voor Moroto als gemeenschap, het macroniveau, en voor *livelihoods*, het microniveau. De bijdrage van de Karamoja United Group, het mesoniveau, aan duurzame rurale ontwikkeling wordt op beide niveaus in kaart gebracht.

In paragraaf 5.2 wordt toegelicht wat duurzame rurale ontwikkeling in de praktijk betekent voor Moroto aan de hand van immateriële/emotionele behoeften. De bijdrage die de KUG levert aan duurzame rurale ontwikkeling op dit niveau wordt hieraan gekoppeld. In paragraaf 5.3 worden de materiële behoeften die bijdragen aan duurzame rurale ontwikkeling van Moroto in kaart gebracht. De paragraaf omschrijft eveneens de rol van de KUG in de ontwikkeling van Moroto. Wat duurzame rurale ontwikkeling betekent binnen *livelihood* wordt in de paragrafen 5.4 en 5.5 in kaart gebracht. Ook hier wordt onderscheid gemaakt tussen immateriële/emotionele behoeften (5.4) en materiële behoeften (5.5) en wordt een koppeling gelegd met de bijdrage die de KUG levert aan duurzame rurale ontwikkeling op dit niveau.

5.2 Immateriële duurzame rurale ontwikkeling in Moroto

'It will take 50 years to develop because we are so poor, it will take time, slowly. By little steps. So that is a very big challenge' (Lopoiroon Philip, man, 38 jaar, lid en secretaris KUG)

Moroto is een plaats waar veel armoede heerst en ontwikkeling een begrip is voor de lange termijn, zo blijkt ook uit bovenstaand citaat van Lopoiroon Philip. Stap voor stap probeert de lokale bevolking, met hulp van NGO's en de overheid, zich te ontwikkelen. De beste manier van armoedebestrijding is volgens Nederpelt (1993) *bottom-up* en de aanverwante ontwikkelingsprogramma's dienen op kleine schaal uitgevoerd te worden. Het systeem van VSLA sluit hierop aan door met *women's groups* van maximaal 30 personen te werken (Allen 2006). Ook de respondenten vinden dat duurzame ontwikkeling het beste van onderaf gerealiseerd kan worden, zo verwoord Lomoto Opio dit mooi in het volgende citaat.

'You cannot climb a tree from the top' (Lomoto Opio, man, 35 jaar, voorzitter van de KUG)

De duurzame rurale ontwikkeling waar de lokale bevolking naar streeft bevat grotendeels basisbehoeften. De vrede die sinds een aantal jaren is teruggekeerd in Moroto wordt als basis van ontwikkeling gezien. Naast vrede worden mensenrechten en gelijkheid tussen mannen en vrouwen gezien als essentieel onderdeel van ontwikkeling. Tot slot zijn de immateriële basisbehoeften educatie en gezondheidszorg belangrijk voor de duurzame ontwikkeling van Moroto.

5.2.1 Vrede in Moroto

In paragraaf 1.2.2 is reeds genoemd dat veeroven en burgeroorlogen voor veel onrust gezorgd hebben in Moroto. Sinds een aantal jaren is de rust grotendeel teruggekeerd, maar veeroven spelen nog een belangrijke rol voor de lokale bevolking. Velen hebben door de veeroven familieleden verloren, waardoor er veel weeskinderen en weduwen zijn die er alleen voorstaan, zoals Longok Mary:

'When I was born I stayed for 3 months then my parents were gone. One died, my mother and my father remained but then my father also went away and I remained with my brother. Then my brother went away and I was left alone. My brother was killed from up the mountain carrying firewood to feed us but now these warriors killed. I have remained now with the children of the brother' (Longok Mary, vrouw, 25 jaar, lid KUG, wees en blind)

Uit alle interviews komt naar voren dat vrede voor Karamoja de basis betekent om te kunnen ontwikkelen. Volgend citaat van Aleper Santina onderstreept de gedachte over de veeroven en het belang van vrede voor ontwikkeling:

'Those days we used to have guns and this was not giving development to go ahead. Now we went and told the president: 'Why don't you remove those gun? Those guns are finishing us. They are not developing us. Killing people and cows only, why don't you remove those guns?' Then we meet with our neighbours, the neighbouring countries and districts. But those days you could not go, because of the enemy. But now the place is okay' (Aleper Santina, vrouw, 40 jaar, lid van de KUG)

Shepherd (1998) betreft het aspect vrede eveneens in zijn omschrijving van duurzame rurale ontwikkeling. Ontwikkeling dient volgens Shepherds omschrijving bij te dragen aan vrede op basis van mensenrechten, economische belangen en milieubelangen. Voor de mensen in Moroto betekent vrede een stabiele omgeving waar de lokale bevolking zonder angst voor gevaar hoeft te leven en zich kan richten op vooruitgang zonder bang te hoeven zijn voor verwoesting van datgene wat wordt opgebouwd. De KUG draagt bij aan het bewaren van de vrede door het goede voorbeeld te geven en werkgelegenheid te creëren. Dit wordt nader toegelicht in paragraaf 5.2.4. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de mensenrechten die van belang zijn voor duurzame rurale ontwikkeling in Moroto.

5.2.2 Slapende mannen & werkende vrouwen

In de traditionele Karimojong cultuur zijn sterke verschillen tussen mannen en vrouwen. Shepherd (1998) ziet naast gelijke mensenrechten een belang in het betrekken van minderheidsgroepen in besluiten zodat gelijkheid wordt gestimuleerd. Vrouwen worden gezien als een minderheidsgroep. Hieronder worden de verschillen tussen mannen en vrouwen nader toegelicht.

Scholing

Het verschil tussen mannen en vrouwen is duidelijk te zien in scholing; de meeste mannen hebben een hoger scholingsniveau dan vrouwen. Dit is ook terug te zien in tabel 4.2 waar eveneens uit blijkt dat de Engelse taal met name door mannen wordt beheerst. Ook is het verschil nog steeds te zien op de middelbare scholen in Moroto, waar het merendeel van de leerlingen jongen is. Door het verschil in scholing worden de hogere functies veelal bekleed door mannen. Belangrijke besluiten worden daardoor ook door mannen genomen, zonder inspraak van vrouwen.

Cultuur

Mannen mogen meerdere vrouwen hebben in Karamoja. Hierdoor wordt de macht van de man benadrukt en de vrouw als onderdanig gezien. Het probleem dat polygamie met zich meebrengt is de hoeveelheid kinderen die de man met zijn vrouwen moet (op)voeden. De man kan doorgaans niet voor al zijn vrouwen en kinderen zorgen, waardoor zij geen scholing kunnen volgen of ondervoed raken. Hierover vertelt Lometo Opio het volgende:

'Men want another wife so they have more wives and also more children. Like Karamoja, warriors they have even five women or six women, so feeding becomes a difficult, taking to school becomes a difficult. (..) Yes and there are very many. They cannot care all these women and all the children. This is what is bringing Karamoja bad. Having very many women. So it should be from 3, 2, and then only one wife' (Lometo Opio, man, 35 jaar, voorzitter van de KUG)

Ondanks de traditionele cultuur zijn vrouwen de harde werkers binnen het huishouden. Veel mannen zijn werkeloos door de veeroven en slapen onder bomen. Vrouwen moeten voor voedsel en inkomen zorgen. Longok Mary vertelt hoe deze vrouwen worden behandeld door hun mannen.

'Some men in Moroto, they sleep under the trees. They don't want, they lay under the trees and say to the ladies: 'Go and look for food!' Then later you go get beaten, just because 'Mother you (have to) bring the food. And why have you not bring food?' 'I go and look for firewood, so why, why? And when I come back this man will just tell me you bring me food.' Some men in Moroto are not active, but some are active like those ones in our group. But others if you even go to (??) they don't even look after the cattle, but cattle is going' (Longok Mary, vrouw, 25 jaar, lid van de KUG)

Rechten

Vrouwen zorgen niet alleen voor het inkomen, ook zijn het met name vrouwen die zorgen voor de kinderen en het huishouden doen. Ondanks de vele werkzaamheden die de vrouw op zich neemt binnen het huishouden heeft doorgaans de man de meeste macht. In veel huishoudens bepaalt en besluit de man, hierbij speelt huiselijk geweld eveneens een rol. De rechten van de vrouwen worden hierbij ondermijnd vertelt Angella, wat overeenkomt met het onderzoek van Mamdani (1992) in Oeganda.

'Some men they go and look for food, they bring. But some men they go and drink. When they come, they ask for food, when you say there is nothing they start beating. And they don't allow women to exercise their rights' (Angella Cici, vrouw, 30 jaar, lid van de KUG)

Door de komst van de raad van mensen- en vrouwenrechten komt aan dit laatstgenoemde langzaam een eind. De rechten van vrouwen worden beschermd en tegen huiselijk geweld kan een aanklacht worden ingediend. *Empowerment* tussen mannen en vrouwen wordt door deze rechten meer in evenwicht gebracht. De standaard situatie wordt doorbroken door de nieuwe wetgeving waardoor het verschil in gender doorbroken wordt (Rowlands 1998) Voor *empowerment* is onder andere respect en waardigheid nodig (Foucault in Parpart *et al.* 2002). Hierover vertelt Lometo het volgende:

'In the household a man used to be in power, but now they are both powered. Because these days a man can't beat a woman. If you beat a woman, she goes to the human rights. They come and take you to police, they are feared. These are changes that have come' (Lometo Opio, man 35 jaar, voorzitter van de KUG)

Gelijkheid in de Karamoja United Group

Binnen de Karamoja United Group ligt het accent op gelijkheid tussen mannen en vrouwen en worden verschillen gezien als positieve aanvulling op elkaar. Met respect wordt met elkaar omgegaan. De KUG vindt samenwerking tussen mannen en vrouwen van essentieel belang om succesvol aan een gezamenlijke activiteit te werken. Lopoiron is van mening dat een gemixte groep sterker is en samen aan ontwikkeling kan werken:

'The project will not be strong when you are not mixed. We are sharing ideas. We expect good ideas from every(one), from two parties, from women and men. Because actually, at first women were discriminated and even disabilities. And now women are also strong and have good ideas that can actually bring development in any project. In the planning also, they can support, that is why we work together so the project can go ahead' (Lopoiron Philip, man, 38 jaar, lid van de KUG)

Binnen de KUG telt ieders mening en heeft iedereen inspraak. Tijdens vergaderingen worden gezamenlijk besluiten genomen en ideeën besproken. De inspraak die ook de vrouwen hebben sluit aan bij de gedachte van Shepherd (1998) die belang ziet in het betrekken van minderheidsgroepen in besluiten zodat gelijkheid wordt bevorderd. In de werkzaamheden vullen de vrouwen de mannen aan en andersom. Het betrekken van vrouwen in een economische activiteit kan bijdragen aan *women empowerment* (Osmani 1998). Binnen de *women's group* wordt samengewerkt binnen de economische activiteit wat betekent dat er gewerkt wordt aan gelijkheid. Abdallait Mazoa noemt de samenwerking een vorm van genderbalans.

'It is a part of gender, gender balance. So when you bring women together, you know other donors they come and find men only. Say you men, you working alone? What about women? So we decided to bring also women and some gender balance and help us. We built up the women power. That is why I say we should not leave our women behind. So that when we sit we bring that together and develop' (Abdallait Mazoa, man, 41 jaar, vice voorzitter KUG)

Wat betreft de financiën van de KUG zijn vrouwen erg belangrijk. Zij weten beter om te gaan met geld dan mannen vertelt Lometo. Binnen een gemixte groep kan er van elkaar geleerd worden waardoor er samen aan ontwikkeling wordt gewerkt. De leden van de KUG willen graag de buitenwereld laten zien hoe goed hun samenwerking werkt en anderen leren hoe zij kunnen ontwikkelen.

'Women? They know. They know even better than men. Yes, they know better how to handle money than men. Men, they steal the money go and drink. When they are busy they cannot do that. If you bring men here, if we employ them then we should teach them how to sustain, how to handle money, how to buy food. That is where we can teach men' (Lometo Opio, man, 35 jaar, voorzitter KUG)

Dit komt overeen met de theorie van Armendáriz & Roome (2008) in paragraaf 2.6 over het effect dat uitsluiting van mannen binnen microkredietprogramma's kan hebben. Vrouwen weten hoe met geld omgegaan moet worden, maar mannen willen het geld gebruiken voor drank of tabak. Binnen de KUG komt dit niet voor, echter buiten de KUG wel. Het verantwoordelijkheidsgevoel van mannen voor het verdiende geld wordt groter indien de man betrokken wordt in een project als de KUG.

Met de samenwerking binnen de KUG willen de leden graag een goed voorbeeld geven aan anderen. Dat mannen niet onder de bomen moeten slapen en hun vrouwen slaan, terwijl de vrouwen al het werk doen, maar dat samenwerken meer teweeg brengt en voor ontwikkeling zorgt. Naast samenwerking en gelijkheid tussen mannen en vrouwen is onderwijs ook van groot belang voor ontwikkeling, in de volgende paragraaf wordt hier aandacht aan besteed.

5.2.3 Educatie

Scholen behoren volgens Fan & Zhang (2008) tot de kernfaciliteiten van ontwikkeling. Sundaresan (2008b) stelt dat basisonderwijs vaak niet toegankelijk is voor de armste bevolkingsgroep, dit belemmert de ontwikkeling. In tabel 4.2 is te zien dat het merendeel van de leden van de KUG alleen basisonderwijs heeft gevolgd. Hun scholing is daarom erg beperkt. Educatie wordt echter als zeer belangrijk gezien door de respondenten. Moroto heeft nu genoeg te bieden wat betreft basis- en middelbaaronderwijs en ook bijscholing en avondscholing voor volwassenen. De hoge schoolkosten beperken echter de armste bevolkingsgroep in scholing.

De beperkte scholing beïnvloedt de algemene ontwikkeling, maar door actief te zijn binnen de KUG hebben de respondenten veel bijgeleerd. De KUG zorgt voor scholing in het omgaan met geld; sparen, winst maken en omgaan met geld voor de lange termijn. Met name het aspect 'lange termijn' is van belang vindt Shepherd (1993). Duurzame ontwikkeling richt zich niet alleen op het heden, maar ook op de toekomst. De respondenten leren zowel binnen de gezamenlijke als de individuele activiteit om aan hun toekomst te denken en te werken.

Naast financiële kennis vergaren de leden ook kennis over het verbouwen van groente, fruit en planten. Met deze kennis zijn de leden in staat om in een later stadium een eigen akker te verbouwen en hun kennis over te dragen op anderen. Actief worden binnen de KUG heeft ervoor gezorgd dat Esinyon zijn kennis en vaardigheden heeft kunnen uitbreiden.

'I joined the group in order to acquire more skills and knowledge then the other time being idle in the kraal² there in the bush, I don't know what to do. But now I joined the group and I acquired more knowledge' (Esinyon Joseph, man, 36 jaar, lid van de KUG)

---

² Kraal: een plek waar vee bijeen wordt gedreven na een dag rondtrekken. Alle mannen met vee uit de omgeving komen hier samen.

De KUG ziet educatie als een belangrijk onderdeel van duurzame rurale ontwikkeling. Niet alleen proberen de leden hun eigen kinderen van scholing te voorzien wanneer daar de financiële middelen voor zijn, ook steunen zij als sociaal project een weesjongetje. Door geld voor hem opzij te leggen is de KUG in staat om dit jongetje te sponsoren zodat hij naar school kan. De KUG geeft hiermee het voorbeeld dat educatie belangrijk is.

De akker van de KUG ligt op het grondgebied van een basisschool. Hierdoor kunnen de leerlingen praktijkgerichte scholing krijgen over het verbouwen van groente, fruit en het planten van bomen. De KUG wil niet alleen leerlingen hun kennis overdragen, ook willen zij graag anderen lesgeven over het verbouwen van groente, fruit en bomen. De KUG wil ook kennis overdragen wat betreft het creëren van werkgelegenheid. In paragraaf 5.2.4 wordt hier verder op ingegaan.

5.2.4 Werkgelegenheid

Bij ontwikkeling speelt werk en werkgelegenheid een essentiële rol erkent Scoones (1998). Geen werk betekent logischerwijs geen inkomen wat in direct verband staat met financiële armoede. In paragraaf 1.2.1 is uitgelegd dat de levenswijze van de Karimojong pastoraal is en op seminomadische wijze vee wordt gehouden. Er is echter door de droogte en de veeroven weinig vee overgebleven waardoor de werkgelegenheid in de veeteelt gedaald is en met name mannen vandaag de dag werkeloos zijn. Uit woede en mogelijk verveling gaan sommige van deze mannen vee roven waardoor de onrust weer aangewakkerd wordt. Veel respondenten zijn van mening dat deze mannen aan het werk zouden moeten zodat zij geld verdienen en geen veeroven plegen.

'In Moroto we have development of peace. No more fighting, no more killing. And I would like this government to bring more jobs, which can make people busy and no more thinking and killing more and raids' (Nakut Madeleinde, vrouw, 50 jaar, lid van de KUG)

'It is better to employ Karimojong so they know how to work. But they say: 'You stupid karimojong, you dig!' This is bad. Instead of giving this person a small job so he has something to do and not to think of raiding they just give him what and chase him away back to the bush. So that when you travel here on the way they wait for you and they eat you' (Lometo Opio, man, 35 jaar, voorzitter van de KUG)

Door de extreme armoede die heerst in Karamoja, de komst van NGO's en hulp vanuit de overheid zijn zogenaamde voedselprogramma's opgezet. Deze programma's werken *top-down* aan ontwikkeling door met regelmaat voedsel te geven aan de arme bevolking die zonder deze programma's mogelijk zouden verhongeren. De hulp die op deze wijze wordt gegeven wordt deels als negatief ervaren. Het maakt de mensen lui en gemakzuchtig wordt gezegd, wat de ontwikkeling benadeelt. Indien deze mensen zouden werken voor hun geld en voedsel kan vooruitgang worden geboekt. Lometo Opio is voorstander om kleine projecten op te zetten zodat er meer werkgelegenheid gecreëerd wordt en iedereen kan bijdragen aan de ontwikkeling van Moroto. Dit sluit aan bij de *bottom-up* strategie die volgens Nederpelt (1993) het beste werkt binnen armoedebestrijding en ontwikkelingsprogramma's.

'They are suffering from hunger. You find the people they need to work, not just wait till they get money or food. If they work in a project, they can make themselves and don't get lazy. They develop' (Lometo Opio, man, 35 jaar, voorzitter KUG)

Voor een goede *livelihood* is werk en werkgelegenheid van belang (Scoones 1998). De KUG heeft met hun gezamenlijke activiteit werk gecreëerd en met de leningen vanuit het groepsfonds kunnen de individuen hun werkzaamheden uitbreiden door een eigen bedrijfje te starten. In Karamoja zijn veel mensen 'idle', zij voeren niets uit zegt Lopoiron Philip en voor hen wil hij graag werkgelegenheid creëren.

'We just tend to create employment for people who are idle. Being idle and disordered. Like these women they can also be housewife and wait for their husband to do anything but it is better to get a good job' (Lopoiron Philip, man, 38 jaar, lid van de KUG)

5.2.5 Gezondheidszorg

Nu er vrede is, kan de Karimojong zich richten op de basisbehoeften die momenteel beperkt of in slechte staat zijn. Eén van die behoeften betreft gezondheidszorg. Er is grote onvrede over de gezondheidsfaciliteiten in en om Moroto. Er is een ziekenhuis toegankelijk voor iedereen, maar de patiënten worden hier niet goed behandeld. Door corruptie komen medicijnen niet bij de daarvoor bestemde patiënten maar bij privéklinieken vertelt Lometo Opio in onderstaand citaat. De kosten voor deze klinieken zijn te hoog voor het merendeel van de Karimojong, wat betekent dat velen onnodig ziek zijn of sterven. Door het merendeel van de respondenten wordt genoemd dat Moroto een verbeterd ziekenhuis nodig heeft waardoor veelvoorkomende ziektes als malaria en aids beter behandeld kunnen worden. Dit sluit aan bij de theorie van Fan & Zhang (2008) waarin wordt omschreven dat armoede door rurale populaties wordt omschreven in mate van toegang tot infrastructuur. De toegang tot gezondheidszorg is in Moroto beperkt wat betekent dat ontwikkeling door dit punt wordt bemoeilijkt.

'They bring this drugs, you know, they used to take to the pharmacy. But now they take it with them. To the clinics, so if you go there to look for a drug, you are given a high price. If you find one tablet like this, it is costing, if it is a strong tablet, they tell you to get 15.000 for a full dose. (...) They can't afford it, no! That is why many people are dying' (Lometo Opio, 35 jaar, voorzitter)

Vanwege de beperkte gezondheidszorg heeft de KUG vrijwillig een tweede gezamenlijke geldbox gestart. Het geld uit deze box wordt gebruikt om medicatie aan te schaffen voor de leden of eten te kopen wanneer de leden zwak zijn door voedseltekort. Ook hebben een aantal leden een certificaat behaald om anderen over aids voor te lichten en de lokale artsen op de hoogte te houden over de mensen met deze ziekte. Daarnaast wordt voorlichting gegeven over hygiëne van jezelf en je huis als basis voor een goede gezondheid.

Tot slot is hygiëne een belangrijk onderdeel van gezondheid als ontwikkeling. Schoon stromend water is hierbij essentieel. Meer waterpompen in en om Moroto wordt daarom door een aantal respondenten genoemd als belangrijke faciliteit. Door stromend water kunnen de mensen zich beter wassen en hoeft water niet hergebruikt te worden voor het wassen van kleding of servies. Goede hygiëne zorgt ervoor dat ziektes beperkt worden, waar met name de arme bevolking erg vatbaar voor is. De materiële basisbehoeften voor een gemeenschap welke van essentieel belang zijn voor ontwikkeling volgens Nederpelt (1993) sluiten hierop aan. In de volgende paragraaf wordt hier aandacht aan besteed.

5.3 Materiële duurzame rurale ontwikkeling in Moroto

In deze paragraaf worden de materiële basisbehoeften besproken die belangrijk worden gevonden voor duurzame ontwikkeling. In dit onderzoek kwamen een aantal materiële basisbehoeften sterk naar voren als onderdeel van duurzame rurale ontwikkeling. In paragraaf 5.2.5 is reeds genoemd dat rurale populaties armoede omschrijven in mate van toegang tot infrastructuur. Markten worden tot belangrijke infrastructuur gerekend (Fan & Zhang 2008). De infrastructuur wat betreft wegen en elektra behoren eveneens tot de materiële basisbehoeften van Nederpelt (1993). Het milieu, waarbij klimaatverandering aan de orde komt, wordt ook als belangrijk aspect gezien binnen ontwikkeling (Shepherd 1998).

5.3.1 Markt

De markt in Moroto biedt verscheidene voedingsmiddelen aan, maar in beperkte vorm. Doordat Moroto afgelegen ligt en slecht bereikbaar is via onverharde wegen, is de aanvoer van voedsel duur en beperkt. De prijzen die gehanteerd worden zijn daardoor in Moroto significant hoger dan in de rest van het land. Het voedsel dat in Moroto wordt verbouwd is beperkt door het onvoorspelbare klimaat. Op afbeelding 5.1 is de markt van Moroto te zien waar producten in beperkte mate worden aangeboden. Loroto Lucy vertelt dat de dichtstbijzijnde steden wel voedselrijk zijn.

'And also in Mbale en Soroti all food comes from there, for us we don't have our personal area of food'
(Loroto Lucy, vrouw, 50 jaar, lid en mobilisator KUG)

Afbeelding 5.1. De slecht bevoorrade markt van Moroto. (Bron: Remco Brandenburg)

Door het beperkte aanbod in voedsel speelt honger een grote rol binnen in het dagelijks leven van de respondenten. Het merendeel van de respondenten is extreem arm waardoor de hoge vraagprijzen van het voedsel niet voldaan kunnen worden. De fysieke gesteldheid van velen is hierdoor slecht, zij zijn lichamelijk erg zwak en tot beperkte lichamelijke inspanning in staat. De *deprivation trap* van Chambers (1983) sluit deels aan op deze punten. De armoede (poverty) zorgt ervoor dat de respondenten fysiek zwak (physical weakness) worden door een tekort aan voedsel, werkzaamheden op de akker kost sommigen regelmatig te veel kracht. Hierdoor kunnen de respondenten kwetsbaar(der) (vulnerable) worden indien de akker niet actief bewerkt wordt en daardoor niet genoeg oplevert. De mate waarin zij bestand zijn tegen onvoorziene gebeurtenissen vermindert hierdoor. Bij onvoorziene gebeurtenissen kan aan droogtes en onverwachte regenbuien gedacht worden. Ook (vee)roven, die af en toe nog plaatsvinden, kunnen gerekend worden tot onvoorziene gebeurtenissen. Zogenaamde *warriors* roven uit armoede en honger vertelt Lometo Opio:

'And what it is why warriors disturb people, is the hunger. They are hungry. Because they don't have anything' (Lometo Opio, man, 35 jaar, voorzitter van de KUG)

5.3.2 Wegen & Elektra

Wegen zijn van groot belang voor de *livelihood* van rurale gemeenschappen (Fan & Zhang 2008). Dit blijkt ook uit de praktijk. De onverharde wegen worden onbegaanbaar zodra er regen valt waardoor beperkte afstanden afgelegd kunnen worden. De slechte wegen hebben grote invloed op de voedselvoorraad welke in de vorige paragraaf is besproken. Op afbeelding 5.2 is te zien wat regenval veroorzaakt en Lometo Opio omschrijft dit in het onderstaande citaat.

'The roads are poor! Right now the rain is raining but the road from Soroti to Moroto is bad. The water is pouring and the road becomes a river. They get stuck' (Lometo Opio, man, 35 jaar, voorzitter KUG)

Afbeelding 5.2. Slecht begaanbare wegen in Moroto, Karamoja (Bron: Remco Brandenburg)

Tot slot heeft Moroto geen constante elektriciteit, maar wordt dit beperkt opgewekt in de avonduren. Elektriciteit is alleen beschikbaar voor de huishoudens die het zich kunnen veroorloven waardoor het merendeel geen elektriciteit heeft. Volgens een aantal van de respondenten heeft de beperkt beschikbare elektriciteit invloed op de ontwikkeling van Moroto. Zo vertelt Esinyon dat met behulp van elektriciteit fabrieken gebouwd kunnen worden zodat natuurlijke bronnen gewonnen kunnen worden.

'And it needs those electricity poles to be connected for factories to be built. So minerals and cement and all those things I need I would like to see here in the next years to come' (Esinyon Joseph, man 36 jaar, lid van de KUG)

Natuurlijke hulpbronnen kunnen bijdragen aan duurzame rurale ontwikkeling door de voorraad op peil te houden en bestand te zijn tegen onverwachte tegenslagen stelt Scoones (1998). Naast elektriciteit worden ook riolering en waterleiding genoemd als faciliteiten die Moroto kunnen ontwikkelen. Beide brengen meer hygiëne met zich mee en de waterleiding kan voor betere oogsten zorgen in tijden van onverwachte droogte. Deze faciliteiten vallen onder de materiële basisbehoeften van Nederpelt (1993) welke bijdragen aan ontwikkeling van Moroto.

5.3.3 Milieu

Duurzame ontwikkeling betekent niet alleen verbetering voor de huidige generatie, maar ook voor toekomstige generaties (Shepherd 1998). Het milieu speelt hierin een grote rol doordat de huidige generatie vele bomen kapt voor onder andere houtskool. De gekapte bomen worden echter niet vervangen door nieuwe. Door de vermindering in bomen wordt minder regen vastgehouden in Moroto waardoor vele oogsten mislukken. Angella Cici vertelt dat de KUG graag mensen leert hoe regen aangetrokken kan worden.

'Through this nursery bed we can teach also other people to plant trees, so that they can attract rain and we have enough food. And we can sell and we built also to develop the area, the region. And also this group is a good example of teaching others. So that they develop that knowledge of creating their own work' (Angella Cici, vrouw, 30 jaar, lid van de KUG)

De KUG is reeds actief in het planten van bomen in en om Moroto voor opdrachtgevers die bomen hebben gekocht bij de KUG. De KUG geeft hiermee het goede voorbeeld aan de omgeving. Het overbrengen van deze kennis zou betekenen dat Moroto en omgeving weer groener wordt door boomgroei. Hierdoor wordt meer regen vastgehouden en zullen minder oogsten mislukken.

5.4 Emotionele ontwikkeling in livelihoods

Duurzame ontwikkeling betekent niet alleen verbetering van *livelihood* in tastbare zin, maar ook gevoelens zijn belangrijk zegt Scoones (1998). Chambers' (1983) theorie sluit hierop aan door ook de kwaliteit van het leven, ervaringen, liefde en religie als aspecten te zien die van belang zijn om te kunnen leven. In paragraaf 5.4.1 wordt ingegaan op de emotionele ontwikkeling binnen *livelihoods* en de rol van de KUG daarin. Daarnaast is in paragraaf 5.4.2 omschreven hoe (on)gelijkheid tussen mannen en vrouwen zich uit binnen *livelihoods* van de respondenten en welke rol de KUG hierin speelt.

5.4.1 Emoties

De KUG brengt de leden veel positieve gevoelens. De gezamenlijke activiteit is het belangrijkste voor de KUG, het samenwerken brengt de leden plezier. De leden beschouwen elkaar als vrienden waar tijdens het werken en privé, plezierige en onplezierige momenten mee worden gedeeld vertelt Esinyon.

'I feel very happy in the group, to be united like this, men and women. So that from here we create friendship. When we are here, we are happy, when we go, we stay together, we share food, we are happy. And we converse stories together. There is no corralling, fighting, no! I feel better in the group, both with women and men' (Esinyon Joseph, man, 36 jaar, lid van de KUG)

Het samenzijn in de groep zorgt voor ontspanning en de problemen van thuis worden even vergeten. Problemen zoals een tekort aan geld en voedsel, ziektes, onderdak en kinderen die niet naar school kunnen. Maar ook wordt er over deze problemen gesproken en elkaar geadviseerd, de leden helpen elkaar oplossingen te vinden. Angella ervaart het samenzijn met de KUG als erg prettig.

'At time I joined this group I just become okay. Because at times I am at work we talk about good things and also in the evening advices you get from our group here. Because if you don't have anything to eat you can get advice from the others here. They can just say: 'Oh come here'. That is what I like with this group' (Angella Cici, vrouw, 30 jaar, lid van de KUG)

Voordat de groep begon samen te werken hadden veel respondenten last van stress, frustraties en dachten zij na over alle moeilijkheden in hun leven. Deze gevoelens zijn van invloed op *livelihood* (Scoones 1998). Nu noemen een aantal respondenten dat zij 'free in mind' zijn, de frustraties en stress zijn verminderd door het samenzijn en de hulp van de andere leden. De mogelijkheden die de KUG de respondenten biedt op werk- en ontwikkelingsgebied dragen bij aan hun welzijn (Chambers 1989 in Scoones 1998). Naast positieve gevoelens zorgt het gezamenlijk werken er ook voor dat de leden minder snel in moeilijkheden komen.

'I am feeling, in this group, very happy and very free, because at home you can find somebody very drunk and disturb you. But when you are in the group, you are working and active. You are peacefully and discuss, tell stories, nobody to disturb you. But when you go home, you just go to your house, start cooking and rest. But when you are outside there, there are a lot of problems. But not here because we need peace. We discuss, we have laughter and stories, so a lot of happiness' (Talep Lucy, vrouw, 24 jaar, mobilisator van de KUG)

Tot slot wordt religie met elkaar gedeeld in de groep. Samen putten ze hoop en kracht uit het katholieke geloof. Hierdoor houden ze moed om door te gaan met hun activiteit en blijven ze geloven in de ontwikkeling die de KUG kan brengen, voor hen als individu, groep en de omgeving. Esinyon gelooft dat God hem en de KUG kan helpen bij verdere ontwikkeling.

'I wanted some change, that is why I joined the group. Maybe God will bring changes to this group so I will also have a good live. So we are praying again to God to bring more NGO's to support this project, because this project has opened a way for me. And my eyes are now opened and I have a open mind and now I am okay' (Esinyon, man, 36 jaar, lid van de KUG)

5.4.2 Gender gelijkheid

Gelijkheid in gender is onderdeel van duurzame ontwikkeling (Shepherd 1998). Binnen het huishouden van de respondenten verschillen de verhoudingen tussen man en vrouw. Een aantal vrouwen vertelt dat hun man hun slaat, vaak drinkt en niet werkt. Angella Cici heeft helaas een man die huiselijk geweld gebruikt en alcoholverslaafd is. Armendáriz & Roome (2008) stellen dat mannen daarom betrokken moeten worden in de economische activiteit. Door betrokkenheid kan het gedrag van de man worden veranderd en voelt hij zich meer verantwoordelijk voor het geld waardoor hij het minder snel zal uitgeven aan drank of tabak. Angella Cici heeft geprobeerd haar man te betrekken bij de activiteit van de KUG zodat zijn gedrag zou veranderen. Haar man weigert echter om te werken. Volgens Angella is het lastig om hem te overtuigen en veranderen, zolang er een voedseltekort is blijft hij drinken.

'He wouldn't accept change, because he is always in the drinking place. If he were a good man, he would come here and learn from the other members of the group. So when he is there every time he can not change. She tried one time to convince him, if he accepts he can come and we show him what we are doing. If he refuses, what to do? If he can accept, he can put in the group. Yes they can change, when food is there these people will not go and drink, but if food is not there it is difficult' (Angella Cici, vrouw, 30 jaar, lid van de KUG)

Ook vertellen een aantal dat de verhouding thuis gelijkwaardig is. Mogelijk is de rol van de KUG hier erg belangrijk want onder andere de man van Talep werkt ook in de KUG. De invloed van samenwerking en betrokkenheid van zowel de vrouw als de man is van positieve invloed zoals Armendáriz & Roome (2008) de invloed eveneens schetsen. Talep vertelt hoe een avond er bij haar thuis uitziet na een dag samenwerken:

'Yes we are working and in the evening we are together we are both tired. He goes for some evening work, I prepare food for the children, then when he comes back we discuss what are we going to do tomorrow. We plan for this how to do tomorrow' (Talep Lucy, vrouw, 24 jaar, trainer en penningmeester KUG)

5.5 Materiële ontwikkeling in livelihoods

Sinds de oprichting van de Karamoja United Group hebben tastbare veranderingen plaatsgevonden binnen de *livelihoods* van de leden. Ook zijn er veranderingen die de leden graag zouden willen zien binnen hun *livelihoods*. Deze veranderingen vallen vrijwel allemaal onder de materiële basisbehoeften die ontwikkeling omschrijven volgens Nederpelt (1993). In deze paragraaf worden deze basisbehoeften toegelicht.

5.5.1 Van huis naar thuis

Een belangrijk middel om te kunnen leven is onderdak (Nederpelt 1993). Het merendeel van de leden huurt een huis wat gedeeld wordt met relatief veel gezinsleden. Maar velen hebben moeite met het betalen van de maandelijkse huur waardoor uitzetting geriskeerd wordt. Dit overkwam Angella, waardoor ze momenteel in een schuur van een basisschool verblijft met haar kinderen.

'Because renting is a problem, if you don't have enough money, they chase you from the home. So I have no place to go. The school is just helping' (Angella Cici, vrouw, 30 jaar, lid van de KUG)

Graag zouden alle leden een eigen huis bezitten waardoor de betaalproblemen van de huur niet meer aan de orde zijn. De huizen die momenteel gehuurd worden zijn van klei gemaakt en hebben rieten daken zoals op afbeelding 5.3 te zien is. Een huis van steen is de droom van alle leden. Zodat het huis stevig en veilig is indien het slecht weer is.

Afbeelding 5.3. Huurhuizen in Moroto. (Bron: Karina Zuiderveen)

Basisproducten zoals matrassen, beddengoed, kookgerei, servies, meubels en kleding worden eveneens door vrijwel alle respondenten genoemd als spullen die ze graag zouden willen hebben om van hun huis een thuis te maken. Nederpelt (1993) sluit met zijn omschrijving van materiële basisbehoeften voor *livelihood* hierop aan.

Een aantal van bovengenoemde spullen hebben de meeste respondenten, maar in minimale hoeveelheid of in slechte staat. Met het geld dat verdiend wordt binnen de KUG kunnen de leden stap voor stap deze spullen aanschaffen vertelt Teko.

'So in the house I have now a few things, maybe two plates, one plate is of the husband. And jerry can, bucket of water and a basin. So in the future I would like, if I am still here, I will buy things and buy food for the family so they will be happy and getting dress. I feel comfortable when I have those things in the house' (Teko Asha, vrouw, 30 jaar, lid van de KUG)

5.5.2 Drie maaltijden per dag

Voedsel wordt ook tot de materiële basisbehoeften van Nederpelt (1993) gerekend. Nakut vertelt hoe haar leven voor de KUG eruit zag en Abdallait vertelt over de positieve verandering die de KUG hem en zijn familie heeft gebracht. De veranderingen zijn klein, maar noodzakelijk om te kunnen leven. Door de extra maaltijd per dag voelen de respondenten zich sterker en gezonder.

'No, nothing to eat. And those days it was a serious matter we have here. Even my family. We all go outside looking for something. Otherwise we all went to sleep like that' (Nakut Madeleinde, vrouw, 50 jaar, lid van de KUG)

'We used to eat one meal. Then that time, but today we are eating twice. That is why I am saying there is a bit of change' (Abdallait Mazoa, man, 41 jaar, vice voorzitter KUG)

5.5.3 Inkomen

Tot slot noemt Nederpelt (1993) 'behoorlijk' inkomen als materiële basisbehoefte. De financiële middelen van de leden van de KUG zijn nog beperkt. Zoals in paragraaf 5.5.2 is toegelicht kunnen de respondenten nu frequenter eten. De financiële middelen zijn helaas nog niet voldoende groot om de onderwijskosten voor alle kinderen van de respondenten te betalen waardoor sommige kinderen nu helaas nog thuis zitten, zo ook bij Aleper.

'Then the children are just staying at home, no studies. Only one girl studying' (Aleper Santana, vrouw, 40 jaar, lid van de KUG)

6. Conclusie

6.1 Introductie

Dit onderzoek is gedaan aan de hand van drie hoofdthema's; duurzame rurale ontwikkeling, *women's group* 'Karamoja United Group' en gender. Deze drie hoofdthema's zijn bestudeerd in een casestudy in Moroto. Aan de hand van onderstaande subvragen die eerder zijn behandeld in hoofdstuk 1 is in kaart gebracht hoe de Karamoja United Group bijdraagt aan duurzame rurale ontwikkeling.

- Wat betekent duurzame rurale ontwikkeling binnen deze casestudy?
- Welke tastbare veranderingen binnen de *livelihoods* van de leden van de Karamoja United Group hebben zich voorgedaan sinds de oprichting van de groep?
- Welke emotionele veranderingen brengt de Karamoja United Group de leden en wat is de impact van deze gevoelens?
- Hoe uit de traditionele Karimojong cultuur zich wat betreft genderverschillen binnen de Karamoja United Group en in de privélevens van de leden?
- Wat is het effect van de genderrelaties binnen de Karamoja United Group op duurzame rurale ontwikkeling?

Na een uitgebreide literatuurstudie is een conceptueel model opgesteld waarin de belangrijke onderdelen van duurzame rurale ontwikkeling, de rol van de Karamoja United Group en de uiting van gender ongelijkheid zijn verwerkt. De beoogde belangrijke onderdelen van duurzame rurale ontwikkeling waren immateriële en materiële basisbehoeften voor de gemeenschap Moroto en op het niveau van *livelihood*. Het onderzoek is gestart met de gedachte dat deze basisbehoeften ook van belang zouden zijn voor deze casestudy en de aanverwante duurzame rurale ontwikkeling.

Na de dataverzameling is gebleken dat het merendeel van de belangrijke onderdelen van duurzame rurale ontwikkeling ook gelden binnen deze casestudy. De mate van belangrijkheid verschilt echter per basisbehoefte. In de volgende paragraaf worden de belangrijkste onderdelen en de bijdrage van de KUG daarin toegelicht.

6.2 Karamoja United Group & Duurzame rurale ontwikkeling

Om duurzame rurale ontwikkeling te realiseren is vrede in Moroto heel belangrijk binnen deze casestudy. Nu de vrede is wedergekeerd kan de lokale bevolking zich richten op ontwikkeling. Deze ontwikkeling betreft immateriële en materiële basisbehoeften voor de gemeenschap en *livelihoods*. De belangrijkste immateriële basisbehoeften voor Moroto als gemeenschap zijn mensenrechten en gelijkheid tussen mannen en vrouwen, educatie, werkgelegenheid en gezondheidszorg. Markten, wegen, elektra en het milieu blijken de belangrijkste materiële basisbehoeften te zijn binnen duurzame ontwikkeling in Moroto.

Een *livelihood* wordt gezien als ontwikkeld wanneer er aan de volgende materiële basisbehoeften wordt voldaan: onderdak, huisraad, voedsel en inkomen. De immateriële basisbehoeften zijn positieve gevoelens zoals geluk, het hebben van vriendschappen, het delen van problemen en geen stress of frustraties. Daarnaast speelt gelijkheid tussen mannen en vrouwen binnen het huishouden een belangrijke rol in de ontwikkeling op dit niveau omdat de mannen zich superieur voelen aan de vrouw en huiselijk geweld gebruiken.

De KUG heeft in veel van deze basisbehoeften een aandeel, zeker wat betreft de basisbehoeften van *livelihood*. Maar de basis ligt in de samenwerking tussen mannen en vrouwen binnen de KUG. Samen staan ze sterk en vullen elkaar aan. Er wordt van elkaar geleerd en samen worden besluiten genomen wat het goede voorbeeld uitdraagt naar de omgeving waar de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen groot is.

De KUG is een kleinschalig ontwikkelingsproject en de betrokkenen behoren tot de bevolkingsgroep waar ontwikkeling noodzakelijk is. Vanuit de kern van het probleem wordt gewerkt, oftewel *bottom-up*. De ontwikkeling komt van binnenuit en niet door hulp van buitenaf. De KUG leert zelfstandig te ontwikkelen door de gezamenlijke en de individuele activiteit, zodat hulp van buitenaf onnodig is. Dit betekent dat de armste bevolkingsgroep, waartoe de KUG behoort, kan leren te ontwikkelen. Dit maakt een dergelijk ontwikkelingsproject duurzaam, omdat de bevolking een economische activiteit bezigt waarmee zelfstandig verder ontwikkeld kan worden op de korte en de lange termijn en de kennis aan volgende generaties overgedragen kan worden.

Daarnaast heeft de KUG werkgelegenheid gecreëerd voor haar eigen leden. Zoals hierboven is genoemd is werkgelegenheid één van de immateriële basisbehoeften voor een gemeenschap. Het opleidingsniveau van de armste bevolkingsgroep is echter doorgaans te laag om in de formele sector werk te vinden. Door in een samenwerkingsverband met anderen een economische activiteit te starten wordt voor deze bevolkingsgroep werkgelegenheid gerealiseerd. Dit betekent dat zij een eigen inkomen kunnen genereren waarmee de materiële basisbehoeften voor *livelihood* gerealiseerd kunnen worden.

De KUG gaat de kennis die zij als groep en als individuen hebben opgedaan overbrengen op anderen uit de armste bevolkingsgroep zodat ook zij een *women's group* starten en zich kunnen ontwikkelen. De kennis wordt hierdoor niet alleen overdragen op anderen, ook kinderen van de leden van *women's groups* kunnen ervan leren doordat het goede voorbeeld van samenwerken aan ontwikkeling wordt overgedragen. Dit betekent dat de KUG bijdraagt aan gelijkheid tussen mannen en vrouwen en dit eveneens overdraagt op volgende generaties.

Door de activiteit van de KUG zijn de *livelihoods* verbeterd van de respondenten. In materiële zin betekent dit dat de respondenten nu drie keer per dag kunnen eten en door hun inkomen hun huiswaar kunnen uitbreiden, kleding kunnen aanschaffen en in de toekomst de schoolkosten van de kinderen kunnen betalen. Indien deze kinderen naar school kunnen wordt deze generatie beter voorzien in hun immateriële basisbehoefte wat betreft educatie. De KUG streeft ernaar al hun kinderen van onderwijs te kunnen voorzien zodat deze nieuwe generatie zich beter algemeen ontwikkeld.

De KUG is van grote positieve invloed op de gevoelens van de leden. Dit betekent dat de KUG bijdraagt aan de immateriële basisbehoeften van hen. Zij zijn gelukkiger en maken zich minder zorgen. Dit komt door de materiële verbeteringen van hun *livelihood* en het samenzijn en samenwerken met de andere leden waardoor zij zich goed voelen en niet bezig zijn met negatieve ideeën.

Een project als de KUG wordt door het geven van deze positieve gevoelens ook gezien als een manier om de vrede te bewaren. Als de rust wordt verstoord komt dit doorgaans door onvrede over honger en armoede. Indien meerdere projecten worden gestart door de kennis die wordt overgedragen wordt de honger en armoede van anderen ook verminderd. Dit betekent dat de onvrede eveneens vermindert en zo de vrede bewaard kan worden.

Het motto van de Karamoja United Group sluit deze paragraaf mooi af. Deze geeft in feite in vijf woorden hun bijdrage weer aan duurzame rurale ontwikkeling. Door samen te werken probeert de KUG armoede te verminderen:

'We unite and fight poverty' (Motto van de Karamoja United Group)

6.3 Aanbevelingen

In dit onderzoek is de bijdrage van een *women's group* aan duurzame ontwikkeling in kaart gebracht in een ruraal gebied. De *women's group* was reeds een jaar samen waardoor het project in een vergevorderd stadium was. Voor vervolg onderzoek zijn een aantal aspecten interessant om te onderzoeken.

Een *women's group* die zich in de startfase van het VSLA project bevindt is interessant om te onderzoeken op hetzelfde vlak als dit onderzoek. Tijdens de startfase zullen mogelijk andere en/of meer moeilijkheden zich voordoen binnen het project. Het kan interessant zijn om in kaart te brengen hoe er in de startfase tegen de samenwerking tussen mannen en vrouwen wordt aangekeken en of dit verandert in de loop van het project. Ook zijn de emoties in de startfase mogelijk minder positief waardoor emotionele ontwikkeling een interessant onderwerp is voor vervolg onderzoek.

Binnen dit onderzoek is uiteindelijk beperkt aandacht besteed aan de invloed die genderverschillen hebben op de financiële kwesties binnen een *women's group*. Binnen deze *women's group* kwam dit niet erg tot uiting. Het kan echter in andere *women's groups* wel een grote rol spelen dat mannen zich bemoeien met de financiën van de vrouw en er daardoor frictie ontstaat binnen het huishouden.

Ook zou een *women's group* die in een verder stadium is interessant zijn binnen dit onderzoeksgebied. Een *women's group* die al geregistreerd is en zich verder ontwikkelt met behulp van microkredieten. De overgang van een autonome *women's group* naar een *women's group* die hulp van buitenaf krijgt in de vorm van microkredieten is interessant om te onderzoeken. Er kan gekeken worden naar de positieve en negatieve effecten die deze overgang met zich meebrengt en wat de moeilijkheden zijn.

Dit onderzoek heeft plaatsgevonden in een ruraal gebied waar extreme armoede heerst en de gezamenlijke economische activiteit in de agrarische sector is. Het is interessant om dit onderzoek af te zetten tegen een onderzoek naar een *women's group* in duurzame urbane ontwikkeling. Heeft de *women's group* daar te maken met dezelfde moeilijkheden of juist niet en hoe ontwikkelt een *women's group* zich op materieel en immaterieel vlak ten opzichte van de rurale *women's group* zijn vragen die gesteld kunnen worden.

Literatuur

Akureje, N., Diverio, S., Etiang, P., Gigantino, F., Holm, R., Lolli, C., Lokiru, L., Prata, D. (2010) *Livestock disease surveillance in Karamoja. The importance of early detection of diseases and epidemics for livestock dependent communities*. Institute for international co-operation and development Uganda.

Allen, H. (2011) Village Savings and Loans Associations. *Field Officer VSL Training Guide. Version 1.04*. VSL Associates. s.n., s.l.

Allen, H. (2006) Village Savings and Loans Associations – sustainable and cost-effective rural finance. *Small Enterprise Development*, Vol. 17 (1), p 61-68.

Anyango, E., Esipisu, E., Johnson, S., Malkamaki, M., Musoke, C. & Opoku, L. (2006) *Village Savings and Loans Associations: experience from Zanzibar*. Financial Sector Deepening Project Uganda (FSDU).

Armendáriz, B. & Roome, N. (2008) Gender empowerment in microfinance. In: S. Sundaresan (red.) *Microfinance: Emerging Trends and Challenges*. Glos: Edward Elgar Publishing Limited. pp. 108-121.

Bernstein, H. (1992) Agrarian Structures and Change: Sub-Saharan Africa. In: Bernstein, H., Crow, B. & Johnson, H. (red.) *Rural Livelihoods – Crises and Responses*. Oxford: Oxford University Press. Pp. 65-84.

Bernstein, H., Crow, B. & Johnson, H. (red.) *Rural Livelihoods – Crises and Responses*. Oxford: Oxford University Press.

Bosman, R. & Schrijvers, I. (2007) Microfinanciering, deposito's en toezicht: de wereld is groot, denk klein. *Occasional Studies*. Vol.5 (1).

Bruett, T., Goodwin-Groen, R., Latortue, A., (2004) *UGANDA Microfinance Sector Effectiveness Review*. Consultative Group to Assist the Poor (CGAP).

Chambers, R. (1983) *Rural Development: Putting the Last First*. Essex: Longman Group UK Limited.

CIA (2011), *The World Factbook: Africa: Uganda*. Online verkrijgbaar: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ug.html> (geraadpleegd op 11 mei 2011)

Crijns, G., Lansbergen, F., Pater, A., Putten van der, F.P. & Timmer, D. (2006) *A billion to gain: A study on global financial institutions and microfinance*. Amsterdam: ING Microfinance Support.

Dowling, R. (2010) Power, subjectivities, and ethics in qualitative research. In: I. Hay (red.) *Qualitative research methods in Geography*. Oxford: Oxford University Press, pp. 26- 39

Dunn, K. (2010) Interviewing. In: I. Hay (red.) *Qualitative research methods in Geography*. Oxford: Oxford University Press, pp. 101-138.

Fan, S. & Zhang, X. (2008) Public Expenditure, Growth and Poverty Reduction in Rural Uganda. Journal Compilation, African Development Bank 2008, pp. 466-496

Financial Sector Deepening Project Uganda (FSDU) (2004/2007) *THE MICROFINANCE SECTOR IN UGANDA*. Beschikbaar via <http://www.fsdu.or.ug/mfi.htm> (geraadpleegd op 21 juni 2011)

van Hoven, B. & Meijering, L. (2011) On the ground. Thinking through the production of knowledge. Faculty of Spatial Sciences, University of Groningen.

van Hoven, B. & Trelle, E. (2010). Making sense of place: exploring creative and (inter)active research methods with young people. *Fennia*. Vol. 188 (1), pp. 91-104.

James, P.A.S. (2010) Using Farmers' Preferences to Assess Development Policy: A Case Study of Uganda. *Development Policy reviews*. Vol. 28 (3), pp. 359-378.

Khandker, S. & Pitt, M. (1998) The impact of group-based credit programs on poor households in Bangladesh: does the gender of participants matter? *Journal of Political Economy*, Vol. 106 (5), pp 958-996.

Kitzinger, J. (1994) The methodology of focus groups: the importance of interactions between research participants. *Sociology of Health and Illness*. Vol. 16, pp. 103-21.

Mamdani, M. (1992) Class Formation and Rural Livelihoods: a Ugandan Case Study. In: Bernstein, H., Crow, B. & Johnson, H. (red.) *Rural Livelihoods – Crises and Responses*. Oxford: Oxford University Press. Pp. 195-216.

Ministry of Finance, Planning and Economic Development (MFPED) (2004) *Poverty Eradication Action Plan (2004/2005-2007/2008)*, Kampala.

Moroto District Local Government (2010) *Three-Year Rolling District Integrated Development Plan*. (DDP) 2010/2011-2012/2013. District Planning Unit, Uganda.

Moroto District Report (2002) *Uganda Participatory Poverty Assessment Process. Second Participatory Poverty Assessment (PPA II)*. Ministry of Finance Planning and Economic Development

Mpuga, P. (2010) Constraints in Access to and Development for Rural Credit: Evidence from Uganda. *African Development Review*, Vol. 22 (1), pp 115-148.

Nandelenga, R. (2011) Uganda's Development Plan Launched. *FAO Uganda Information Bulletin*. Vol. 3 (5), pp 11.

van Nederpelt, J.A. (1993) *Ontwikkelingslanden en een verdeelde wereld. Inleiding tot het ontwikkelingsvraagstuk*. Assen: Van Gorcum.

NUREP (2010) NUREP implementation 2007-2010. *On the road to recovery: A journey to sustainable development in Northern Uganda*. Office of the Prime Minister, Government of Uganda.

Osmani, L.N.K. (1998) The Grameen Bank Experiment: Empowerment of Women through Credit. In: J.L. Parpart, S.M. Rai & K. Staudt (red) *Rethinking empowerment. Gender and development in a global/local world*. London: Routledge. pp 67-83.

Ouma, S. (2011) *Highlights on Karamoja Region*. Unicef.

Oxford advanced learners dictionary 7th edition (2005) Oxford: Oxford University Press.

Parpart, J.L., Rai, S.M. & Staudt, K. (2002) Rethinking (em)powerment, gender and development: an introduction. In: J.L. Parpart, S.M. Rai & K. Staudt (red.) *Rethinking empowerment. Gender and development in a global/local world*. London: Routledge. pp 3-21.

Parpart, J.L., Rai, S.M. & Staudt, K. (red) (2002) *Rethinking empowerment. Gender and development in a global/local world*. London: Routledge.

PRDP (2007) *Peace, recovery and development plan for Northern Uganda 2007-2010*. Government of Uganda.

Rowlands, J. (1998) A Word of the Times, but What Does it Mean? Empowerment in the Discourse and Practice of Development. In: J.L. Parpart, S.M. Rai & K. Staudt (red) *Rethinking empowerment. Gender and development in a global/local world*. London: Routledge. pp 1-34.

Scoones, I. (1998) *Sustainable Rural Livelihoods: A Framework for Analysis*. Institute of Development Studies 1998. IDS Working Paper 72.

Scoones, I (2009) Livelihoods perspectives and rural development. *Journal of Peasant Studies*, Vol. 36 (1), pp 171-196.

Shepherd, A. (1998) *Sustainable Rural Development*. London: Macmillan Press LTD.

Sultana, F. (2007) Reflexivity, Positionality and Participatory Ethics: Negotiating Fieldwork Dilemmas in International Research. *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*. Vol. 6 (3), pp 374-385.

Sundaresan, S. (2008a) (red) *Microfinance: Emerging Trends and Challenges*. Glos: Edward Elgar Publishing Limited.

Sundaresan, S. (2008b) The changing landscape of microfinance. In: S. Sundaresan (red.) *Microfinance: Emerging Trends and Challenges*. Glos: Edward Elgar Publishing Limited. pp 1-24.

Thomas, D. (1990) Intrahousehold allocation: an inferential approach. *Journal of Human Resources*, Vol.25 (4), pp 635-664.

UNDP (2007) *Uganda Human Development Report 2007. Rediscovering Agriculture for Human Development*. United Nations Development Programme Uganda, Kampala.

UNFPA Uganda (2009) A Situational Analysis of the Challenges and Opportunities for addressing Gender-Based Violence in Karamoja Region. UNFPA in collaboration with the Ministry of Gender Labour and Social Development Uganda.

United Nations Millennium Declaration 2000. Online verkrijgbaar: www.dewereldvande.nl/de_verenigde_naties.

Village Savings and Loans Associations (VSLA). Reaching the very poor: The need for a new microfinance model. Beschikbaar via www.vsla.net (geraadpleegd op 21-06-2011)

Wikipedia (2011) Kaart van Oeganda. Beschikbaar via: http://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Kaart_Oeganda-nl.png (geraadpleegd op 12 augustus 2011)

Bijlagen

Interview Guide Women's Group versie 1

- **Introducing myself:** Karina Zuiderveen, student Cultural Geography from the Netherlands.
- **Research about the success of microcredit programs as part of rural development.**
- **I would like to ask permission to tape this interview and use it for my research. I will only use your name if you give me permission. Otherwise I will not use your own name and the interview will be anonymous.**
- **→ Do you give me permission to tape this interview?**
- **→ Do you give me permission to use your name?**
- **The interview starts with a question about this region, and then I would like you to tell me about yourself. After that you can tell me about your microcredit and your business and its influence on your family. At the end I am interested in the future of your business.**
- **If you have any difficulties with the question or you don't want to continue you can just tell me.**
- **The interview will take around an hour and a half.**

Can you tell me about this region?

- How did it look when you were young?
- Can you describe the region nowadays?
- What changes occurred?
- What was the impact of these changes?
- How did they occur?
- How do you think the region will develop?
- Can you tell me about the health in Moroto?
- Can you tell me about the education in Moroto?
- Can you tell me about the infrastructure in and around Moroto?

Can you tell me a bit about yourself?

- Where do you come from?
- What is your background? (Family/Education/Working experience)
- What does your family look like? (if kids, how many, ages, do they go to school?)
- What is your role in the family/household?
- What are the roles of the others in the household? (Husband?)
- How would you describe your livelihood before the women group?
- How would you describe your livelihood nowadays?

Can you tell me about the women group?

- How did you hear about the women group?
- How did you join the women group?
- Why did you want to join the women group?
- What is your role in the women group, what do you do?
- What do you do with the money you earn?
- What is the role of your household playing in the women group?
- What is the role of the village in the women group?

Tell me the story of happy and difficult moments of the women group?

- Can you tell me the happiest moment in the women group?
- Can you tell me the difficulties within the women group?
- Were the problems solved?
- Did anyone help you? Who helped you the most, and how?
- What do you feel when you're working in the women group?
- Does it help you to be part of the women group? Why and how?

Tell me about the influence of your business on your family

- Has the women group influenced your family life? How? Can you give examples?
- How do you respond to your family?
- How does your family respond to your role in the women group?
- Do they help or make it difficult? How?
- Did the roles in the household change because of the women group? How?
- Does it influence your work in the women group?
- Does it influence the roles of the kids in the household?

Tell me about the future of you and your business

- How would you like the women group to develop in the future?
- What problems do you anticipate?
- What kind of help you think you are going to need?
- Is there something you would like to change? If yes, then why? How do you think you could do this?

You told me about your family and kids. Is there anything you need for the children so they can go to school (school uniforms)? Or things they need for school or at home? I would like to thank you for your time and story by giving you some things you need for your children.

Thank you for your time. I will handle the interview discreetly.

If you have any questions of things you want to add you can call me on 0789959764.

Interview Guide Women Group versie 2

- **Introducing myself: Karina Zuiderveen, student Cultural Geography from the Netherlands.**
- **Research about the success of microcredit programs as part of rural development.**
- **I would like to ask permission to tape this interview and use it for my research. I will only use your name if you give me permission. Otherwise I will not use your own name and the interview will be anonymous.**
- **→ Do you give me permission to tape this interview?**
- **→ Do you give me permission to use your name?**
- **The interview starts with a question about this region, and then I would like you to tell me about yourself. After that you can tell me about your microcredit and your business and its influence on your family. At the end I am interested in the future of your business.**
- **If you have any difficulties with the question or you don't want to continue you can just tell me.**
- **The interview will take around an hour and a half.**

Can you tell me about this region?

- How did it look when you were young?
- Can you describe the region nowadays?
- What changes occurred?
- What was the impact of these changes?
- How did they occur?
- How do you think the region will develop?
- Can you tell me about the health in Moroto?
- Can you tell me about the education in Moroto?
- Can you tell me about the infrastructure in and around Moroto?

Can you tell me a bit about yourself?

- Where do you come from?
- What is your background? (Family/Education/Working experience)
- What does your family look like? (if kids, how many, ages, do they go to school?)
- What is your role in the family/household?
- What are the roles of the others in the household? (Husband?)
- How would you describe your livelihood before the women group?
- How would you describe your livelihood nowadays?

Can you tell me about the women group?

- How did you hear about the women group?
- How did you join the women group?
- Why did you want to join the women group?
- What is your role in the women group, what do you do?
- What is the role of the women in the group?
- What is the role of the men in the group?
- Can you tell me about any differences between men and women in the group?
- Can you tell me about any differences between a man and a woman in a household?
- What do you do with the money you earn?
- What is the role of your household playing in the women group?
- What is the role of the village in the women group?
- Can you tell me about your side activity, do you brew or anything like that?

Tell me the story of happy and difficult moments of the women group?

- Can you tell me the happiest moment in the women group?

- Can you describe does feelings?
- Can you tell me the difficulties within the women group?
- Were the problems solved?
- Did anyone help you? Who helped you the most, and how?
- Can you describe the feelings you had at that difficult moment?
- What do you feel when you're working in the women group?
- Does it help you to be part of the women group? Why and how?

Tell me about the influence of your business on your family

- Has the women group influenced your family life? How? Can you give examples?
- How do you respond to your family?
- How does your family respond to your role in the women group?
- Do they help or make it difficult? How?
- Can you describe the role of a man and the role of a woman in a household?
- Did the roles in the household change because of the women group? How?
- Does it influence your work in the women group?
- Does it influence the roles of the kids in the household? How?

Livelihood

- Can you describe your livelihood for me?
- How do you feel in this livelihood?
- Did you livelihood change the last year because of the WG? How?
- How would you like your livelihood to develop in the future?

Tell me about the future of you and the women group

- How would you like the women group to develop in the future?
- What problems do you anticipate?
- What kind of help you think you are going to need?
- Is there something you would like to change? If yes, then why? How do you think you could do this?

Tell me about development.

- Can you describe what sustainable development is in your opinion?
- In what way do you think the group is part of sustainable development?
- How does the group influence the development of your livelihood?
- How does the group influence the development of the region?

You told me about your family and kids. Is there anything you need for the children so they can go to school (school uniforms)? Or things they need for school or at home? I would like to thank you for your time and story by giving you some things you need for your children.

Thank you for your time. I will handle the interview discreetly.

If you have any questions of things you want to add you can call me on 0789959764.

Interview Guide Key Informants

- **Introducing myself: Karina Zuiderveen, student Cultural Geography from the Netherlands.**
- **Research about the success of microcredit programs as part of rural development.**
- **I would like to ask permission to tape this interview and use it for my research. I will only use your name if you give me permission. Otherwise I will not use your own name and the interview will be anonymous.**
- **→ Do you give me permission to tape this interview?**
- **→ Do you give me permission to use your name?**
- **The interview starts with a question about this region, and then I would like you to tell me about yourself. After that you can tell me about your microcredit and your business and its influence on your family. At the end I am interested in the future of your business.**
- **If you have any difficulties with the question or you don't want to continue you can just tell me.**
- **The interview will take around an hour and a half.**

Can you tell me about this region?

- How did it look ten years ago?
- How does its history look like?
- Can you describe the region nowadays?
- What changes occurred?
- What was the impact of these changes?
- How did they occur?
- How do you think the region will develop?
- How would you describe an average livelihood in Moroto?

Genderroles

- Can you tell me about the genderroles in Moroto? Are there differences between men and women? What kind of differences?
- What is the role of a man in the household? And outside the household?
- What is the role of a woman in the household? And outside the household?
- Who is in power, who is the head of the household? Who makes decisions?
- Is there any violence in the households?
- Are there differences between girls and boys in a household? And outside?
- Is it likely the roles change during time? How would that occur you think?

Can you tell me a bit about yourself?

- Where do you come from?
- What is your background? (Family/Education/Working experience)
- What is your function?
- Who do you work for?

Can you tell me about the women group?

- What is a women group?
- How do they start? And continue?
- Do they get help from outside? Training or finance?
- Do you help or monitor them?
- What is the goal of a women group?
- Why is it called a women group while there are also men in the group?
- How can they get microfinance?
- How big are the loans? How is it organised?
- How long does a wg project take?

- What is the role of the women in the group?
- What is the role of the men in the group?
- Can you tell me about any differences between men and women in the group?
- What do they do with the money they earn?
- What is the role of the household playing in the women group?
- What is the role of the village in the women group?
- What are the difficulties?
- What are the success stories?

Tell me about the future of you and the women group

- How would you like the women group to develop in the future?
- What problems do you anticipate?
- What kind of help you think you are going to need?
- Is there something you would like to change? If yes, then why? How do you think you could do this?

Tell me about development.

- Can you describe what sustainable development is in your opinion?
- In what way do you think the women group is part of sustainable development?
- How does the group influence the development of their livelihood?
- How does the group influence the development of the region? Have you seen changes?

You told me about your family and kids. Is there anything you need for the children so they can go to school (school uniforms)? Or things they need for school or at home? I would like to thank you for your time and story by giving you some things you need for your children.

Thank you for your time. I will handle the interview discreetly.

If you have any questions of things you want to add you can call me on 0789959764.

Interview Guide aanvullend gesprek Key Informant L. J. Opio

- De vrouwen investeren geld in hun brouwerij, dat geld gaat de hele groep rond en dan weer van voor af aan. Kan je dat nogmaals toelichten?
- Waar komt het geld vandaan?
- Wat wordt er met de winst gedaan?
- Is het onderdeel van de Karamoja United Group of niet?

- Hebben de mannen een zelfde soort systeem met de stenen die ze verzamelen, kapot slaan en verkopen? Wordt daarin ook een beetje geld geleend vanuit de groep? Zo ja, waarvoor?
- Waar komt het geld vandaan?
- Wat wordt er met de winst gedaan? Verdelen onder de mannen of ook naar de KUG?
- Is het onderdeel van de Karamoja United Group of niet?

- Hoeveel krijgen de leden van de groep nu betaald en per welk termijn?
- Hoeveel wordt er gespaard in de box?
- Is deze box alleen voor de planting of ook voor de stenen en brouwerij?
- Je vertelde dat het geld in de box ook gebruikt wordt voor ziekte en eten wanneer nodig, hoe werkt dit? Hou je het bij wie wat krijgt, moet het terug betaald worden?

- Je wilt een bankrekening openen, maar dat kan niet zei je, waarom niet?

- Wat is het voordeel van de bankrekening?

- Je wilt je registreren als groep, waar registreer je de groep dan? Wat houdt de registratie in?

- Je wilt microfinanciering, waarom? Voor de groep als geheel of per individu een krediet?

- Hoe werkt een microkrediet?

- Wat zou je daarmee doen?

- Wat zouden de vrouwen en mannen ermee willen doen?